Dosya:
Kahramanı Nesne Olan Kurmacalar ya da Nesne Karakterizasyonu



KIŞ
sayı:5

BERDUCESİ

Mevsimlik Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

Ayşegül Sözen Dağ ile Söyleşi:
Kendimi Arayışım Çocuk Edebiyatında Son Buldu

Hatice Mert Yunak
Dickens'ın Kalesi: Londra

Emine Şenlikoğlu ile Söyleşi:
En Büyük İlhamım "Kadın da Yazabilirmiş." Fikriyle Şule Yüksel Şenler Oldu

Aliye Uslu Üstten | Ayşegül Sözen Dağ | Ayşe Hicret Aydoğan | Ayşe Nur Kaymak | Ayşe Seyithanoğlu
Belkıs B. Şimşek | Bilge Doğan | Canan Olpak Koç | Cihan Nur Ardıç | Elif Sönmezışık Aydın | Emel Karagedik
Emine Şenlikoğlu | Elif Sena Umcu | Fatma Ünsal | Feyza Betül Tuğ | Feyza Nur Emiroğlu | Filiz Eneç | Funda Kızıler Emer
Hatice Mert Yunak | Hidayet Bağcı | Hümeyra Yabar | Melek Demirdöğen | Mustafa Köneçoğlu | Naime Erkovan
Selim Somuncu | Seda Nur Çetinkaya | Selvigül Kandoğmuş Şahin | Süheyla Karaca Hanönü | Şeyma Sarı | Tuğçe Gök
Tuğçe Öcal | Yaren Nur Özen | Yasemin Zengin | Yavuz Ahmet | Zeynep Arkan | Zeynep Kaplantaş | Zeynep Sayman


yitiksöz
SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ
Yıl: 3, Sayı: 14 Aralık 2022–Ocak 2023
ikindiyle akşam arasında
bir romandır gençliğimiz
ama bir şey anlatılmış değil henüz
Turan Koç
Fotoğraf: Yasin Mortaş
KONUŞAN: MEHMET EMİN ULUDAĞ
Doğan Hızlan'la Hayat, Edebiyat ve Sanat Üzerine
EKREM ELMAS
Ezel Pınarı
SÜHEYLA KARACA HANÖNÜ
Kumrular Gibi
YİTİKSÖZ'ÜN
14. SAYISI
ÇIKTI!

BERDÜCESİ

Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

KIŞ

sayı:5

BERDUCESİ

Sayı 5 - Yerel Süreli

İmtiyaz Sahibi
Büyükşehir Belediyesi Adına
Hayrettin Güngör

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Doğan

Sertifika No: 44153

Editör
Bilge Doğan

Yayın Kurulu
Habibe Öcal
Canan Olpak Koç
Aliye Uslu Üstten
Melek Demirdöğen
Elif Sönmezışık Aydın
Esra Kirik
Tuğçe Gök

Son Okuma
Melek Demirdöğen

Tasarım
Şeyda Nur Yıldırım

Görsel-Teknik Hazırlık
Ebrar Akkaya

Baskı
Semih Ofset Matbaacılık
Sek Yayıncılık Sağ. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
Büyük San. 1. Cadde No:74 / 1-2-3-4
İskitler / ANKARA
Tel: (0312) 341 40 75

İletişim Adresi
berducesidergisi@gmail.com

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Bu eser, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin bir kültür hizmetidir.

Sunuş

Dünya üzerinde günlerimiz ve sayılı nefeslerimiz azalıyor. Ömür biterken kederleniyor insan. Kıymetli bir sermaye olan zaman akıp giderken Berdücesi, bir yaşını tamamladı. İkinci yılımızda okura bir Kış sayısı ile merhaba diyoruz.

Berdücesi, bu sayısında roman ve öykülerde zaman zaman karşılaştığımız, "kahramanı nesne olan anlatılar" diye adlandırabileceğimiz, kurmaca metinlerde nesneyi kahraman yapmak ve ona canlılara has hatta insana özgü bazı nitelikler atfetmek konusunu temel alarak Türk ve dünya edebiyatından kesit sunmak adına bir soruşturma hazırladı. Dosya çalışmasına katkı sunan; **Selim Somuncu**, **Zeynep Arkan**, **Aliye Uslu Üstten**, **Mustafa Köneçoğlu**, **Yavuz Ahmet**, **Canan Olpak Koç**, **Naime Erkovan** ve **Tuğçe Gök**'e teşekkür ediyoruz.

Elif Sönmezışık Aydın; savaşların, kıyımların ve şiddetin sınırlarını zorlayan bu çağda yakın tarihin çarpıklıklarını gün yüzüne çıkaran denemesiyle aramızda. **Selvigül Kandoğmuş Şahin**, sonbaharın tefekkür kuşanmış demlerinde ahvalimizi anlatan denemesiyle dergimizde.

Belkıs B. Şimşek, **Ayşe Nur Kaymak**, **Feyza Betül Tuğ**, **Filiz Eneç**, **Yaren Nur Özen**, **Yasemin Zengin** bu sayımızın şairleri. **Tuğçe Gök**, ilk şiiriyle aramızda. **Funda Kızıler Emer**, Rainer M. Rilke'den yaptığı şiir çevirisiyle bu sayıda.

Öyküleri kimler yazdı ve neler anlattı? **Emel Karagedik**, taşraya özgü yerel renkleri, değerleri, duyguları ve dili barındıran öyküsünde, Maraş'ın Mağralı Mahallesi'ni anlattı. **Fatma Ünsal**, bir anne kızın hüzünlü yaşamlarından bizi içimize döndürüp düşündürdü. **Hümeyra Yabar**, öyküsünü yaralarını çiçeklerle saran kadınlara ithaf etti. **Seda Nur Çetinkaya**, çocukluğunun bir yanını sakladığı çekmeceyi anlattı. **Süheyla Karaca Hanönü**, her şeyi hızla tükettiğimiz bu çağda kısa ve sıra dışı şeylere olan ilgimize dikkat çekti. **Tuğçe Öcal**, bizim özümüzden kopup gelen, yürek burkan bir Anadolu dramıyla yürek yaktı. **Zeynep Kaplantaş**, sancılı bir ruhun, nurlu bir aşkla dirilten sonra kaybediş üzüntüsünü bize yaşattı. **Hidayet Bağcı**, umuda kapı aralayan Eylül'ün evine bizi misafir etti. **Bilge Doğan**, pencere buğusuna yazılan hayallerin alengirli bir ölümle nasıl solduğunu anlattı.

Melek Demirdöğen; **Ayşegül Sözen Dağ** ile Berdücesi okurları için çocuk ve edebiyat ilişkisine dair bir söyleşi yaptı. **Emel Karagedik**, **Bilge Doğan** *Berdücesi Söyleşileri*'nin ilkini **Emine Şenlikoğlu** ile gerçekleştirdi; **Elif Sena Umcu**, bu söyleşiyi düzenleyip yayına hazırladı.

Hatice Mert Yunak, Londra'da doğup büyümüş yazar Dickens'ın şehirdeki ayak izlerini anlattığı inceleme yazısıyla aramızda. **Zeynep Sayman**, Ingmar Bergman'ın 1978 yılında beyaz perdeye yansıttığı Güz Sonatı filminde çocukluğundan itibaren annesinden yeteri kadar ilgi görmeyen Eva'nın yaşadığı psikolojik çıkmazları anlattı.

Ayşe Hicret Aydoğan, Rasim Özdenören'in gençlik yıllarında kaleme aldığı öykülerinin toplandığı İlk Öyküler eserini; **Ayşe Seyithanoğlu**, Hilmi Uçan'ın çağımızın doyumsuz insan tipini *"görünmek ve göstermek"* fiili ile izah ederek, sahip olamadıklarının sürekli eksikliğini duyan insanın yaşadığı bu kısır döngünün altını çizen *Mutlu Faniler* adlı eserini; **Feyza Nur Emiroğlu**, Naime Erkovan'ın kaleme aldığı öykülerden oluşan *Ve Şehre Bir Flanör Gelir* adlı son eserini; **Şeyma Sarı**, Samiha Ayverdi'nin tasavvufî yolculuğun adımlarını bize her hal ve durumla anlatan *Yolcu Nereye Gidiyorsun?* adlı romanını tanıttı. **Cihan Nur Ardıç**, Kindî'nin *Def'u'l Ahzân Risalesi*'nden hareketle akıl-ahlak ilişkisi bağlamında bizlere üzüntünün mahiyetini ve bunu gidermenin yollarını sundu.

Ebrar Akkaya, eserlerimize seçtiği zarif görsellerle dergimizde yer aldı.

Berdücesi, yaş almış ve biraz daha serpilmiş haliyle okuruna emanet.

Editör
2023 Kış

İÇİNDEKİLER

TUTUŞAN ARDIÇ

Farkında olmadan yüzerdi deniz
Kendi açtığı boşluğun sıcağında
Utanmadan
Saatlerin üzerinden boşuna geçtiği
Koşar kadın açar kadın gider tutuşur
Hayat diye gövdesini sararttır
Zaman eflatun keman

Yan yana yürümek neydi rüyada
Kurak kasvetli kararlı
Yapraklar kurursa
Yontulacaksa bir keman hevesli olanından
Ağaç olacaksak ardıç kuş olacaksak ardıç
Beni bir kere görmedin eflatunda

-O renkte bir bahane bulur muyum
O bahaneyle uzun geceler uyur muyum-

Gittin, denizde çıplak bir daldım
Sığamadığım bir kıyıya,
Sıcağımda bir yara açtım.

BELKIS B. ŞİMŞEK



MAĞRALI MAHALLESİ

Emel Karagedik

Burada evlerin sınırı yok. Burada evlerin sırrı da yok. Dip dibe, sırt sırta, karşı karşıya herkes. Burada mesafe yok. Evler bitişik; öfkeler ayrı. Damlar bitişik; korkular ayrı. Duvarlar bitişik; sofralar ayrı. Daracık sokaklardan geçen evin erkekleri, elinde taşıdığı poşeti gizliyor hayâsından. Poşette ya bir kilo ibiş inciri var ya da iki salkım Bertiz üzümü. Görenlerin canı çeker düşüncesi poşetteki üzüme sirayet ediyor da kızarıyor, morarıyor mübarek, durduğu yerde. Bedriye Hanım'ın damında salkım salkım salınan cevizli sucuklar göz alırken komşu hakkı unutulmuyor. Samsayla değiş tokuş ediliyor bir bez bastık. Zahireler kat kat artarken evin serin bir köşesinde, tek bir çift ayakkabısıyla işe gidip gelen Vaysal emmi tarhana için fıçı fıçı yoğurt taşıyor evlere. Bayramda tozunu alıp cila vurmayı ihmal etmiyor o bir çift kundurasına. Komşusuna bakır satırda buz götüren Nurten bacı bir solukluk dert dindirmeye giriyor Hatiç nenenin evine. Hatiç nene buzdolabı olmadan yaşamaya öyle alışmış ki bu yoksunluğu dert edinmek aklına bile gelmiyor. Satırdaki buz tıpır tıpır terlerken Hatiç nene başlıyor anlatmaya: "Gelin yine terhedik evi iki döliinen. Oğlan hayırsız olunca gelin ne etsin. El gızı dememek lazım o da haklı gendince. Çalışmıyan heriften hayır mı gelir eve? Bulduğu üç guruşu da humarda yemek neyin nesi it oğlu it? Kim alıştırdı oğlanı bu illete bilmem. Babası cuvara bile içmezdi bacım. Bekçilikte zor geçii vahıt derdi, tütün mü sarsam Memmed ağa gimi ben de, diye bir tartardı bizi. Aman herif, bundan sonra içilir mi o meret? Yazzık diyal mı ciğerlerine derdim, keserdi şoru, bir daha açmazdı ağzını. Nurten bacı lafı değiştiriyor komşusunun efkârını dağıtmak için. "Sarı püsük çöpü devirmiş. Burnuna odun garası bulaşmış. Bulgur gaynattı Boranlar. Külünü bir poşete basar da ağzını bağlar insan. Öyle dökmüşler tenekeye, poyraz savurdu hepsini ev bucak goymadı. İşi rast gelesiceler hiç mi düşünmezsiiz milleti. Yaz günü pencere gapatan mı var? Aaşamaca yaniik, milletle dip dibe yaşarken dilimiz damaamıza yapışii. Tıs demii hava, tül bile oynamii yerinden."

Burası Maraş'ın Mağralı Mahallesi. Birbirinden farklı daracık evlerin, birbirine tutunmasa yıkılacağı zannedilen evlerin, kedilerin, ayakları yere değmeden damdan dama atlayabileceği düzende bitişik damların, kışın soba borularından çıkan isin, dumanın koyulaştırdığı göğün altında yaşayan ve evler gibi birbirine yaslanan kâmil insanların kadim mahallesi.

Burası Maraş'ın Mağralı Mahallesi. Birbirinden farklı daracık evlerin, birbirine tutunmasa yıkılacağı zannedilen evlerin, kedilerin, ayakları yere değmeden damdan dama atlayabileceği düzende bitişik damların, kışın soba borularından çıkan isin, dumanın koyulaştırdığı göğün altında yaşayan ve evler gibi birbirine yaslanan kâmil insanların kadim mahallesi.

Mağralı Mahallesi'ne gelin gelen Fatma, kocasının kahve alışkanlığından, beceriksizliğinden, aymazlığından iyice usanmış. İki güzel yavrusuyla eksiklikler içinde çabalayıp duruyor. Tanımadan, ailesi istediği için evlendiği Ejder'i bir kalemde silmek istiyor fakat ne çare… Dul kadın olmak kolay mı bu memlekette? Çünkü Fatma baba evine peşinde iki yavruyla gidince hoş karşılanmayacak, sığıntı sıfatını alacak. Dul kadın durdurulmaz bir de; hemen bir başkasıyla baş göz etmek için çaba gösterenleri olacak çevresinde. Nedense bu insanlar, çatırdayan evlilikte hiç ortalıkta görünmeyecekler. Fatma mahir kadın, oldukça da akıllı; elinden gelmeyen iş yok. Tuttuğunu koparır; öyle gayretli. Azmi dillere destan. İşlediği nakışlar birer sanat eseri mertebesinde. Ayaklı dikiş makinesini hiç güneş görmeyen evinde, ışığın cömert davrandığı tek yere koyuyor ve çocuklarıyla ilgili sorumluluklarını bitirdikten sonra makinenin başına oturuyor, tıkır tıkır işlemeye başlıyor nakışını. Kendi kızı da var Fatma'nın, hem de dünyalar güzeli kızı. Fatma onun çeyizine değil başkalarının çeyizine göz nuru döküyor geceli gündüzlü. Nakışını görenler dillerini ısırıyor, çöküyor bir fısıltı aralarına. "Fatma'ya hesap işi yaptırdım. Gız anaaaam nasıl güzel işliik cıncık gimi." "Gız ben de beyaz işini gördüm faprıkadan çıhık gimi mübarek! Nasıl güzel işlemiş elleri dert görmesin!" "Gız bacım haberin var mı sefil Hüseyin'in gızını verikler, datlısını yiyikler?" "Var anam var Sultan'ın oğluynan sözliikler. Düğün çalıcılarımış iki aya kadar." "Ayşa heç durmasın çeyiz derdine düşsün, iki ayda da ne ederse artık avrat…" "Fatma'ya nahış işletsin bir tahım başka çeyize gerek kalmaz. Anam onun nahışını gören başka şeye bakar mı? Hüner görsün millet." "Gız bacım Fatma eyi de gocası yaramaz çıhıh. Böylelerinin gaderi olmaz eşim. Hep bir kötüye düşerler. Fatma başhasının avradı oleydi aha gül gimi el üstünde dutulurudu. Herif herif diğal ki! Gelin nahışlan çocuklarına bakıyor, herif de affeden gıçını gahve sandalyasından galdırmıyor. Gız şöyle beşirikli gelin bize nasip olmaz ki. Fatma benim gelinim oleydi bir dediğini iki etmezidim, oğluma üzdürmezidim bacım."

Kadınlar hasbihâl ederken üç sokağın ağzının birleştiği yere nayloncu geliyor. Nayloncu gelmeden sesi geliyor her zamanki gibi. "Seleee, sepet, habbap, hamam tası, don lastiği, helke…" diye saymaya başlıyor sattıklarını. Kadınlar örtülerini sıkılaştırıp gelmeye başlıyorlar nayloncunun yanına bir bir. Kimi çamaşır selesi beğeniyor kimi çocuğunun pijamasına lastik kestiriyor kimisi çomça seçiyor. Çamaşır selesini mavi mi alayım pembe mi diye karar veremeyen var. Kadınların cangamasından bir uğultu çöküyor yolun ortasına. Pat pat motoruyla Ökkeş emmi geçiyor kenardan. Kafa sallıyor kadınların hâline. "Bu kadınların da heç işi gücü yok laylon peşinde vahıt öldüriiler." diyor içinden sanki. Bakkala arkası açık bir pikap yanaşıyor. Arabanın köy pazarından geldiği belli; sebzeler, meyveler cıncık gibi ışıl ışıl parlıyor, taptaze görünüyor. Kadınların dikkati dağılıyor birden. Hepsi bakkala doğru dikiyor bakışlarını. Kasa kasa kabarcık üzümleri indiriyor bakkalın oğlu.

Kasa kasa kabarcık üzümleri indiriyor bakkalın oğlu. İncir kasaları inerken Aniş bacının ağzının suyu akıyor. “Yemiş de gözel duriii anam, haç para ola ki?” diyor yanındakine ağzını yayarak.



İncir kasaları inerken Aniş bacının ağzının suyu akıyor. “Yemiş de gözel duriii anam, haç para ola ki?” diyor yanındakine ağzını yayarak. Her biri neredeyse bir kilo gelen Maraş köy domatesleri arabadan inerken kadınların ağızlarının suyu iyice çoğalıyor. Bakkalın veresiye defteri açılıp kapanmaktan iyice kabarmış, akşama kadar yüz kere açılıp kapanıyor. Domatesler, üzümler, incirler birazdan borca yazdırılacak. Garibanlık başlayacak. Garibanlık ne demektir, bu defterde yazacak. Garibanlık; sabah, akşam ve ertesi gün aynı haneye yazılan beş ekmek ya da iki güne bir veresiye yazdırılan yarım kalıp beyaz peynir olacak. Garibanlık; defterde yazan bir kilo yoğurt, üç yüz gram siyah zeytin olacak. Garibanlık; veresiye yazdırılan iki çikolatalı gofret için yazana ve yazdırana boyun büktürecek.

Kadınların nayloncuyla alışverişi biterken birer ikişer bakkala giriyorlar. Yanakları kızarıveriyor bazısının. Borç birikmiş ne de olsa ama nefsin istekleri doludizgin bir at gibi durmak bilmiyor, yavaşlamak da bilmiyor. Maraş’ın iştah kabartan zerzevatı varken boğaza gem vurmak kolay değil. Borç yiyen keseden yer, diyerek avutuyorlar kendilerini ve alacaklarını alıp evlerinin yolunu tutuyorlar başları önde. Fatma’yı böyle alışverişlerde hiç gören olmuyor. O, kocasının getirdiğini milim milim hesap ederek geçindiriyor evini, nakış işlerken yaptığı ince hesaplar gibi.

Çocuklarını öyle terbiye etmiş ki kimsenin elindekine sünmüyorlar. Annelerinin sağlam kanatları altında güç bulup anne tarafından gelen akraba sıcaklığıyla varlıklarına varlık katıyorlar. Anneanneleri, dedeleri, dayıları, teyzeleri sayesinde, sahip çıkılmanın şu hayattaki en büyük moral kaynağı olduğunu dolu dolu hissediyorlar kalplerinde. Evlerine gelen her misafir, bu küçücük iki katlı evde farklı bir huzurun oluşuna hayret ediyor. Fatma'nın imanlı, ihlaslı oluşunu bilenler bu hayrete düşmüyor elbette. Komşusu Rukiye, güler yüzüyle Fatma'yı her ziyaret ettiğinde vaktin nasıl güzel geçtiğini anlamıyor. Birlikte konuşuyorlar; tüpün gazı bitse de, kış yaklaşıp odun kömür derdi içlerine düşse de. Aldırmıyorlar. Allah'ın dediği olur, diyerek umutla bakıyorlar hayata. Fatma, üşüten oğlunu Rukiye'nin oğlunun sağlık karnesiyle doktora götürecek bir gün. Hasta çocuğun adı Ahmet, karnesi olan çocuğun adı Mehmet. Fatma, ateşler içinde yanan, bademcikleri balon olmuş oğlunu tembihliyor hastaneye gidene kadar. "Oğlum doktor adını sorarsa Mehmet diyeceksin tamam mı?" Çocukcağız anlayamıyor sebebini tabii. Başını sallıyor her tembihte. Doktor adını sormuyor çocuğun. Ya sorsaydı diye yıllarca anlatıp gülüşüyorlar bu mevzuya. Yaşanan yoksulluklar bir değil beş değil. Anı oluyor sonrasına. Kahkahalar yıllar sonra her bir araya gelindiğinde birbirine karışırken kimse acıdan geçen hayatına hayıflanmıyor. Acıdan geçmeyen hayatlar eksiktir çünkü şarkıdaki gibi… Acıdan geçmeyen hayatlar…Acıdan geçen ve acıtan hayatlar tamdır zira.

Fatma, üşüten oğlunu Rukiye'nin oğlunun sağlık karnesiyle doktora götürecek bir gün. Hasta çocuğun adı Ahmet, karnesi olan çocuğun adı Mehmet. Fatma, ateşler içinde yanan, bademcikleri balon olmuş oğlunu tembihliyor hastaneye gidene kadar. "Oğlum doktor adını sorarsa Mehmet diyeceksin tamam mı?

Maraş Ağız Sözlüğü:

Bakır satır: Bakırdan yapılan kulplu kova.

Terhe-: Terk etmek.

Döl: Çocuk.

Şor: Laf,söz.

Püsük: Kedi.

Samsa: İçi fıstıkla ya da cevizle üçgen biçiminde sarılan pestil, bir tür tatlı.

Bastık: Pestil.

Tıs deme-: Hiç esmemek.

Gimi: Gibi.

Habbap: Islak zeminde giyilen altı tahta üstü. lastik açık terlik. Nalın. Takunya.

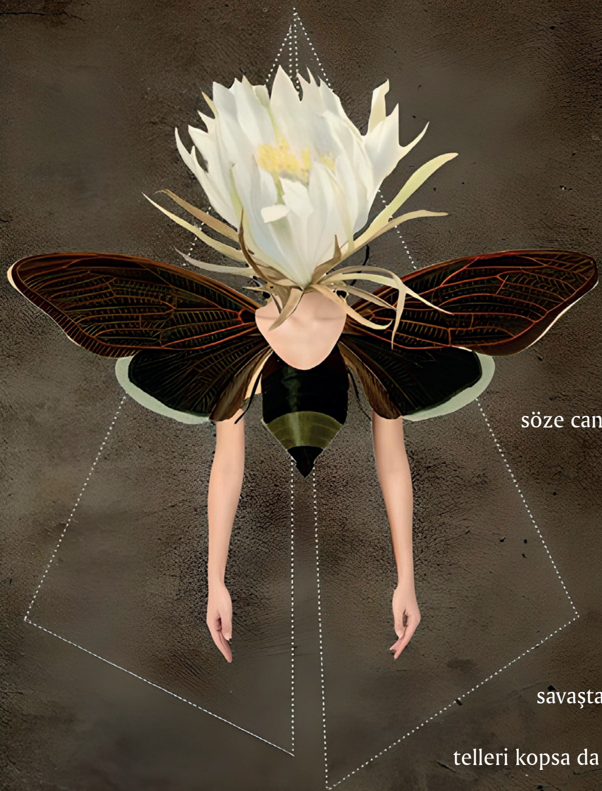
Helke: Bakır, alüminyum, plastikten yapılan kova.

Çomça: Kepçe.

Cangama: Gürültü.

Beşirikli: Becerikli.

Cıncık: Cam.



Bala Küsen Kovan

söze can veren bir şairin kekemeliği var üstümde
yanına kim sokulsa yeni bir hikaye
yarım bir gülüş ikram eden bir dedenin
beyaza suskunluğunu kuşanmışım
yaşamak zamanda eriyen bir duman
soyulan soyulan soyuldukça
ta içinden bal sızan bir yemişi
-unutmuş gibiyim çantamın dimağında

savaştayım. avuç sıcaklığına hasret kaldı piyano
fırlatıyorum siyah beyaz günleri
telleri kopsa da kadar aklımın: bana çok yakışıyor halvet
tam kendimi yakaladım derken
kavrarken ayak bileklerimden
boşluğu kucaklıyorum ben diye
gözlerimi toprağa çeviriyorum o soru doluyor
iki karıncayı sığdıramadığım yerde nasıl
ağırlıyorum göğü
düşünüyorum. kanımı kaynatıyor hayretim
sözün harında pişen
tekliği dağılıp ele gelen
kemiğinden ayrılan bir et gibi\yim
yenilmiş olanın korkusuz ve uyuşuk sakinliğini sürüyorum
ellerim kendinden taşıyor
ışıklar gece gök. kızarıyor sabaha
ovalara salına taylar gibi coşkulu
y a ş ı y o r u m
yaşamak hiçbir sıfatla yüceltilemeyecek bir fiil
orman tek başına ağaç kalabalık

el ele uçuşan kuşlar siliyor pasını göğün
bilir miydin kanat dediğin gönlüne girmektir rüzgarın
gel tepelerden atalım beni bayırlarda yakalım
bende bana ait olmayanı sıyırmak için akıtalım
gecenin kanını

gel okyanus gel mavi gel balığın karnında uzlet
gel sev beni gel kanat gel sıyır gel terk et
balı yağma kovanlar gelmesin aklına
bala küsmüş bir kovanım
gel aynayı bende seyret

AYŞE NUR KAYMAK

ÖLÜ GÜL AĞIDI

Fatma Ünsal

Bana çiçek alacağına bir kilo kabuklu Antep fıstığı al, daha makbule geçer, derdim hep. Dinlemezdi. Nazlı nazlı çiçekleri kapıp gelirdi kapıma. En çok orkide alırdı. Alma şunu, nazlı bu, nazlı adam da çiçek de sevmem dedikçe envaiçeşidini doldururdu evime. Annem de ben söylendikçe yarı parasına satardı onları konu komşuya. Kocası çiçek almak nedir bilmeyen zavallılar, kapışırlardı. Hele Nezaket Abla, kocaman vücuduyla bu narin çiçekleri evine taşırken pek acınası görünürdü gözüme. Kocasını dövesim gelirdi.

Sonra nergis alırdı bana. Bunları çok severdim, yalan yok. Hani bir çiçek olarak yaratılacak olsam, nergis olmak dilerdim. Koku desen var, güzellik desen var. Vazonun içinde bile onu seyretmek kendini elit hissettiriyor. Soğan doğrasan bile en entel işlerden birini yapıyormuşsun gibi bir his. Ee asalet asalet. Bulaşıcı. Nergis aldığında da söylenirdim. Annem diken gibisin derdi, halana mı çektin? Bunu derken babamın sülalesinden gizli öç alırdı, bilirdim. Ama çok uzatmazdım söylenmelerimi. Nergis aldığında. Nazlı olmasına nergis de nazlıydı. Lakin onu severdim. Boynu bükük duruşunun altından bakışırdık. Nereden kopardılar kız seni, diye konuşmaya bir başlar daha susmazdım. Nereden kopardılar kız seni?

Gül de alırdı. Goncadayken. Bunların beyazını daha çok severdim ama ahım şahım bir sevgi değil. Hani bunları alacağına bir kilo kabuklu Antep fıstığı alsa… Yine de perdeme tersten asar kuruturdum. Kurutunca bir iki hafta öylece dururdu. Sonra çöpe. Annem söylenirdi güllere. Saçılıyor şunun tozu yaprağı etrafa, diye. Babam rahmetli, ince bir adam değildi. Hâliyle annem, neredeyse tüm çiçeklere düşmandı. Hınçla gül reçeli yapmasını bazen buna yorardım. Hediyelik güllerden reçel yapılmayacağını o da bilirdi. Belki de bu gülleri doğasına uymayan hâle sokmak onu rahatlatıyordu. Güllerin yaprağını tavuk tüyü yolar gibi yolardı. Babam bir gün, eve elinde yapma bir gülle geldi. Annem çaktırmadı ama epey sevindi. Neden sonra anladık, yeni açılmış bir market dağıtıyormuş bunları. Oradan kapıp getirmiş babam. Olsun, dedi. Çiçek çiçektir. Getirmeyebilirdim, dua et. Doğru. Getirmeyebilirdi. Ne yapsaydık senin için baba? Ağzımızla kuş tutsaydık keşke. Nur olsun yattığı yer.

Annemi çiçeklere düşman etmişti babam. Kadınları bir şeye düşman etmek çok kolaydır zaten. Onların bir şeyi baş tacı etmeleri ve canlarından geçecek kadar sevmeleri de. Bu yüzden kırılmaya müsait

Kadınları bir şeye düşman etmek çok kolaydır zaten.
Onların bir şeyi baş tacı etmeleri ve canlarından geçecek kadar sevmeleri de. Bu yüzden kırılmaya müsait kristaller gibidirler.



kristaller gibidirler. Göz kenarlarında yaşları hep hazırda durur akmak için. Pencere kenarlarını süslemeleri bundandır. Sevdiklerinin yolunu gözlerken bile manzaralı yerden bakmak isterler. Çok konuşanlarının bile susarak çekip gitmesi sonra. Toprak, yaşayamadıklarının öcünü almaya çalışıp alamadan göçüp giden kadınlarla topraktır. Gök, yerdekilerin hâllerine hareketlerine katlanamayıp inanmaya, katlanmaya değer şeyler arayan kadınların bakışlarıyla gök… Annem, tüm yarımlıklarına rağmen anne ve kadın. Diğer kadınlar gibi.

Allah'ın emri. Bir gün hiç yoktan kavga ettik. Yol boyu başının etini yedim. Yedim de doymadım. En son gözümün döndüğünü ve kafasına en sevdiğim kahverengi çantamı çarptığımı hatırlıyorum. Öylece kalmıştı bizim kapıda. Kapıyı kapatmadan Nezaket Ablanın hüzünlü yüzüne çarptı bakışım. Pencereden iyice sarkmış bizi izliyordu. Orkide akınının kesileceğine mi üzülmüştü acaba? Allah bilir. O değil de kahverengi çantamı neden yıprattım o kadar? Değer miydi yani? Zaten pahalıydı. Taş mı bulamadın yerde, onu çarpsana be kız? Yok. Birisinden öcümüzü alırken nedir bu en değerlilerimizi kullanmamız? Çantanı parçala, elini parçala, kalbini parçala. Onların yerine vurup da taşı parçalasana.

Üç gün dışarı çıkmadım. Üç gün yemek yemedim. Çantama üzüntümden. Yalan söylüyorum. Çantamı çok sevdiğimden. Bu da yalan. Dördüncü gün kapı çaldı. Nezaket Abla, elinde bir tas çorba, kalbimi onarmaya gelmiş.

İçtim bir güzel. Ekmek doğradım. Gerçekten de düzelir gibi oldu. Annem yavaş ye kız, kıtlıktan mı çıktın, dese de hızlı hızlı yedim. Nezaket Abla kıkırdadı. Güç kuvvet olsun, iyice ye de bir dahakine daha iyi yapıştırırsın çantayı, dedi. Annemle göz göze geldik. Ne çantası, ne yapıştırması diye sorunca damat adayını nasıl paraladığımı anlattım. Sustu bir süre. Sonra koyuverdi kahkahayı. Oohh, dedi. Eline sağlık vallahi. Görsem iki de ben vururdum.

Beşinci gün kapı çaldı. Ayağımı sürüye sürüye odadan çıktım. Açtım. Baktım ki elinde koca bir gül buketiyle bir oğlan. Ayfer Göktunç? Benim dedim. Elime verdi gitti. Üstünde kart mart da yok. Belli kimden geldiği gerçi. Nezaket Abla yine sarktı pencereden. İmrene imrene bakıyordu bu sefer. Kocası olacak herife zor geliyor tabii iki dal çiçek almak. İçimden Nezaket Ablaya versem, dedim. Sonra vazgeçtim. Annem hırpalaya hırpalaya reçel yapsın istedim.

Doğruca mutfağa yollandım. Zaten bu sefer kırmızı gül almış. Ulan ben kırmızı gül mü seviyorum ulan? Nezaketsiz şey. Hışımla tezgâhın üstüne fırlattım. Fazla çarpmış olmalıyım ki dikenlerden biri parmağıma batıverdi. Bir damla kan, ağlar gibi yere düşüverdi. O öyle düşüverince ben hönkürüverdim. Ben hönkürüverince dikensiz ve beyazını niye yollamadın ulan? diye söyleniverdim. Odama bir hışım koşup kendimi yatağa küt diye atıp sanki on posta dayak yemiş gibi ağlamaya devam ediverdim.

Sonrası uyku. Tüm kalp sızılarının nihai durağı. Güzelce saran, anne kucağı gibi bir şey. Dipsiz. Kaçış. Nesneler, insanlar, masallarda birden toz olur ya bazen bir sihirli değnek hareketiyle. Öyle. Dokunuyor ve toz oluyorsun. Maddeni görüyorlar ama ne gam? Sen yoksun. Gözümü açmadan uyudum uyudum uyudum. Annem dürttü. Annem söylendi. Annem kapıyı çarptı. Nezaket Abla elinde çorbasıyla geldi gitti. Uyudum. Annem seslendi. Uyudum. Kız bunları reçel yapacağım gece bak ben, dedi. Uyudum.

Rüyamda gül tarlasının ortasında buldum kendimi. Etraf kıpkırmızı güllerle dolu. Uzakta bir adam duruyor. O olduğu belli. Bana doğru yürüyor. O yaklaşıyor, koparıp koparıp gül atıyorum suratına. Etkilenmiyor bundan. Hınçla devam ediyorum gülleri fırlatmaya. Kökünden koparılan güller, kedi yavruları gibi ciyaklıyorlar ellerimde. Bir tanesinin dikenleri elime saplanıyor. Düşüyorum sonra yere. Ayaklarımdan kökler çıkıyor. Köklerim toprağa tutunuyor. İçim karıncalanır gibi oluyor. Köklerim toprağın altında yayılıyor. Olduğum yerde güle dönüşüveriyorum. Kırmızı bir güle. Korkunca uyanırsınız. Her şeyde bu böyle.

O korkuyla uyanıverdim. Derin bir estağfurullah. Elimi yüzüme götürmek istedim. Götüremedim lakin. Herhalde üstüne yattım da uyuştular diye düşündüm. Odamın duvarını değil de annemin kahve fincanlarını görüyor olmam ne tuhaf. Mutfak tezgâhında gül buketinin arasında uzanıyor olmam ne tuhaf. Güllerin boyunda olmam, ne tuhaf.

Ölüler, ölümü kabullendikleri için de ölülerdir.

Hareket etmeye çalıştım. Bağırmaya çalıştım. Vücudumu görmeye çalıştım. Yok. Rüyam devam ediyor sandım. Gözümü açsam kapatsam. Görüyorum ama göz gibi değil. Bakıyorum, etrafımda sabah tezgâha fırlattığım o güller. Ölmüş olmalıyım. Ölmüşken nasıl da anlıyorum ama bunları? Ölü bir gül, farkında olur mu çevresindekilerin?

Annemin ayak seslerini işittim. Annemin, kız adam koca buket gül yollamış. Daha ne bu naz? Kamyonla yollasa da sana israf, dediğini duydum. Bak gel al şunları, yoksa reçele başlıyorum, dediğini sonra. Bize, güllere, buruk buruk baktığını. Sonra yere sofra bezi serdiğini gördüm. Buketi bir hışım çözüp gülleri, içinde benim de olduğum gülleri sofra bezine yerleştirdiğini. Radyosunu açtığını. Aynı kanalda uyuşuk uyuşuk aşk nağmeleri sıralayan bezgin programcının standart cümlelerini duydum: "Gece kara ama senin gözlerin ondan da kara. Bu şarkı tüm kara gözlülere gelsin sevgili dinleyiciler." Sevgili dinleyicilerin arasında annemin olması. Annemin güllerin yapraklarını tavuk yolar gibi hınçla yolması. Kazana fırlatıvermesi. Benim huzursuzluğum, elimden bir şey gelmemesi. Ve birazdan evlat katili olacak olan annem. Sesimi çıkaramamam.

"Benim korkum senden değil kaderimdendir." Annemin korkusunun babamdan değil kaderinden oluşu. "Herkes bana, deli diye gülüp geçiyor." Annemin giderek efkârlanması ve elinin altından geçen gülleri artık fark etmeyişi.

Kendimi fark etmem sonra. Ölü bir gül olarak sofra bezimizin üstünde. Ölüler, ölümü kabullendikleri için de ölülerdir. Babama kefenlendikten sonra sırayla bakmıştı aile bireyleri. Ben de. Babam hafif aralık gözlerinin arasından rengi kaçmış yüzüyle duruyordu önümde. Şimdi ona ne desem ses etmeyecek biliyordum. Sanırım o gün buna da ağlamıştım biraz. Babam ölmüştü ve ona ne desek kabullenecekti. Susacaktı yani. Ölüler, kabullendikleri için de bizi üzerler.

Annemin önünde ölü bir güldüm şimdi. Kabullenme vaktiydi yani. Annemin yapraklarımı hınçla yolmasını. Tencereye fırlatıvermesini. Üstümüze şekeri boca etmesini. Mutfak tezgâhında bırakıp gitmesini. Gül kokan elleriyle sinirli sinirli uykuya dalmasını. Babamla uyudukları odada. Ellerinde gül kokularıyla. Cebelleştiği bir günü daha bitirmesini. Evin sessizleşmesini. Eşyaların kapanan ışıklarla birer heykele dönüşüvermelerini. Eşyalar, gündüzken insana daha canlı geliyor çünkü. Sokaktan gelen sesleri ve sokak lambalarının ışıklarının eve dolmasını. Ama senin öylece duruyor oluşunu. Ha bir gül olarak ha insan olarak. Ölmeni. Ölmek işte. Ne türlü olursa olsun. Kabullenmek yani. Kabullenmek evet. Yaşarsan itiraz edeceksin çünkü.

ÖYLE BİR

inceden bir yağmur yağacak bugün
öyle dedi belleten
küçük, muhteriz, muttarid darbeler

inceden bir yağmur dediler;
yağsın…
saatler susarsa duyarız belki

saatler; içimde sessiz bir sâkî
saatler;
bir şâirin dizesinden ödünç gibi
karanfil takar gecenin boynuna
mahcup gibi bir şeyden veya muzdarip
küçük, muhteriz, muttarid…

geniş caddelerde yürüdüm bugün
caddeler, daralan kolları gibi şehrin
ahmak ıslatan,
        kırkikindi,
                sulu sepken,
                        sağanak,
adım başı takas etti yerini sokakta

tekfur sarayına yakın, Ayvansaray'da
tanışmak sancılı bir eylem diyerek,
beylik laflar ederek yağmura karşı
tanıştığım bir saat tamircisi
dişlerinin arasında bir karanfil;
cesedi gibi çiğnenmiş şehrin
tabutlara sığmayan ölüleri var
saatçinin

saatçiyi geçtim
yağmuru geçtim
tabutu geçtim
kendimi de geçince şiiri bıraktım bir kenara
hem bilmem sözümü inceltmeyi;
bir şiir yaz dediler, sustum
içimde gezinen yağmur bulutları
uzakta balkıyan ışıkları şehrin
hepsi biraz beni konuşur
biraz bana söyler türküsünü
ama dilsiz ama keskin
ama miskin yüzümde aynalar

Ben şimdi yürüyüp gitsem
kaç boşluğu takarlar peşime
kaldı ki bir cebim hep delik
içinden yol görünür iz görünür yolcu değil
daha yeni geçmişim kirli bir ağustosun önünden
avcum tuzlu denizler boynum yüklü karanfil

inceden bir yağmur dediler,
yağsın…
içim susarsa duyarız belki

yağmurun sızısını taşıyan bir kalbin içindeyim
girdim ve saklandım
sanki kimsecikler bulamaz gibi beni
biraz seni biraz onu biraz kimi katarak içime
katlanarak buhurumeryem gibi
bakışı sonsuz bir göğün içine
altında felekler döner göğün
hangi keder kime vuracak belli değil
koşup bir an önce almalı biletini piyangonun
neme lâzım belki bize düşer
yağmurun sızısını taşıyan rutubetli bir kalbin
sessizliği

oturdum, bekliyorum
herkesin uyuduğu şehirde

inceden bir yağmur, dediler
yağsın…
içim susarsa duyarız belki.

TUĞÇE GÖK

MUHAYYEL

Hiç şüphesiz roman bir karakterizasyon sanatıdır. Dünya edebiyatında karakter yaratmada ve karakterlerini derinleştirmede başarılı olan yazarlar genellikle kurmaca türlerin öncü metinlerini yazmışlardır. Karakterlerini derinleştirme becerisini kurmacaya özgü bir oyunla nesnelere de yönelten, sıra dışı nesneler kurarak onlara adeta bir ruh katan romancılar karaterizasyon konusunda çok başarılı olup bunu nesnelere de aktarmaktan kendilerini alıkoyamamışlardır. Kurmaca metinlerde nesneyi kahraman yapmak ve ona canlılara has hatta insana özgü bazı nitelikler, karakteristik özellikler atfetmek yazarın/sanatkârın nesne algısıyla da ilgili bir durum hiç şüphesiz. Roman ve öykülerde zaman zaman karşılaştığımız, "kahramanı nesne olan anlatılar" ya da "nesnenin karakterizasyonu" diye de adlandırabileceğimiz bu durumu temel alarak Türk ve dünya edebiyatından bir kesit sunmak uzun zamandır planlarımız arasındaydı… Tahminimizce bu konuda çalışma bulunmamakta. Zannederiz ki çalışma bu anlamda bir ilk… Dosya çalışmasına katkı sunan yazarlara teşekkür ediyoruz. Hâli hazırda üzerinde ayrıntılı çalışmalarımızın devam ettiği bu konuyla ilgili ileride daha kapsamlı eserlere de imza atmak temennisiyle…

KAHRAMANI NESNE OLAN KURMACALAR

Hazırlayan: Bilge Doğan

Dosya: Kahramanı Nesne Olan Kurmacalar ya da Nesne Karakterizasyonu

---

SELİM SOMUNCU- SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ'NDE BİR "MÜBAREK" SAAT

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nde Zarife halanın evindeki eski, antika, ayaklı bir saat… Bu saatin bir de ismi var: "Mübarek". Başlangıçta Hayri İrdal'ın babasının evinde olan bu saat daha sonra Zarife Hala'ya tevarüs eder. Mübarek ileri yaşından ve uzun ömrüne sığdırdığı birçok hikâyeden dolayı evde âdeta muhterem, mukaddes bir yere sahiptir.

"Mübarek" roman boyunca yer yer "biçare", "eski", "ihtiyar" şeklinde tanımlanır. Karakterler ondan yer yer bir insanmış gibi bahseder. "Biçare" dedikten sonra "eski" derler, sonra eski demek yetmiyormuş gibi âdeta bir insandan bahsediyormuşçasına "ihtiyar" ifadesi kullanılır. "Eski" deyince eşya olur. Bu defa gönül razı olmaz, "ihtiyar" sıfatı kullanılır ve



SELİM SOMUNCU

Bu romanda Mübarek üzerinden gerçekleşen karakterizasyon sadece bir isim vermekten ibaret değildir. Romancı bir takım detayları kullanabilme becerisi sayesinde adeta ona bir şahsiyet biçer, ruh giydirir.

saat insana dönüştürülür. Bu romanda Mübarek üzerinden gerçekleşen karakterizasyon sadece bir isim vermekten ibaret değildir. Romancı bir takım detayları kullanabilme becerisi sayesinde adeta ona bir şahsiyet biçer, ruh giydirir. Mübarek roman boyunca bir saatten beklenecek sesler dışında hiçbir ses çıkarmaz. Ama onun "aura"sı, o sessizliğinin içinde bir sesi ve etrafındaki insanların onunla olan duygusal ilişkileri Mübarek'i Türk edebiyatında son derece müstesna bir yere yerleştirir.

Hayri İrdal'ın çocukluğu bu saatin eve yaydığı mistik, metafizik ve garip atmosfer içinde geçer. Hatta anlatıcı, saatten bahsederken, "evin içinde kıymetler alt üst olmuştu," diyerek saatin önemine ve Mübarek'in eve gelmesinden sonra bazı aile bireylerinin, saatten sonra ikinci sınıf insan muamelesi görmesine değinir. Saate Mübarek adını veren de Hayri İrdal'ın annesidir. Annenin saate karşı aşırı bir muhabbeti vardır. Saat kutsiyetini büyük oranda annenin ilgisinden alır. Üstelik roman boyunca saate sadece sevgi gösterisi yapılarak bir şahsiyet atfedilmez. Aynı zamanda Hayri İrdal'ın babası, karşısındaki bir insanmışçasına saatten nefret eder, hatta saati kıskanır. Anne saate "Mübarek" adını verdiği hâlde baba, "Menhus" adını koyar. Baba, her ne kadar saati evden çıkarmak istese de bunu başarması mümkün olmaz. Evin içerisinde hem sevilen, hem kıskanılan, hem de nefret edilen bir nesnenin artık eşya muamelesi görmesi de beklenemez. Kurmaca içerisine kendine ait "bir dünya hikâyeyle" dâhil olan, bir kesime kendini sevdiren, bir kesimin nefretine sebep olan nesnenin derinlikli bir ruha sahip oluşundan bahsetmek pek mümkün.

Daha sonra psikiyatri tedavisi gören ve Doktor Ramiz'in seanslarına katılan Hayri İrdal'ın, psikanaliz seansı esnasında da bu saat gündeme gelecektir. Babanın saate düşmanlığı, annenin ise saati kutsaması arasında gidip gelen, Mübarek üzerinden sevgi ve nefret duygularına bizzat şahit olan küçük Hayri'nin ruhsal sorunlarının kaynağında, Doktor Ramiz'e göre Mübarek'in etkisi vardır.

Hayri İrdal'ın kendisiyle ilgili müstakil bir kurum inşa edecek kadar saat kültürüne, tekniğine ve felsefesine hâkim olması çocukluğundan itibaren birlikte yaşadığı ve birçok sırrına vakıf olduğu, ruhu olan ayaklı bir antika saatten ileri gelir. Dolayısıyla Mübarek, İrdal'ın karakterini etkilemiş ve bu durum saat meraklısı muhayyel bir roman kahramanının oluşumunu kaçınılmaz kılmıştır.



ZEYNEP ARKAN

Tahsin Yücel'in Kumru'su çok ilgi çekici bir karakterdir. İçi yaşam arzusuyla dolup taşar. Dünyaya karşı tutkulu ve aç bir halde yaşıyor gibidir. Köyünden evlilik yoluyla geldiği İstanbul'da bir kapıcının karısıyken gündelik temizliğe gittiği evde gördüğü buzdolabına neredeyse "âşık" olmasıyla hayatı değişir.

ZEYNEP ARKAN- KUMRU İLE KUMRU'NUN BUZDOLABI

Tüketim toplumunda insanlar var olmak için nesnelere ve onları yok edip tüketmeye ihtiyaç duyar. Nesneler burada, yok oluş biçimlerine göre zenginliği temsil ederler. Endüstri sonrası oluşan bu toplumda tüketici olarak insanlar, satın alma güçlerini kullanarak hayatlarını şekillendirmeye ve diğer insanların aynı anda ürün ve hizmet satın aldıkları bir piyasada seçim yapma özgürlüklerini kullanarak varlıklarını anlamlı kılmaya teşvik edilirler. Satın aldıkça, tükettikçe varlığının önemli olduğunu hisseden insan, daha çok tüketmek ister. Çünkü kitle iletişim araçlarından, ekonominin işleyişine kadar her şey enformatik bir baskı yaratır. Yatay bir hareketlilik içindeki hayatı, sınıf içi liderliğe, statü atlamaya veya aynı sınıf yapısı içinde başkalarının gözünde değer kazanma arzusuna yöneltir.

Bu minvalde, Tahsin Yücel'in Kumru'su çok ilgi çekici bir karakterdir. İçi yaşam arzusuyla dolup taşar. Dünyaya karşı tutkulu ve aç bir halde yaşıyor gibidir. Köyünden evlilik yoluyla geldiği İstanbul'da bir kapıcının karısıyken gündelik temizliğe gittiği evde gördüğü buzdolabına neredeyse "âşık" olmasıyla hayatı değişir. Geceleri rüyasında gördüğü buzdolabını aldırabilmek için, kendisine âşık ve hayran olan kocasına baskı yapar. Karısının hayalindeki hayatı yaşatabilmek ve evdeki boş buzdolabını her gün doldurabilmek için Pehlivan lakaplı koca, gayrimeşru işlere de bulaşarak karısını istediği ekonomik tüketim seviyesinde yaşatır. Bu süreç, akrabalar hatta diğer kapıcı tanıdıklar arasında yadırganır. Kumru'ya "televizyon izlemesini, böylece hayran olunacak tek aletin buzdolabı olmadığını görmesini" tavsiye ederler.

Yaşam döngüsü içindeki ortak kültürel miras yok olunca, Kumru; gördüğü her şeye büyük, abartılı bir şaşkınlık ve apaçık hayranlık duyar. Otomatik kapılardan, televizyona, bulaşık makinesinden, çamaşır makinesine, en çok da geceleri rüyasında bile düzgünce yerleştirdiği yiyecek ve içeceklerle dolu buzdolabına… Ekonomik şartları o kadar yükselir ki, Kumru'nun bir arabası bile olur. Bu tüketim, yani aslında nesneleri yok etmenin simgesel biçimleri o kadar artar ki, Kumru'yu ele geçirip bambaşka biri yapar. Adeta nesneleşen, kimliğini nesneler üzerine kuran ve onları tüketip yok ettikçe deri değiştiren Kumru, kendi yok oluşunu da hazırlamaktadır…

Romandan çarpıcı bir sahne ile bu durumu özetleyebiliriz: Bir gün kapıcı dairesinin bahçesine çıkan Kumru kızı Sultan'ı da yanına alarak bahçedeki nar ağacının altına gider ve 'Seni unuttuk, kusura bakma' der. Bu nar ağacı Kumru'ya geçmişini, köyünü, eski kimliğini hatırlatmaktadır. Eskiden görmek için can attığı nar ağacından öyle uzaklaşmış hisseder ki, ağaçtan özür dilemek zorunda hisseder. Çünkü nar ağacından uzaklaştıkça daha yalnız, daha tatminsiz, daha rekabetçi, daha mutsuz biri olmuştur. Nesnelere duyulan tutku ve aşkın, aşkın münbit kaynağını da kuruttuğu ortaya serilmiş olur.



ALİYE USLU ÜSTTEN

Yazar, Bedia ile kadınların kendi ayakları üzerinde durabileceği düşüncesini işler. Bir yanda her şeyden vazgeçme cesareti gösterebilen Bedia, diğer yanda böyle zamanlarda sığındığı udu, iki dost gibidir.

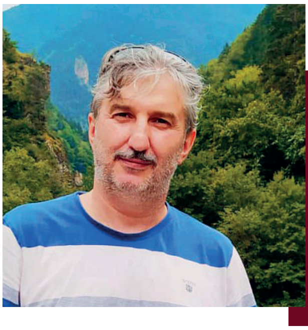
ALİYE USLU ÜSTTEN- SON NEFESİNDE BİLE YALNIZ BIRAKMAYAN DOST

Fatma Aliye'nin Udî[1] romanındaki udu olay örgüsü içinde ayrı bir kahramandır. 1898 yılında yayımlanan eserde Bedia karakterinin dönem itibarıyla kadın kimliğini öne çıkarması, dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda bence önemli bir yeniliktir. Yazar, Bedia ile kadınların kendi ayakları üzerinde durabileceği düşüncesini işler. Bir yanda her şeyden vazgeçme cesareti gösterebilen Bedia, diğer yanda böyle zamanlarda sığındığı udu, iki dost gibidir. Romanda udu, Bedia'nın geleneksel kimliğinin bir simgesi olarak da görebiliriz.

Çocukken başlayan bu dostluğun öncesinde kanun ve keman vardır çünkü keman nağmeleriyle uyumuş, babasının "musıkîden başka bir şeye meyletmesin" dediği bir kız çocuğudur. Mutluyken ara sıra görüştüğü ama mutsuz anlarında ilk aklına gelen bir dost gibidir. Bedia'nın uda karşı hissettiği duygusal bağ, ona yüklediği kişilikle ilişkilidir. Evliliğinde yaşadığı yalnızlığı uduyla paylaşır. Bir yanda kendi ağlarken bir yandan udu inler. Ud, inlemekle kalmaz; dostunu da ağlatan bir karakterdir. "Udu, ağlamak isteyen bu zavallının gözyaşlarının akmasına yardım ediyordu" (s. 49). Uduyla konuşurken "Ah! Beni yalnız sen anlarsın! Benim için yalnız sen inlersin! Beni yalnız sen beklersin!' diyerek onu okşar (s. 67). Bedia'yı üzmek için onu udundan ayırmak yeterlidir. Tıpkı evden ayrılırken eşi Mail'in udlarına el koyduğunda hissettikleri gibi.

1 Fatma Aliye. Udî. Haz. Ferit Ragıp Tuncor. İstanbul: Selis Kitaplar, 2009.

Evliliği bittikten sonra uduna daha da sarılır, hatta geçimini ondan sağlar. Kendisini sadece udunun terk etmediğini düşünen Bedia, "Bir zaman zevk ve sefâ kaynağım, eğlencem oldun. Şimdi de geçim kaynağım! Ekmek teknemsin! Benim yârim, benim erkeğim sensin!..." (s. 116) sözleriyle aslında udun hayatındaki yerini ona bir cinsiyet yükleyerek belirtir. Öyle ki son nefesinde bile udun kendi kendine çaldığını duyar. Fatma Aliye burada anlatıcı olarak udun, romanının bir karakteri olduğunu da göstermiş olur.



MUSTAFA KÖNEÇOĞLU

Kapitalist dünyanın insanı yaşamaya mahkûm ettiği yer, ya içinden çıkılamayan Sırça Fanus ya da bir türlü içine girilemeyen Şato'dur. İki roman açısından da modern dünya, adı konulmayan bir distopyadır.

MUSTAFA KÖNEÇOĞLU- SYLVİA PLATH'IN SIRÇA FANUS'U YA DA FRANZ KAFKA'NIN ŞATO'SU

"Kahramanı eşya olan romanlar" ya da benim anladığım kadarıyla yaşanan dünyanın sembolik bir araç/eşya/başlık aracılığıyla anlatılmasını mümkün kılan romanlar. Başlığa Wirginia Woolf'un Deniz Feneri de eklenebilirdi, Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi ya da Sessiz Ev'i de. Fakat modern dünyayı Sırça Fanus ya da Şato romanları üzerinden anlamaya ve anlatmaya çalışmak daha anlamlı gibi geliyor bana. Şato 1922'de, Sırça Fanus ise 1963'te yazılıyor. Her iki romanın kurgusu, modern dünyanın anlamsızlığı, saçmalığı üzerine kurulu. Şato'da, modern dünya/devlet karşısında insanın sonu gelmeyen umutsuz çabası var. Sırça Fanus'ta ise performans toplumunun acımasız rekabet koşullarında umudunu ve varoluşsal bütünlüğünü kaybeden genç bir kadının trajik öyküsü. Her iki romanda da modern dünya karşısında yenilgiye uğrayan ve tutunamayan bireyin çaresizliği anlatılır. Ne kadar mücadele edilirse edilsin sonuç değişmez. Kapitalist dünyanın insanı yaşamaya mahkûm ettiği yer, ya içinden çıkılamayan Sırça Fanus ya da bir türlü içine girilemeyen Şato'dur. İki roman açısından da modern dünya, adı konulmayan bir distopyadır.

YAVUZ AHMET-ANLATICININ NESNELEŞMESİ: DRİNA KÖPRÜSÜ

Balkan edebiyatı denilince aklıma gelen ilk üç kitap arasında ortak bir ilginin olması bana şaşırtıcı gelmiştir. Bu kitaplar şunlar: Kalman Mikszath'tan *Konuşan Kaftan* (Macar edebiyatı, İvo Andrić'ten *Drina Köprüsü* (Yugoslavya'ya bağlı Sırp-Hırvat edebiyatı), İsmail Kadere'den *Piramit* (Arnavut edebiyatı). İlki novellaya yakın, ikinci ve üçüncüsüyse roman.



YAVUZ AHMET

Nobel Ödüllü yazar İvo Andrić 1945'te yayınlanan Drina Köprüsü romanında, yapılışından itibaren bu köprü etrafında yaşananları anlatıyor. Bir anlamda köprü, farklı dini ve etnik kimliklere mensup insanların ortak bir hikâyede buluşmalarını sağlıyor.

Ortak ilgiye gelince... Her üç kitapta da bir eşya ya da mekan metafor olarak kullanılıyor. Ve her üç kitap, kurgunun merkezine yerleştirdiği eşya ya da mekânı kapaklarında isim olarak taşıyorlar. Gerçi *Konuşan Kaftan*'ın ana karakteri kaftan değil. Kurgu, Osmanlı padişahının hediye ettiği kaftan etrafında yaşanan -ironi dolu- mizahi olayları anlatıyor. Fakat diğer ikisinde mekân, doğrudan kurgunun ana karakteri durumunda.

Drina Köprüsü, günümüzde Bosna-Hersek sınırları içerisinde yer alan ve Sokullu Mehmet Paşa tarafından 1577'de Mimar Sinan'a yaptırılmış bir köprü.[2] Nobel Ödüllü yazar İvo Andrić 1945'te yayınlanan *Drina Köprüsü* romanında, yapılışından itibaren bu köprü etrafında yaşananları anlatıyor.[3] Bir anlamda köprü, farklı dini ve etnik kimliklere mensup insanların ortak bir hikâyede buluşmalarını sağlıyor.

Gerçek bir mekânı kurgunun merkezine yerleştirmek, yazar açısından hem önemli ölçüde bir kolaylıktan yararlanmak hem de büyük bir zorluğu göze almak demektir.[4] Kolaylıktır çünkü hikâyenin nerede başlayıp nereye gideceği aşağı yukarı bellidir. Özellikle de yazarın niyeti dönem atmosferi oluşturmaksa merkezdeki mekân yahut eşya, o atmosferin şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Zorluktur çünkü yazarlık, kendi hayal yeteneğinin sınırsız imkânları içerisinde sürprizlerin, bilinmezlerin kapısını aralamaktır. Oysa mekânın/eşyanın tarihsel gerçekliği, eşiğine yanaşmışken çoğu kapıyı kendiliğinden kapayacaktır.

İşte İvo Andrić, ta bin yedi yüz yetmiş yedide Sokullu Mehmet Paşa tarafından yaptırılmış Drina Köprüsünü hikâyesinde merkeze yerleştirirken, hatta yüzyıllara meydan okumuş bu köprüye doğrudan kurgunun ana karakteri işlevi verirken; yaklaşık dört yüz yıllık bir zaman dilimini anlatmada ve değişen dönemlerle birlikte farklılaşan atmosferi oluşturmada gerçek mekânın sağladığı avantajdan yararlanıyor. Yazarlık yeteneği yanında, anlattığı coğrafyanın bir parçası olmasıyla

---

2 Bu noktada Andrić tarihi gerçeklerden ayrılır ve köprünün mimarının Rade adlı Bosnalı birisi olduğu bilgisini verir.

3 Köprü, roman yayınlanıncaya dek Vişegrad Köprüsü ya da Sokullu Mehmet Paşa Köprüsü adlarıyla bilinir. Günümüzdeyse romanın etkisiyle köprünün adı Drina Köprüsü olmuştur.

4 Mesela Yakup Kadri, merkeze hayali bir konağı yerleştirdiği için Kiralık Konak'ta kurguyu genişletmiştir. Samiha Ayverdi'nin İbrahim Efendi Konağı'ysa gerçek bir konak olduğundan kurgu, fazlaca tarihsel/dönemsel sınırların içinde kalmıştır.

da gerçek mekânın kurgusal genişlemeye dayattığı zorluğun üstesinden geliyor: Mesela yöreye has masalsı olayların kurguya aktarımı, merkezdeki nesnenin dayatacağı sıkıcılığı ve nesnelliği yumuşatıyor.

Drina Köprüsü, görünürde bir köprünün, köprü merkezli gelişen olayların hikâyesi. Hikâye temini kullanıyorum zira *Drina Köprüsü* romanının anlattıkları, yaşanmışlıklarla fazlaca örtüşüyor ve trajedisinden dramına insanın gerçek doğasını anlatmada hikâye, romana göre birkaç adım öndedir. Sonuçta günlük hayatın akışı içerisinde herkesin anlatabilecek bir hikâyesi vardır. Romansa ancak emek verilirse anlatılabilecek bir bütünlüğe ulaşır. Köprü anlatıları bir anlamda mesajını daha en baştan verir: Bir akarsuyun iki yanına kurulmuş farklı kültürlerin, farklı inançların buluşmasını ve kaynaşmasını sağlamak. Bizde bile İstanbul'un iki yakası arasında farklılıklar olduğunu ve köprülerle buluşmanın gerçekleştiğini söyleyebiliriz. En azından Galata Köprüsü, yüz yıllar boyu Haliç'in muhafazakâr batı yakasıyla kısmen Batılı doğu yakası arasında sentez kurma işlevini üstlenmiş.[5] Bu noktada Andrić köprüyü kolay tahmin edilebilir metafor imkanından ibaret kılmayarak anlamın genişlemesini başarıyor. Sanırım bunda, Drina Köprüsünü salt metafor sınırları içerisine hapsetmek yerine, doğrudan köprünün yapılış amacını ve inşa aşamasındaki olayları da kurguya eklemesinin etkisi büyük. Hele ki kitabın asıl vurucu kısmının, köprünün yapılış amacı üzerinden Devşirme Sistemine getirilen eleştiri olduğu ve inşa sürecinde anlatılan kazığa oturma sahnelerinin sertliği bilindiğinde bu etki daha iyi anlaşılıyor.

Roman yazarken ya da okurken kurgu karakterlerden en az biriyle özdeşim kurmamız olağandır. Genellikle de kendimize yakın bulduğumuz karakter, kurgunun ana karakteri olur. Peki, tercihini gerçek bir mekânı hikâyesinin merkezine yerleştirmekten yana kullanmış Drina Köprüsü yazarının böyle bir şansı var mıdır? Önünde üç seçenek vardı Andrić'in: Ya hikâyenin sınırlı bir diliminde yer alan alt karakterlerden biriyle özdeşleşecekti ya hâkim durumdaki Osmanlı'yla yönetilen durumundaki azınlıklar arasında taraf tutma yolunu seçecekti ya da cansız bir varlıkla bağ kurma yolunu deneyecekti. Uzun soluklu dönem anlatılarında alt karakterle özdeşim kurmak tehlikelidir. Sonuçta süregiden zaman gereği o alt karakter hikâyeden çıkacaktır. Etnik unsura göre taraf tutmaksa nitelikli bir yazarın kendi yeteneğine kendi eliyle ihanet etmesinden başka bir şey değildir. Geriye, nesneleşmek yani köprüyle bağ kurmak kalıyor ki *Drina Köprüsü* romanının asıl edebi başarısı da burada gizli.

Romanın anlatıcısı, olaylara tıpkı köprü gibi merkezden ama taraf tutmadan bakabiliyor. Romanın başlarındaki o kazığa oturtma sahnesini bu denli gerçekçi anlatabilmesi de bir olayı aktarırken nesneleşebilme

---

5 Bu anlamda Peyami Safa'nın, Fatih'le Harbiye arasındaki tramvay hattını aslında bir köprü gibi ele aldığını söyleyebiliriz.

yeteneğinden kaynaklanıyor. Gerçi Andrić'in başka bir kitabını okumadığımdan bunun ona has genel bir üslup olup olmadığı konusunda karşılaştırma yahut tespit yapamayacağım. Yine de -tek bir örnekle bile olsa- kapağında gerçek bir mekânın adı geçen bir romanın yazarı olarak, olaylara nesnenin gözünden bakabilme yeteneğinin Andrić'i büyük bir yazar yapmaya yettiğini düşünüyorum. Mesela aynı coğrafyadan Arnavut yazar İsmail Kadera, Piramit romanın merkezine büyük oranda gerçek bir mekânı –Keops Piramidini- yerleştirirken, olayların aktarımına anlattığı nesnenin gözünden bakamadığından, tarihi bilgileri kısmen esprili bir dille aktarmaktan öteye geçememiştir.



CANAN OLPAK KOÇ

Balkız, Almanya'ya çalışmaya gitmiş Bayram'ın üç yıllık birikiminin sonunda aldığı Mercedes marka otomobildir. Sadece bir otomobilden ibaret değildir elbette.

CANAN OLPAK KOÇ-FİKRİMİZİN KALIN DİKENLERİ

Yeşilçam komedilerinde Kemal Sunal, Şener Şen ve İlyas Salman üçlüsü arasındaki çatışmaya alışık olanlar açısından Sarı Mercedes filmi, ilkin yadırgayabileceğimiz bir manzara koyar karşımıza: Kibar Feyzo'nun Bilo'su, Çöpçüler Kralı'nın kapıcısı İlyas Salman, bu kez derinlikli bir karaktere hayat vermektedir çünkü. Usta bir oyuncunun alışkanlıklarımızla uyuşmayan yeni bir karakteri canlandırıyor olması nedeniyle de filmi, Bayram karakteri neredeyse tek başına alıp götürür. Oysa filmin uyarlandığı Fikrimin İnce Gülü romanında -Adalet Ağaoğlu'nun kendine has anlatım tarzının getirisiyle Bayram çok daha derinlikli bir karakter olmasına rağmen- Balkız, yine de ağırlığını hissettirir.

Balkız, Almanya'ya çalışmaya gitmiş Bayram'ın üç yıllık birikiminin sonunda aldığı Mercedes marka otomobildir. Sadece bir otomobilden ibaret değildir elbette. Sevdiği Kezban'la Almanya'ya gitmek arasında tercihini ikincisinden yana kullanan, ona sahip çıkmış amcasına sırf hayallerini süsleyen otomobili elde etmek uğruna vefasızlık eden, arkadaşı İbrahim'e ihanet ederek Almanya'ya gitme sırasını ondan alan Bayram'ın; her türlü yetersizliğine, hatalarına, vefasızlığına, ihanetlerine telafi kabul ettiği bir semboldür.

Bayram, Balkız sayesinde Bayram Beye dönüşeceğini hayal eder. Kadınlar, Mercedes marka bir arabaya binen Bayram'ın çirkinliğini görmeyecekler, ihanet ettiği Kezban yine onu sevmeye başlayacaktır ona göre. Şayet Mercedes marka bir araba alınmışsa sonunda; amcaya

vefasızlığın da, aşkı feda etmenin de, arkadaşa edilen ihanetin de artık bir anlamı vardır. Balkız, tıpkı günahkâr bir ömür hikâyesiyle zenginleşmiş birisinin, torunlarına bırakabileceği apartman daireleriyle, bankadaki paralarla, değerli takılarla kendini avutması ve günahları karşısında teselli bulabilmesi gibi, insanın kendi gerçekliğiyle yüzleşmesine konulmuş engeldir. Sanki şunu söylemek ister Adalet Ağaoğlu: Bir kez Balkız girmişse hayatın içine, o hayatta pişmanlığa yer kalmamıştır.

Tabi Balkız'ın, romanın ve yazarın amaçları dışında bana anlattıkları da var.

Bayram'ın yolculuğunun Almanya'dan Türkiye'ye doğru olması ve bu yolculuğa Alman üretimi bir arabanın eşlik etmesi dikkat çekici. Ben bu dönüşle, Tanzimat sonrası Avrupa'ya gönderdiğimiz gençlerin yurda dönüşleri arasında ilgi kurmadan edemiyorum. Kastımın, Avrupa'ya gönderilirken herhangi bir aşkı feda ettikleri yahut liyakat meselesinde birilerinin hakkını yedikleri ithamı olmadığını öncelikle belirtmeliyim. Kurduğum ilgi tamamen dönüşle ilgili.

Bayram, Almanya'da BMW fabrikasında çalışır fakat aldığı arabanın markası Mercedes'tir. Paris'e maliye eğitimi almaya giden Şinasi'nin dönüşte yanında maliye bilgisinden ziyade Batılı sanat zevkini getirmesini, hele ki tıp eğitimine gönderilen Cenap Şahabettin'in sembolizme merak salmasını bilenler burada ne söylemek istediğimi anlamışlardır. Evet, tıpkı Bayram'ın üretiminde yer aldığı ve uzmanlaştığı bir marka yerine başka bir markayı tercih etmesi gibi aydınlarımız da başka yollara meyletmişler.

Balkız'ın doğrum yeri Avrupa'dır, Fransa'ya öğrenim görmeye gitmiş gençlerimizin benimsediği ideolojilerin ve sanat zevklerinin de öyle. Balkız, doğduğu yerde ideal bir arabadır. Gelgelim sınır kapısından girdiği andan itibaren yıldızı kaybolur, lambası kırılır, nihayetinde tam hedefine varmak üzereyken kaza geçirip bir hurdaya dönüşür. Alın size Avrupa'da uygulandığında gayet sistemli yönetimlere, kuramlara, akımlara dönüşürken bize uyarlandığında muhakkak bir yerleri aksayan ideolojilerin ve sanat düşüncelerinin hikâyesi.

Balkız; ismini Bayram'a göre bala, gümrükçülere göre sidiğe, benzinciye göre altına, yolda Balkız'ı sollayan bir başka arabanın şoförüne göre pisliğe benzeyen renginden alır. Batı menşeli düşüncelerin bizde bulduğu karşılıklarla ne kadar da örtüşüyor değil mi. O düşünceyi benimseyen açısından hiçbir sorguya yer verilmeksizin yüceltilirken ona karşı olanlarca eleştiri sınırlarını açan hakaretlere uğruyor.

Avrupa'dan dönen aydınlarımızla Bayram'ın dönüşü arasında, hasta yatağında yatan amcayla 'hasta' kabul edilen Osmanlı başta olmak üzere daha birçok ilgi kurulabilir. Muhtemelen Adalet Ağaoğlu'nun böyle bir amaç ve niyeti olmamasına rağmen, 1976'da yayınlanmış bir romanın yaklaşık yüz yıl öncenin meselelerine ayna tutmasıysa bize şunu gösterir: O coğrafyada yaşayan insanların zihniyeti değişmedikten

sonra devletin adının değişmesinin, alfabe farklılığının, fesin yerini şapkanın almasının çok da bir önemi yoktur. Haliyle Balkız'la Bayram'ın yolculuğuna bu çerçeveden baktığım için; keşke Bayram köyüne sağ salim ulaşabilseydi, ölüm döşeğindeki amcasının gönlünü alabilseydi, Kezban'la barışabilseydi demekten kendimi alamıyorum. Zira öylesi bir ihtimalde, bugün aydın kabul ettiğimiz nice ismin tarih karşısındaki rollerinin bambaşka olacağından eminim.



NAİME ERKOVAN

O, fani dünyaya boyun eğmeyen bir bilgedir, mübarektir.
O kadar canlı bir varlıktır ki Mübarek, onu romanın karakter kadrosundan ayırmak mümkün değildir.

NAİME ERKOVAN- MÜBAREK

Romanlarda eşya denilince aklıma nedense tek bir nesne gelir: Mübarek. Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'yle bize büyülü bir dünya bahşederken zamana ve dolayısıyla saatlere yepyeni bir bakış açısı geliştirmemiz için eşsiz bir davette bulunmuştur. Çeşit çeşit cihazların arasında bana göre en önemlisi Mübarek'tir. Hayri İrdal'ın dedesine ait olan ve vakur bir miras olarak ailede kalan bu büyük saat, babasına göre "menhus", annesine göreyse "ya bir evliya idi yahut da onu iyi saatte olsunlar"ın çarptığı bir varlıktı çünkü dünyanın ritmine ayak uydurmak yerine kendi içindeki zamanı işletip canının istediği zaman çalışıyor, istemediği zaman çalışmıyordu. O, fani dünyaya boyun eğmeyen bir bilgedir, mübarektir.

O kadar canlı bir varlıktır ki Mübarek, onu romanın karakter kadrosundan ayırmak mümkün değildir. Nitekim öneminin tahmin edilenden büyük olduğunu Doktor Ramiz de teyit eder. Ona göre Mübarek, Hayri İrdal'ın hayatında tahmin edemeyeceği kadar büyük bir yere sahipti; keşke Hayri İrdal da bunun farkında olsaydı. Bazen odalarda bazen çatı aralarında yaşar Mübarek. Zaman sadece aile için işlemez, onun için de işler. Nitekim Hayri İrdal terhis olup geldiğinde Mübarek'i daha tozlu, daha bitkin olarak görür. Kendi içinde taşıdığı zaman, sıradan gözün anlamayacağı kadar efsunludur.

Mübarek'in yeri o kadar güçlüdür ki romanda, bugün nerede o büyük saatlerden görsem, Mübarek'i görmüş kadar hem mutlu olurum hem de heyecanlanırım. Ona bir insan gibi sarılmak ve yıllarca biriken sıkıntılarımı tıkırtılarına teslim etmek hiç de zor bir eylem gibi gelmez. Yollarımız kesişene kadar ben yeni zorluklar biriktireceğim, o da bilinmeyen bir hayal dünyasının zamanını sayıklayacak. Tıkırtılarını duymam an meselesidir…



TUĞÇE GÖK

Semaver'de gerçek olan, ölüm ve yalnızlık hissidir. Ocağın üstünde buharı tüten semaver, ölümün ve yalnızlığın karşısında, aile huzurunu ve yaşama sevincini işaret eder.

TUĞÇE GÖK- BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ: SAİT FAİK'TE HİÇLİĞİN SEMAVERİ

Sehl-i mümtenîyi üç kişi bilir; Yûnus, Orhan Veli ve Sait Faik. Her biri evrenin kuytu köşelerinde görülmeyi bekleyen yalın, süssüz gerçekliği hem bütün çıplaklığıyla hem de tüm ihtişamıyla serer önümüze. Sait Faik'in öykülerinde insan; her hâliyle, günün her anında karşımıza çıkan alelâde insandır. Dertleri, üzüntüleri, kuruntuları, yakarışları, umudu ve umutsuzluğuyla, hayatın ta kendisi olan insan… Mehmet Kaplan'ın dar sokakta köşe başını dönünce karşılaştığı Süleyman Efendi'dir biraz, Sait Faik'in insanları.

Semaver'de de böyledir. Öyküyü okurken, türlü hislerle çalkalanırsınız. Hâlbuki anlatılan, hayatın tek boyutlu gerçekliğidir. Semaver'de gerçek olan, ölüm ve yalnızlık hissidir. Ocağın üstünde buharı tüten semaver, ölümün ve yalnızlığın karşısında, aile huzurunu ve yaşama sevincini işaret eder. Yatağından kalkınca evvelâ anacığının elini öpüp sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yalayan Ali ile sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlayarak gününü dolduran annesi, sobanın üstünde tüten semaverin huzuruyla bütünleşir. Semaver nasıl ki Ali'nin nazarında ıztırapsız ve grevsiz bir fabrikaysa, başörtülü ve abdestli annesi de öyledir işte; huzurun kaynağıdır. Ali ve annesi, "mesutları çok az bir mahallenin mesut çocukları" iken, bir sabah bu iki mesut insandan biri sessizce çekilir mahalleden. Başörtülü, abdestli, sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlayarak gününü dolduran anne gider; rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları sürünen ve içinde devamlı dizel motoru homurtusu işiten Ali kalır geriye.

Semaver mi?

O da içinde yalnız koku, buhar ve sabahın saadetinin kaynadığı pirinçten madde değildir artık. Annesinden sonra ağlamayı bir türlü beceremeyen Ali bir gün "bol bol, sessiz bir yağmur gibi" ağlar ve o evde semaver bir daha kaynamaz…



KIŞ ÇAĞRISI

FİLİZ ENEÇ

kimse bilmez piyonlar arasında dönen çarkıfeleği
sende bir şeyler var açılıp kapanan, görünüp kaybolan
beni bir tek Tanrı korkutur saçmaladıkça seninle
tehdit ediyor beni tur-u Sina, kuşluk vaktine
bu çağın adı sendin, ben yoktum oynanan bu oyunda
ince bir çizgide vuruldum hadi durdur sıkıysa,
gücün varsa bağır
saçılsın boğazında biriktirdiğin kurşunlar
sen hıncınla emrolunduğun kadarsın

tavanda uykularım tıkırtılarla geziniyor
seni derinliklerime katarak uyanıyorum
dört duvar arasında şölenlerle
belli belirsiz karşıma çıkıyor ellerin
yüzün hakkını vermekten uzak
saçının kıvrımları dökülüyor alnına
alnında kırk yılın yorgunluğu
gölgende serinleyen uzun kış çağrısı
ertelenen günün tedirginliği saf tutmuş önümde
hiç tanımadığım biri, efsunlu büyüsüyle karşımda
sana doğru ilerlerken gün batımı
hangi durak beni bağrına basacak şu yağmura karşı

ne dediysem boşlukta yankı buldu
çarpıp akisleri su üstüne bir dönence gibi, arayışlardan uzak
uzaklık iflah olmaz, ölecek gölge yok bize de
zaman döngüde deliller faiziyle karşımıza çıkıyor
durmadan soluk alıp veriyoruz
çürümüş yüreğimiz bahaneler kabul etmeyecek
izmarit biriktirdiğim saksılardan kuş ölüleri topluyorum her sabah.
her sabah halk korosu büyük senfoni gırtlağımızda
durmadan kendini tekrarlayan İlyada-Homeros'u dirilten ilahiler
sonra: kalabalıklar yorar sokaklarımızı
bitmeyen kelimelerle birikir birikir
köprüler kurar Doğu'dan Batı'ya konuşmanın sonu yok
çıkıyorum dünyadan
ğufrâneke Rabbenâ ve ileykel masîr

SONBAHARIN DİRİLİŞ YÜKLÜ SOLUĞUNA DOĞRU YÜRÜMEK

Selvigül Kandoğmuş Şahin

İnsan insana cennettir.
İnsan insana şifadır…
İnsan insana yurttur…
İnsan insana, devadır, dermandır dostlar…

Sonbahar bu sene nazlı gelse de artık soğuklar başlamıştır, sert rüzgârlar esiyor durmaksızın ve sicim gibi güz yağmurları yağıyor.

Sararan yapraklar düşüyor, sonbahar rüzgârları yalnızlık türkülerine belenmiş yüreklerimize akarken ıslanan toprağa, nemlenmiş solgun yeşilliklere son defa bakıyoruz.

Sonbahar gelmiş ve bir yaz daha bitmiş. Sonbahar gelmiş ve bizler bir gümrah baharın sonuna gelmişiz, ellerimizde solgun çiçekler, ağaç gölgeliklerinde öylece yalnızlığımıza yürümek istiyoruz.

Akşam ezanları artık erkenden okunuyor. Okul çıkışı kalabalıklarına aniden yakalanıp çocuk cıvıltılarının içinde buluyoruz kendimizi.

Bir ayet gibi iniyor günlerimize sonbahar. Kitabı açıp okumak, tekrar tekrar ruhumuza hüzünlü dirilişler taşıma telaşına düşüyoruz oysa. Oysa bu hüzün yalnızlığımıza hiç yakışmıyor… Yalancı bir tebessüm dudaklarımızda kaybettiklerimiz sonbaharın hüznüne, uçuşan sararan yapraklarla beraber bir meçhule akıyor.

İnsanoğlunun da hayat yolculuğu böyledir ve mevsimler halinde yaşadığı ömrüyle yürür bâki âleme. Bu yürüyüş erdemler durağında, kutlu duaların gölgesinde, Allah'a yaslı bir yaşantının demlerindeyse ne mutlu...

Sonbaharın diriliş soluğu demlerinde yitirdiklerimize, süfli sancılarımıza, yüreklerimize çöreklenmiş derin yaralarımıza ve bizi eşref-i mahlûkat olmaktan alıkoyan nice güzel hasletler durağından ayaklarımızı kaldıran ayartıcılarımıza bakma zamanlarındayız.

Bizler neyi yitirdik de böylesine kalakaldık, gözleri uzaklara düğümlü, yüreğine ağıtlar dizili, ayaklarında yorgun sabahlar.

Neydi bizden yavaş yavaş eksilen? Solduran neydi günlerimizin berrak doğuşlarını. Şimdi bu yitirdiklerimizi bulma zamanlarında içsel yolculuklara çıkalım. İçimize, içimizin oyuklarına, yaralarımızı sarmaya, yitiklerimizi bulmaya doğru bir iç sefer başlatalım.



Orada bizi bekleyen arı duru dualarla örülü zamanların, o kutlu zamanların sahibine derinden içli yalvarışlarla sonbaharın dingin, solgun zamanlarında derinden bir yakarışla düşelim yollara…

Hafv ve reca… Ümit ve korku… İnsan ümit ve korku arasında, yaşadığı dünyadaki konumunu belirleyerek Rabbiyle, kendisiyle, başka insanlarla ve muhatap olduğu eşya ile ilişkilerini bu minval üzere kurmalı diye düşünüyorum; *hafv ve reca: ümit ve korku…*

"Aziz dost! Sen, tek bir kişi değilsin; sen, bir âlemsin! Sen derin ve çok büyük bir denizsin. Ey insan-ı kâmil! O senin muazzam varlığın, belki dokuz yüz kattır; dibi, kıyısı olmayan bir denizdir. Yüzlerce âlem, o denizde gark olup gitmiştir!" (Mesnevi, cilt 3 – 4, s.94, çev.Ş.C) Mevlâna Celalettin Rûmi asırlar öncesinden böylesine anlamlı seslenir.

Katman katman içimize doğru yürüdüğümüzde, "insanın içi en uzun yoldur" diyen şair gibi ulaşabileceğimiz menzil de aslında kendimizin derûnudur… Şimdi yaşadığımız zorlu zamanlarda *insan insana şifadır* diyerek içsel bir yolculuğa sefer alalım dostlar.

Bu derûni yolculukta önce Rabbimizle aramızın iyi olması gerekiyor ki sonrasında saydığımız; kendimizle, başkalarıyla ve muhatap ve sahip olduğumuz eşya ile ilişkimiz sağlıklı bir halde olsun…

Erken inen dingin akşamlarımız, uzun soluklu kış gecelerine yaslı sohbetlerimiz, dost meclislerimiz, sıcak çayların buğusunda demlenen dostluklarımız olsun.

Nefeslerin sayılı olduğu dünyanın göçebeleri olarak, hiçbir şeyin sahibi olmadığımızı bile bile bağlarımız güçleniyor; sevdiklerimizle, sahip olduğumuz eşya ile içinde yaşadığımız dünya ile daha sıkı ve güçlü derin bağlar kurarak yaşamaya çalışıyoruz. Oysa ölüm ensemizde soluyor, çok yakın, her an olabilir sayılı nefesler son bulabilir.

Şimdi sararan yapraklar yavaş yavaş dökülüyor yollara, tenha sokaklara. O yapraklar süpürülmeden, serin ve nemli sabahların eteğinde yürüyüşler yapalım. Ayaklarımıza dolanan sonbahar yaprakları bizi hüzne ve yalnızlığa sürüklerken bırakalım yitiklerimize, kayıplarımıza,

yaralarımıza da sürüklesin. Erken inen dingin akşamlarımız, uzun soluklu kış gecelerine yaslı sohbetlerimiz, dost meclislerimiz, sıcak çayların buğusunda demlenen dostluklarımız olsun.

Sadrımıza şifa ayetleri dokuyan sonbaharın hüznüne, baharın coşkun dirilişi gelecek biliyoruz. Kuşlar sessizce göç eylerken, yağmurlar aniden boşalırken, ıslanırken baştan aşağı ılık sonbahar yağmurlarıyla, duaya duralım.

Kayıplarımızı bulma zamanlarında olmanın şuuruyla o en yakın olana şah damarımızdan daha yakın olan Rabbimize yönelerek arınmak, durulmak, temizlenmek ve vicdanın sesi olmak, yoksulun duası olmak, yolda kalmışın dermanı olmak için düşelim yollara…

Şimdi sonbahar dostlar, şimdi yüreklerimizin oyuklarına, tenhalıklarımıza, Rabbimizin bizi insan eyleyen sancılarına doğru sefere çıkalım. Sessiz ve derinden bizi kuşatanlara karşı dualarımızın sırlı aydınlıklarına doğru yürüyelim… Hemen şimdi sonbaharın hüznüyle düşelim yollara…

İnsan insana dosttur, insan insana yarendir, insan insana duadır.

Sayılı nefeslerimiz var dostlar, bir gün bu dünya yolculuğu son bulacak… Şimdi onarma zamanlarındayız. Şimdi şükür zamanlarındayız. Şimdi gönülleri imar etme zamanlarındayız. Şimdi Rabbimizle aramızı düzeltme zamanlarındayız…

Sonbaharın tefekkür kuşanmış demlerinde, insan insana şifadır diyerek ahvalimizi düzeltelim. Kendimize doğru derin, kıldan ince kılıçtan keskince bir yolculuğa çıkalım. Kendimize doğru bakarak kendi kusurlarımızı, hatalarımızı görmeye çalışalım.

Çocuklarımızın, gençlerimizin gözlerine yüreklerimizle bakalım… Onlara merhametli, dualı, şefkatli olalım. Salgın günleri onlar için zorlu zamanlar dostlar. Sosyal medya ağıyla kuşatıldıkları zamanlarda bizim şefkatli dokunuşumuz ve seslenişimizle nefes almalarını sağlayalım. Evimizi yaşam alanı olarak atölye haline getirelim, rahat ortamlarda üretmelerine, dağıtmalarına izin verelim. Evlerimizi cennet eyleyelim dostlar.

İnsan insana şifadır diyerek içsel yolculuklara çıkalım. Rabbimize iltica edelim, O'na yürüyelim, Rabbimize derinden teslim olalım, İslam olalım. Gerçek iman edenlerden olarak güvenelim Rabbimize. Bilelim ki dostlar, Rabbimiz bizlere güvenebileceğimiz bir kader vermiştir.

Rabbimizle bağımızı güçlendirelim, yüreklerimize yaslanarak her daim merhameti, şefkati, teslimiyeti kuşanarak insanlığa faydalı olmaya çalışalım.

Haydi dostlar! Zorlu zamanlardan sonra şimdi şifa olma zamanlarına, şimdi yürekleri inşirahlara taşıma zamanlarına, kardeşlik, dostlukla umutlu yarınlara adım atmaya, haydi dostlar…

İnsan insana şifadır dostlar bunu hiç unutmayalım…

Sonbaharın tefekkür kuşanmış demlerinde, insan insana şifadır diyerek ahvalimizi düzeltelim.

SAVAŞTAN GERİYE KALAN

Elif Sönmezışık Aydın

Bugüne, bugün hakkında hükümler vermek, cilalanmış bir ferasete sahip olmayanlar için neredeyse imkânsız. Buna rağmen, neredeyse her havadise bir yorum iliştiriliyor. Öyle ki kamuoyu, bir haberi topluma aktarılırken birkaç yorum cümlesi eklenmese gerçekler güdük kalıyormuş hissi taşıyor. Bu zihnî yönlendirmenin sistematik şekilde kitleleri etkilemesi de algı yönetimiyle mümkün. Nitekim bir yeni zaman krizi olarak algı, hakikatin önüne geçmiş durumda.

Her geçen gün yakın tarihimize dair çarpıklıklarla yüzleştikçe, temizlenmesi zor bir deformasyonla karşı karşıya olduğumuzu anladıkça yapılacak daha çok iş olduğunu görüyoruz. Soğuk Savaş döneminde dünyaya pompalanan popüler kültür ve algı yönetimi yoluyla kitlelerin hakikatten nasıl uzaklaştırıldığına tanıklık eden nesil hâlen aramızda. İletişimin zirvede olduğu bu dijital çağda algı yönetiminin hangi boyutta olduğu ve zihinlerin sentetik gündemlerden nasıl korunabileceği artık sıradan insanların da endişesi. Bu yüzden de basın yayın organları ve dünya gündemine taşınmış herhangi bir meselenin masumiyetini devamlı sorgular hâldeyiz.

Yergi ve Umut

Edebiyat, sanatın gerçeğin tahayyülünden doğan yansımaları kaydetmekten yana dursa da devrin olaylarını somut unsurlarla analiz edebilme sorumluluğunu asırlar boyunca üstlendi. Öyle ki zamandan taşan ve mekânları aşan edebiyat, titizlikle ölçü alan, daima ince işçilikle devirlerin üzerine tıpatıp oturan elbiseleri diken usta zaman terzilerinin eserleriyle önemli bir birikim oluşturdu.

Yalnızca mutlulukların ve olumluların izini sürmekle yetinmez edebiyat; acının, gözyaşının, kıyımların ve donmuş solukları da sık sık sayfalarda yaşatır. *Aşkın Yasası, Şiddetin Yasası* kitabında Tolstoy, "*İnsanı, akla aykırı bir hayatın getirdiği acılar, akla uygun hayatın şart olduğu bilincine sevk eder.*" der. Bu cümle, akılsızlığın geçiciliğini de anlatır. Aşksızlığın, sevgisizliğin, amaçsızlığın -bir nevi manevi bozgunun- önce ferdi sonra da toplumu savaşa zorladığını anlattığı kitap, Tolstoy'un Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde yazdığı bir eserdir. Bu isabetli zamanlama, gidişata dair sağlam bir hüküm niteliğindedir ve insanın çok güvendiği aklının sebep olduğu vahşetleri temellendiren ironik manzaraları tartışır.



Merkezinde yer aldığımız Ortadoğu ve Balkan bileşkesinin ağır savaş atmosferini yıllardır soluyoruz. Bu bileşkenin yalnızca son elli yılın savaş özetini versek, vicdanları sızlatan çeşitli savaş acılarıyla yüzleşmiş oluruz. Din ve dil birliğimiz olan ülkelerdeki hiç sönmeyen yangınlar ve susmayan ağıtlar, şimdiden sonraki yüzyıla yetecek kadar derin izler taşıyor. Kendimizden sonrakileri anlattıkça ağlatacak tecrübelerin şahidiyiz.

Tolstoy'a, aşka karşıt konumlanan "şiddetin yasası"nı yazdıran Bolşevik İhtilali'ne de sebep olan kör şiddetti. Zamanını, en alt tabakadan en üst tabakaya dek geniş bir bakış açısıyla okuyabilen bir entelektüeldi Tolstoy. Rusya'nın inşa ettiği medeniyet merdivenlerinden oluk oluk Rus kanı aktığını ve bu vahşet yüzünden ülkenin yargısız infazların, sokak çatışmalarının, başsızlığın, işsizliğin, açlığın kavurduğu bir Rusya'ya dönüştürdüğünü ciltler dolduracak değil, "özetleri" ve "nispetleri" sindirdiği, aforizma cümlelerle dolu kısa yazılarla anlatabilmişti.

Erişilmesi zor edebî hâkimiyetin sembolü olan Tolstoy'un ünlü eseri *Savaş ve Barış,* zirveden inmeyen bir şaheser. Eserlerinden ve kurgu dışı nesirlerinden anlıyoruz ki Tolstoy, en çok savaş ve etrafında şekillenen toplumsal arızalara kafa yordu. Çünkü 20. yüzyıl başında savaşlar; kıyımların ve şiddetin sınırlarını zorlayan, matematiği vicdanın önüne koyan, sanayi devrimi sonrası daha da acımasızlaşmış küresel travmalardı.

Çorak ve Kurak

Bugünkü savaşlar, teknolojiyle her gün daha da gaddarlaşıyor ve çoğalıyor. Ölüm, yıkım yetmiyor; hayatta kalanlar göç etmeye zorlanıyor; vatansızlıkla kimlik yitimine uğruyor. İnsansız teçhizatların hedefinde insan var. Kör noktalar çoğalıyor.

Hiç şüphesiz bugün Tolstoy'dan daha dertliyiz. Çünkü hem tarihin bütün acılarını biriktirdik hem de hakikatlerin örtüldüğüyle yüzleştik. Yalan sebepli yaşanan kayıplara savaş kayıpları ekleniyor her geçen gün. Ama Tolstoy kadar "dertli" değiliz ki bugünün acılarından yontulmuş, sarsıcı, gerçekçi, ders veren bir şaheserden mahrumuz. Küresel çok satanların büyük kısmı sahte umutların ve boş işlerin taciri. Ödüller, sıradanlığı en iyi anlatabilene gidiyor. Bunun bize verdiği mesaj, yaşantılardaki gösteriş budalalığının, minimize yaşamların öylesineliğiyle sadeleşmiş, azalmış edebiyatla şahsi buhranların giderilmeye çalışıldığı.

Anlatacak derdimiz çok, yazacak gücümüz yok. Kitlelere umut verecek bir gaye yok; çoraklığı giderecek bir yeşillik azmi yok.

İnsanlık namına olmuşları, olmamışları ve bütün ihtimalleri, sağlam kurgularda yaşatabileceğimizi bilmek güven verebilseydi. Belde belde Birinci Dünya Savaşı'nın Anadolu'da, Balkanlarda, Ortadoğu'da yaşattığı kıyımı, kahrı ve tevekkülü yüzlerce kitapta anlatabilseydik ve onları aynı savaşa dâhil olmuş ülke dillerine çevirebilseydik. Ya da "bulunduğumuz coğrafya"yı gün be gün eriten insanlık suçlarını, dünyanın gözü önünde aç bırakılan insanları ve buna rağmen kendi rutin yaşayışımızı sürdürebilecek kadar nasıl soğukkanlı olabildiğimizi sorgulayabilseydik. Keşke…

Haber için malzeme şarttır. Haber anın, anların duyurulmasıdır. Bugünü söyler, yarına karışmaz. Yıllardır medyanın ihtimallere dair önsezi deklaresinin peşinden sürüklenmek, bizi bize ait olmayan gölge cümlelere mahkûm etti. O gölgeler, yenilenen zamanla birlikte, hafızamızı da yanına alarak bir is gibi dağıldı, silindi. Silindiği için bugünkü sınır içinde ve dışındakilere "başkalarının savaşları" diyen nesillerle karşı karşıyayız. Hâlâ "belgelenmemiş" geçmiş ve gelecek çığlıklarımız var.

Uzak ve Yakın

Modern zamanlardan bu yana savaşların insanlık dimağında bıraktığı izler, yaşattığı fizikî yıkımla eşdeğer. Savaş meydanlarda yaşanmıyor artık. Cepheler yok oluyor. Normal hayat akışını ve sıradanlığı hedef alıyor düşman. Dünyadan bihaber çocukların canını yakmanın, hayatta kalmaktan başka derdi olmayan insanları göçe zorlamanın ve silahsız kitlelerin bütün geleceğini karartmanın yaşandığı cinnetli bir zaman tünelinden geçiyor gibiyiz. Ne var ki bu cinnet, tünel derinleştikçe başka tür bir sıradanlığa dönüşüyor.

Hangi savaş ya da işgal ya da insanın havsalasının alamadığı kadar büyük ve acımasız şiddet; aklı ne kadar zorluyor, tamir edilmez yaralar açıyor, sonraki nesillere ne kadar acılı mağlubiyet veya zafer, ne kadar çok destan yahut ağıt miras bırakıyorsa büyük savaş olarak anılmayı o kadar "hak ediyor." İki yüzyıl boyunca art arda süren savaşlarla sınanmış bir coğrafyayı teslim almışlığımız, bizi bugün yaşanan insanlık dramlarını anlama konusunda biraz daha yumuşak başlı yapıyor elbette.

Anlatacak derdimiz çok, yazacak gücümüz yok. Kitlelere umut verecek bir gaye yok; çoraklığı giderecek bir yeşillik azmi yok.

Yine de büyük harpler görmüş nesillerin artık aramızda olmaması, geride kalan hatıra ve mektupların alıcılarına geç teslim edilmemesi, toplum huzurunun kıymetini neden tam idrak edemediğimizin bir izahı olabilir.

Savaştan arta kalan, aldığı bütün yaralara rağmen insan ve hatıradır.

"Savaş Edebiyatı", savaş darbeleriyle yontulmuş insan ve mekân hikâyelerini geniş zamanlarda coğrafyadan coğrafyaya taşıyan eserlerin bütününe karşılık geliyor. Yani ihmal ettiğimiz bir mecburiyeti... Hatıralar da mektuplar da edebiyatın önemli bir parçası. Yalnızca elimizde bunlar kalmış olsa dahi, bir savaşın gerçekliğini yansıtabilen her metnin, yaşanan travmaları anlamamız için birer argüman ve yol haritası.

Yaşanmışlık, yeterince sarsıcı ve inandırıcıdır aslında. Sinema, yaşanmış hikâyelerden alıntılandığında ya da yaşanmışlığa öykündüğünde hep daha fazla etkiler. Türkiye'de son yıllarda edebiyatın en öne çıkan türünün roman, romandan sonra yakın tarih hatıralarının en çok okunan kitaplar olduğu biliniyor. Zaten yayınevleri tarihî romanların beraberinde savaş hatıralarını da yakın kitap raflarına konduruyor. Karşılaştırmalı, sağlamalı okumalar önem kazanıyor.

Hatıra ve İnsan

Hatıraları bu kadar talep edilebilir kılan, romanlarda olduğu gibi insanı merkeze alması. Kaleme alan kişinin belki günlüklerden yola çıkarak ya da bizzat günlüklerini derleyerek ortaya koyduğu bu eserler, önce anlatıcının zihin ve duygu dünyasına açılıyor, sonra yazarın gözünden bir serencam anlatımı başlıyor. Tümüyle subjektif ve öznel bir anlatım olmasına rağmen okuyucu (yorumlu) yaşanmışlığın karşısında belki hayret ve hayranlıkla o günlere tanıklık ediyor. Dikte edilen "resmî" tarihten bağımsız, cesur bir yankılanma duyuyor.

Savaştan arta kalan, aldığı bütün yaralara rağmen insan ve hatıradır. Hikâyeleri, en saf hâlde aktarılabilirse topluma tesir eder, devamlılığını sürdürür, refah günler için çabalamışları yaşatır. Bu yüzden konu edilen savaşın büyüklüğü nispetinde yazılanlar iz bırakır, çoğalır ve zaman zaman efsaneleşir. Uzak geçmişteki destanlar ve efsaneler böyle şekillenmiştir. Toplumun hoşuna gittiği şekilde kısmen değişmiş, dönüşmüş ve büyük oranda gerçek üstü anlatımlarla beslenmiştir. Her şeyin kayıt alındığı son yüzyıldaki savaş hatıralarının gerçekliği ve inandırıcılığı ise haklı olarak sorgulanıyor, geri planı araştırılıyor ve edebiyat da olsa gerçeklikten uzak hikâyeler ikna etmiyor.

İnternetin olumlu bir sonucu olarak gerçekliğin peşine düşme girişimleri arttıkça savaş hatırlarının ve dönemlerin başkişilerinin gördüğü büyük ilgi yayınevlerini harekete geçirdi. Yalnızca hatıra yayımlayan yayınevleri kurulduğu gibi, hatıra tespit işini arkeolojik kazılara benzer ince araştırmalarla sürdüren köklü yayınevleri eserlerini arttırdı. Bu tip taramalarla gün yüzüne çıkan hatıralar arasında en çok ses getirenler, Cumhuriyet döneminin baş aktörleri olan paşaların savaş hatırları oldu. Resmî tarihi sorgulatan bu hatıraları edebiyattan çok gündemi

değiştiren argümanlar olarak tanımlamak yanlış olamasa gerek. Zaten söz konusu hatıra sahiplerinin, satırlarını edebiyat namına kaleme almadıkları biliniyor.

Şu sıralar en çok okunan anı kitapları, Sultan İkinci Abdülhamid'e dair birinci, ikinci, üçüncü ağızdan hatıralar. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi sürgünzedelerinin anıları da sivil tarih açısından önemli. Çanakkale Savaşları ve Millî Mücadele, paşaların, rütbeli askerlerin ve asker yakınlarının kaleminden en sık dile getirilen savaş anıları. Hemen sonrasında ise, yakın tarih işgal dramının en öne çıkan figürlerinden Aliya İzzetbegoviç'in hatıraları geliyor.

Rehavet ve Uyanış

Milletçe savaşı tarihten ayrı görmeyişimizin, yalnızca savaş konulu eserler konusunda bir tahlil yapmamızı zorlaştırdığı göz ardı edilmemeli. Muhtemelen bu yüzden edebiyatımızın kurgu cephesinde savaşın yeteri kadar yer bulamayışına dair değerlendirmeler fazla değil. Savaş romanlarından çok, savaş hatıralarına sarılmamız da savaşı tarihten ayırmayışımızla açıklanabilir.

Savaş elbette tarihten ayrı değil. Fakat insan zihnine, kalbine, hissiyatına sığamayan acılar görmüş bir coğrafyada mağlubiyet ve zafer gibi net iki neticeye dair kuru bilgiler, birer savaş hikâyesi olamaz. Hatıralar da bir yere kadar. Hatıranın sahibi nereye kadar gidebilmişse o kadar. Zira insan ne millî ne de şahsî tarihe sığabiliyor.

Nesillerin yaşadıkları coğrafya üzerindeki varlık sebeplerini anlaması ve geçmişle bağ kurabilmesi için savaşların ve tanıklarının zaman içindeki seyrüseferinin anlaşılmasını sağlamak, farklı ortam ve zamanlarda yorumlamak ve klasik tarih söylem kalıplarının dışına çıkmak gerekir.

Kuran-ı Kerim, peygamberlerin kıssaları aracılığı ile insan hikâyelerine sıklıkla yer verir. Peygamber Efendimiz'in (sav) hayatından kesitlerin bugüne ulaşması ve İslam'ın en güçlü delilleri olması İslam'ın insan üzerinden tariflendirmesi ve delillendirilmesidir. Zira insan, kendi türünden süregelen yaşanmışlıklarla ikna oluyor. Felaketlerini yaşarken hep benzer hayatlara dikkat kesiliyor, tesellisiyle teskin oluyor.

Geçmiş tecrübelerden haberdar olmak, anlamaya çalışmak, savaşın insanın zihin ve kalbinde bıraktığı hasarları, travmaların izdüşümünü takip edebilmeyi sağlıyor. Savaş görmüş insan hikâyelerinin bugünkü duyarsızlığa şifa olduğuna şüphe yok.

Batı'nın kıyım distopyalarına, kıyamet senaryolarına yeterince ağlamış bir toplumuz. Akılsızca sürdürdüğümüz bu duyarsızlığın, körlüğün ve sağırlığın aşılması için sanat/edebiyat bir dürtme aracı olarak gözardı edilmemeli.

Ayşegül Sözen Dağ'ı yazar, şair ve editör kimliği ile tanıyoruz. Çocuk edebiyatına hikâye, masal, şiir, türünde birçok eser kazandırdı. Ayrıca Hece, Çeto, Kardelen, Diyanet Çocuk gibi süreli yayınlarda çocuk ve çocukluğa dair yazılar yazmakta. Biz de Berdücesi okurları için çocuk ve edebiyat ilişkisine dair sorularımızı kendisine sorduk.

SÖYLEŞİ:
MELEK DEMİRDÖĞEN

AYŞEGÜL SÖZEN DAĞ:

KENDİMİ ARAYIŞIM ÇOCUK EDEBİYATINDA SON BULDU

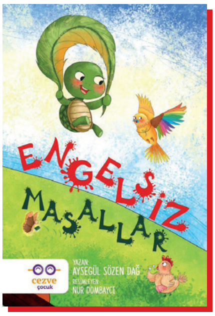
Yazar ve editör olarak yıllardır çocuk edebiyatına emek veriyorsunuz. Çocuklar için yazmak sizin için neyi ifade ediyor?

Çocuklar için yazmak, benim için huzuru ifade ediyor. Çocuklar için yazıyor olmam; içimde bir yerlerde hiç büyümemiş ve büyümeye ayak direyen bir çocuğun, günümüz çocuklarına seslenişi aslında.

Genel anlamda kitaplarla olan dostluğunuz ne zaman başladı ve nasıl yazma isteğine dönüştü?

Kitaplarla olan dostluğum ilkokul yıllarımda başladı. Okumak benim için hep en öncelikli eylem oldu. Yazma serüvenime lise yıllarımda adım attım. Belki de birçok yazar gibi şiir ve deneme ile başladım. Dergilere şiirler gönderiyor, onların yayınlandığını görünce mutlu oluyordum. Aslında bu ilk metinlerimde kendimi arıyordum. O sıralar henüz çocuk edebiyatı alanına yönelmemiştim, yazın dünyam gençliğin verdiği iç kıpırtısıyla şiirsel düzlemde ilerliyordu. Üniversitede okurken çocuk edebiyatı alanında dersler aldım. Çocukken okuduğum kitaplar bana göz kırpmaya başladı. Yıllarca çocuk edebiyatı alanında okumalar yaptım. Çocuk şiirleri ve masallarını yazarken dilimin törpülenmediğini fark etmem zor olmadı. Yetişkinler için yazmaktan daha meşakkatliydi ama kendimi arayışım çocuk edebiyatında son bulduğu için yazma serüvenim bana haz vermeye başladı. Nihayet rengimi bulduğumu, metinlerde ritmi yakaladığımı düşündüm. İlk kitabım, Menekşe Bayramı, çocuk şiirlerinden oluşuyor. Ve sanırım benim en özel çocuğum bu kitap.

Yazarlığını veya editörlüğünü yaptığınız çocuk metinlerinde sizin için temel kriterler nelerdir? Bir çocuk metninin olmazsa olmazı sizce nedir?



Editörlük başlı başına bir iş olmakla birlikte yazarlığımın ve öğretmenliğimin yanı sıra sürdürmekten hoşlandığım bir meslek. Size gelen onlarca metni okuyorsunuz, evet bu olabilir dediğiniz metinlerin içine derinlemesine giriyorsunuz. Sorumluluğu çok büyük olan editörlük, en ufak bir dikkatsizliği de affetmeyecek kadar acımasızdır bu arada. Çocuk metinleri bize ulaştığı zaman, ilk olarak diline, kurgusuna ve karakterlerine bakarız. Matematiksel olarak bir problem yoksa, bu metnin çocuğa göreliğine bakarız. Metnin vermek istediği mesajı, teması, alt metni ve dil seviyesi hedeflenen yaş grubu için uygun mu, herhangi bir revizeye kapı aralıyor mu bunlara odaklanırız. Buradaki temel kriter çocuğa göreliktir. Eğer bunlar tamamsa, metindeki buluşları ele alırız. Yazarın kullandığı abartılar ve metaforlar yerinde mi? Buluşlar özgün mü yoksa intihal mi? Metinlerarasılık söz konusu olduğunda etkilenme oranı yüksek mi? Bu soruların cevabını taslak kitap boyunca sorgularız.

Bana göre çocuk metinlerinin olmazsa olmazı çarpıcı buluşlardır. Hangi edebî türden olursa olsun bir kitapta özgün metaforlar, dikkat çeken unsurlar olmalı. Kitabın dili, çocuğun evinde yahut okulda konuşulan günlük ifadelerden farklı olmalı. Çocuklara yazılan metinlerde, yazar okuruna didaktik bir üslupla seslenmemeli. Çocuğun kitabı okuyup çıkarımlarda bununmasına zemin hazırlanmalı. Örneğin bir kahramanlık öyküsü yazıldıysa, biz editörler metnin içinde kahramanlık kelimesinin geçmesini istemeyiz. Yazar bunu öyle bir yazmalı ki öyküyü okuyan çocuk; kahramanlık, cesaret, şecaat gibi erdemli davranışları kendisi çıkarımda bulunsun. Burada yine metaforlar ve imgesel söylemler devreye giriyor. Postacı filminde Pablo Neruda'nın meşhur repliğini hatırlayalım. Metaforu anlatırken şöyle diyor: Yağmur yağıyordu, demeyiz de gökyüzü ağlıyordu, deriz. Çocuklar bizim sandığımızdan çok daha zengin bir anlam dünyasına sahip. Onlar imgeleri, abartıları, buluşları çok severler.

Masal, şiir, öykü türünde pek çok eser kaleme aldınız, sizi en çok zorlayan kitabınız veya karakter hangisidir, neden?

Çocuklar için yazıyor olmam; içimde bir yerlerde hiç büyümemiş ve büyümeye ayak direyen bir çocuğun, günümüz çocuklarına seslenişi aslında.

Tam olarak zorlayan değil de kaygılandıran diyelim. Masal yazmak en rahat ettiğim alandır. Lakin *Engelsiz Masallar* kitabımı yazdığımda, okurdan dönüşler alana kadar kaygılandım. Çünkü böylesine hassas bir alana uzanmak oldukça sorumluluk istiyordu. Farklılıkları merkezine alan bir kitap, gerçekten farkındalık oluşturabilecek miydi? Bunun cevabını öğrenmem uzun sürmedi. Kitabın 3000 küsur adet olarak girdiği ilk baskısı altı ay içinde tükendi. Arka arkaya baskı yaparak binlerce sattı. Okurdan çok olumlu dönüşler oldu. Özellikle ebeveynler ve öğretmenlerden aldığım dönüşler benim en büyük motivasyon kaynağım diyebilirim. Kitabı yazma serüvenim de oldukça meşakkatliydi. Uzun süre özel gereksinimleri olan çocuklarla çalışmalar yapmıştım.



Geçmişini bilmeyen geleceğe sağlam adımlarla ilerleyemez, dolayısıyla çocuklar bizim kadim ve zengin bilim medeniyetimizi ne kadar çok tanırlarsa yeni icatlar yapmaya o kadar istekli olacaklardır.

Çocuklara okunan masallara baktığımda hemen hemen hepsinde kusursuz, mükemmel, eksiksiz, harikule kahramanlar… Neden bir masalda, göremeyen yahut duyamayan bir kahraman olmuyordu? Gerçek dünya böyle değildi hâlbuki. Masal yazmayı zaten çok seviyordum, o halde farklılıklar temasında da masal yazmalıydım. Bunu yaparken de kişi karakteri üzerinden değil doğadaki canlılardan ya da nesnelerden yola çıkmalıydım ki hiçbir farklı çocuk rencide olmasın. Eğri büğrü bir yumurtayı yazmaya başladım, down sendromlu çekik gözleri olan şirin bir civciv çıktı ortaya. Böylece gözleri görmeyen bir karınca, kanadının teki olmayan bir kuş, kabuğu yumuşak olan kaplumbağa derken on ayrı masalda on ayrı farklılığı ele almıştım. Üstelik de her masalın alt metninde iyilik, yardımseverlik gibi temalar gizliydi. Zamanla farkındalık masallarımla tanınmaya başladım. MEB özel eğitim çocuk dergisinde üç yıldır engelleri aşan masallar yazmaya devam ediyorum.

Öncü Bilim İnsanları serisi ile Biruni, İbn-i Heysem gibi bazı önemli bilim insanlarını çocuklara tanıtan eserler kaleme aldınız. Bu eserlerin çocukların kişilik gelişimine olan katkıları sizce nedir?

Öncü Bilim İnsanları serisinde beş kitabın yazarı, 50 kitabın da editörü olarak söylemeliyim ki bu proje çok büyük bir ihtiyaçtan doğdu. Günümüz çocuklarının ufkunu açacak, onların zengin düş güçlerine rehberlik edecek bilim insanlarımız var. İslam medeniyetinin, asırlar önce bilim dünyasına yön veren, bilimsel çalışmalara ışık tutan âlimlerini günümüz çocuklarının yakından tanıması büyük bir önem arz ediyor. Salt çocuk yazını olmamakla birlikte çocuk edebiyatı kriterlerine göre hazırlanmış olan biyografik öykü serisi çocuğu içine

çekecek bir kurguya da sahip. Geçmişini bilmeyen geleceğe sağlam adımlarla ilerleyemez, dolayısıyla çocuklar bizim kadim ve zengin bilim medeniyetimizi ne kadar çok tanırlarsa yeni icatlar yapmaya o kadar istekli olacaklardır. Cezerî, Biruni, İbn Heysem, İbn Batuta ve İbn Baytar adlı kitaplarım çocuğun hem kişilik, hem de zihinsel gelişimini doğrudan destekleyecek niteliktedir.

Ülkemizde ve dünyada çocuk kitaplarının yayınında ve satışında gözle görülür bir artış var, bu durum çocuk kitaplarının niteliksel özelliklerine de yansıyor mu, ne düşünüyorsunuz?

Genel olarak son on yılda gerek ülkemizde gerekse dünyada çocuk edebiyatı türlerinde niceliksel olarak ciddi bir artış olmuştur. Bu artışın birçok sebebi olsa da en belirgin olanı, okur talebidir. Çocuk okurların okullaşma oranı ve kitaba ulaşma imkânı arttıkça daha fazla kitap seçeneğine ihtiyaç duyulmuştur. Popüler algıdan da nasibini alan çocuk edebiyatı, bilhassa macera temalı romanlar alanında çocuk kitapları mecrasını genişletmiştir. Bu durum kitapların niteliğini ister istemez etkilemiştir. Birçok yayınevinin aynı zamanlarda çocuk alanında kitaplar yayımlamaya başlaması bazı çeviri kitaplarda dil sorunlarını, bazı yerli kitaplarda da editöryal sorunları beraberinde getirmiştir. Elbette nihayetinde çocuk kitapları da bir nevi pazardır, burada her kaliteden eserler mevcuttur. Nitelikli okuma kültürüne önem veren ebeveynler çocukları için seçtikleri kitaplarda daha özenli davranmalıdır.

Günümüz çocuk kitaplarında dikkatinizi çeken problemler neler?

Günümüz çocuk kitaplarında en fazla dil ve buluş alanındaki eksiklikler göze çarpıyor. Resimli çocuk kitaplarında resim/ metin bütünlüğü de apayrı bir sorun. Çocuklar için yazılan kitapların bir kısmında estetik kaygının yeterince gözetilmediğini söylemek durumundayım. Çocuklar için çizilen resimler sanki daha basit olmalı gibi yanlış bir kavrayış hakim. Halbuki çocuk okurların muhatabı olan metin ve resimler daha özenli hazırlanmalıdır. Zira çocuk edebiyatında bir ürün ortaya koymak, yetişkin edebiyatına nazaran daha güçtür, daha zahmetlidir. Bir de son zamanlarda popüler/ moda kitaplar da oldukça yaygınlaştı. Wattpad gibi bazı dijital mecralarda ilk gençlik alanında yazılan metinler, okunma sayıları milyonlara ulaşınca yayınevleri tarafından kitap haline getiriliyor. Bu âdeta bir kültür zehirlenmesi. Biz yıllarca Saftirik adlı çeviri serinin çocuklarımıza verdiği zararları üzerinde söylemlerde bulunduk. Şimdilerde ise bazı yerli metinler benzer tehlikeleri içermektedir. Burada yayıncılara büyük görev düşüyor. Çünkü artık şunu anlamaları gerekiyor. Bir çocuk katkı maddesi içeren hazır yiyeceği seviyor diye ona her gün onu yediremeyiz. Çocuk yahut ilk gençlik çağındaki okurlar sığ kitaplardan hoşlanıyor diye sürekli popüler kitap basılamaz. 10 yaşındaki bir kız çocuğunun elinde bahsettiğim kitaplardan birini gördüm. Kitaba hızlıca göz attığımda âdeta şok olmuştum.

Bir kızın, şiddete meyilli katil bir oğlana ilgi duymasını konu eden bir bölüm vardı kitapta. Kız çocuklarımızın büyüme yolculuğuna eşlik eden kitapların seçiminde daha titiz davranılması gerektiğini düşünüyorum. Ve çocukları her türden nitelikli eserlerle buluşturmak da boynumuzun borcu. Bir çocuğun, zihinsel, duygusal ve dil gelişiminde; roman, öykü, masal, deneme ve şiir gibi edebî türlerin rolü çok büyüktür. Bu bağlamda çocukları nitelikli kitapların farklı türleriyle buluşması yerinde olacaktır.

Günümüz çocuk kitaplarındaki sorunlardan biri de çeviri kitaplarda karşımıza çıkıyor. Burada atlanmaması gereken iki nokta var. Bunlardan ilki, çeviri kitaplardaki görsel ve metinlerin kültürümüzle ters düşecek unsurların yer alıp almaması. Toplum ahlakını zedelemeye yönelik öğelerin çeviri kitaplarda baskı öncesi ayıklanması lazım gelmektedir. Belli bir zaman diliminde telif hakları satın alınan bir kitabın üzerinde kültürümüzdeki hassasiyetlerin gözetilerek yapıldığı revizelerde karşı taraftan onay alınması icap eder. Bazı yayıncılar bu değişikliklere onay verirken, bazıları bir kelime değişikliğe bile tahammül edemez, böylece çeviri kitaplardaki aile değerlerini zedeleyen cinsiyetsizlik gibi popüler öğeler çocuk okurlarla buluşmuş olur. Bu konuda çok titiz davranılması gerektiğini düşünüyorum.

Günümüz çocuk kitapları veya yazarları arasında severek okuduğunuz veya takip ettiğiniz yazarlar var mı? Varsa kimler?

Günümüz yerli çocuk edebiyatı alanında severek takip ettiğim yazarlardan bazıları şöyle: Mustafa Ruhi Şirin, Behiç Ak, Melih Tuğtağ, Füsun Çetinel, Tuğba Coşkuner, Aytül Akal, Didem Demirel, Miyase Sertbarut, Salih Zengin, Melike Günyüz, Mavisel Yener, Şermin Yaşar, Zeynep Sevde, Ayşe Şeker Kılıç.

Çocuk Vakfı'nın 2022 Dünya Çocuk Hakları Türkiye Bildirisini siz yazdınız. Bildiri birçok devlet kurumuna gönderildi ve çocuk edebiyatı platformunda ses getirdi. Bu bildiride çocukların haklarını hangi konularda dile getirdiniz?

Evet bu sene bildiriyi yazma onuru ve ödevi bana verildi. Çocukların sesi olmak oldukça büyük bir sorumluluk istiyor. Çocuğa ve yetişkine çocuk gözüyle seslenirken çocukların yemek haklarının yanısıra bazı zor temalara da değinme ihtiyacı hissettim. Özellikle göç, cinsiyetsizlik, farklılıklar gibi konularda seslenmek gelecek nesiller için bir kayıt tutmak istedim. Bildirimize şahitlik eden herkese canı gönülden teşekkür ediyorum.

Ayşegül Sözen Dağ'ın heybesinde çocuklar için sırada ne var?

Birkaç masal dosyam yayınevinde çizim aşamasında, bir de üzerinde çalıştığım son şeklini vermek üzere olduğum şiir dosyam var. İlginiz için çok teşekkür ederim. Keyifli bir röportaj oldu.

Çocuklar için yazılan kitapların bir kısmında estetik kaygının yeterince gözetilmediğini söylemek durumundayım. Çocuklar için çizilen resimler sanki daha basit olmalı gibi yanlış bir kavrayış hakim.



SCHLUSZSTÜCK

Rainer M. Rilke[1]

Der Tod ist groß.
Wir sind die Seinen
Lachenden Munds.
Wenn wir uns mitten im Leben meinen,
wagt er zu weinen
mitten in uns.

KAPANIŞ PARÇASI

Çeviren: Funda Kızıler Emer

Ölüm büyüktür.
Bizse O'nun
gülen ağızları.
Tam yaşamın ortasındayız sandığımızda,
çekinmez ağlamaya
tam orta yerimizde.

---

1 Rilke, Rainer M., Das Stundenbuch, 1. Aufl., Insel Ver., Frankfurt a. M., 1972, s. 112.

ZEHİRLİ KADİFE

Hümeyra Yabar



Bir şapkası vardı. Çirkinlerin, suçluların, tanınmadan işini halletmek isteyenlerin gölgesinde saklandığı şapkalardan biri. Fakat o şapkasını bu kirli işlerin hiçbirine bulaştırmadı. Yuvarlak pembe suratı daha da pembeleşti altında. Nasıl pembeleşmesin, iyi hissediyordu kendini başındayken. Kibirli melonlara benzemezdi o. Onlarla bir gün geçirmek zorunda kalın da görün bakalım! Ata binenlerin başını ağaç dallarından korumaktan başka bir işe yaramazdı melonlar. Hayatınızda kaç kere ata bindiniz? Bunun için şapka yerine dayanıklı bir tog alsanız daha iyi değil mi! Bir de hasır şapkalar var ama rüzgârın ağzına bakan, havaî, asla güven olmaz hasır şapkalarla yola çıkacak bir budalaya mı benziyordu! Ağırbaşlı, yerini bilen, sınırlara saygı gösteren bir şapkası vardı onun.

Siyah beyaz filmlerde, kült magazin dergilerinde, bir tiyatro sahnesinde değil hayallerinde keşfetmişti onu -aslında çağırmıştı demek daha doğru olur-. Saygın bir rehberi, vefakâr bir dostu, güvenilir bir yol arkadaşını çağırır gibi seslenmişti ona. Ortada bir tehlike yokken bile sürekli kendini korumak zorunda hissetmekten yorulmuştu. İhtiyacı olanın bir şapka -herhangi bir şapka değil, kendi şapkası, şu an nehirde sürüklenirken arkasından ağlayarak seslendiği şapka- olduğunu keşfedene kadar yerini başka eşyalarla doldurmayı denemişti.

Akranları yaş gününde pahalı, gösterişli hediyeler isterken o ailesinden bir şemsiye istemişti. Daha önce de şemsiyeleri olmuştu tabii ama onlar yağmurlu havalar dışında bir işe yaramayan yeteneksiz, tekdüze eşyalardı. Geniş etekli, ceviz saplı, yalnız kaldığında gücünü verip yaslanabileceği baston bir şemsiyeydi istediği. Ona daha özel bir hediye almak isteyen annesi üzülerek kabul etmiş, şemsiyenin yanında kendini teselli etmek için yaşına uygun bir çift puantiyeli yağmur çizmesi almıştı. Kızına yardımcı olamamak canını yakıyordu. Tek yapabildiği kendini güvende hissetmesi için yanında olmaya çalışmaktı.

İlk zamanlarda tepesinde bir çadırla gezmek kıza keyifli gelmiş, aradığını bulduğuna emin olmuştu. Neydi aradığı? İnsanlarla arasına bir mesafe koyacak, kısıp durduğu gözlerini, kontrol etmekte güçlük çektiği mimiklerini ve varlığına kimseyi inandıramadığı o yaralı ırmağı -şapkasını sularına katmış akıyor işte, umrunda değil gözyaşları, acıması yok, hadi şimdi de inanmayın!- kolayca saklayacak bir perdeye ihtiyaç duyuyordu.



Yüzünü saklamaya çocukken başlamıştı. Bir çocuk neden görünmez olmak ister!

Mutluluğu uzun sürmemiş, şemsiyenin ihtiyacını karşılayamayacağını anlamıştı. Ne zaman bir yere girmeye kalksa sorunla karşılaşıyor, kapının hemen yanındaki şemsiyeliğe bırakması rica edildiğinde ziyaretinden vazgeçip geri dönüyordu. Bir yükten farkı neydi? Dahası onu sürekli birileriyle paylaşmak zorunda kalıyordu. Durağa kadar seninle gelebilir miyim? Çocuğu da yanına alır mısın? Poşetlerimin üstüne tutar mısın? Küçük bir yardımın lafı olmaz ama bunlar kızın güvenli alanını tehdit eden taleplerdi. Kimsenin ona bu kadar yaklaşmasını istemiyordu.

En kötüsü mevsimlerdi. Yağmursuz havalarda elinde şemsiyeyle dolaşan birine atılan bakışları saklandığı perdenin arkasından bile hissedebiliyordu. Size ne! Sizin mi kolunuz havada asılı kaldı! Yine de vazgeçmezdi ama esnek telleri -etiketinde çelik yazdığına bakmayın, ona verdiği şansların birini bile değerlendirememişti- azıcık zorluk gördü mü direncini yitiriyor, kızı yarı yolda bırakıyordu. Sonunda onu -ırmak hâlâ akıyor işte, şapka gözden kayboldu, sular yenileniyor, iştahla sıradaki lokmasını bekliyor- kenâra sıralanmış banklardan birine bıraktı. Vedalaşmaya gerek duymamıştı. Çünkü ne birbirlerini dinleyip anlayacak kadar sakin zamanları olmuştu ne de aralarında hassas bir bağ kurulmuştu. Öylece bıraktı.

Yüzünü saklamaya çocukken başlamıştı. Bir çocuk neden görünmez olmak ister! Yaz aylarında komşu kadınların meydandaki parkta buluştukları gece pikniklerini hatırlıyordu. Anneler bütün gün o pencereden bu pencereye laflamamış gibi derin bir sohbete dalardı çimlerin üstünde. Çocuklar için oyun gece de devam ederdi. Gündüz sokağa çıkmasına izin vermeyen annesi piknikte ilişmez, oynamasına göz yumardı. Parkın uzak köşelerinde ağaçların arasında koşarken bile o bakışları

üstünde hissederdi. Alışmıştı onlarla yaşamaya. İsmini bir türlü hatırlayamadığı kadife gövdeli çiçeğin yapraklarını kopararak tükürükle yüzlerine yapıştırırlardı oynarken. Arkadaşları birer tane, o beş. Yanaklarına da, çenesine de, burnuna da, alnına da! İşte yüzünü çiçeklerin arkasına sakladığı bir anı!

Saklanmalıydı çünkü gözden kaçmanın bir yolunu bulabilirse kendini koruyabilirdi. Saklanmalıydı çünkü saklanmanın ne demek olduğunu bilmediği bir zamanda en güvendiği, birlikte oyunlar oynadığı, hayaller kurduğu birinin zehirli bakışlarını hissetmişti yüzünde. Önce rol yaptığını düşünmüştü. Oyunun parçasıydı belki de. Korkuyu bir kenara atıp şaşkınlıkla karşılık vermişti. Çocuktu, kolayca inanabilirdi rollerin değişmesine. Ama bir insan hangi role girerse girsin bazı şeyleri yapmamalıydı. Yanağına dokunan el okşamamış bir jilet gibi kesmişti yüzünü. Ah kaçsaydı! Donakalmıştı olduğu yerde. "Çok güzelsin," derken söylemek istediği "Çok çocuksun," ya da "Çok güzel bir çocuksun," olmalıydı. O günden sonra bir daha güzel olmak istemedi.

Biraz güçlü hissedince zehirli bakışları yüzünden tırnaklarıyla kazıyıp koşarak çıkmıştı odadan. Çocukluğunun son oyununda yüzünü bırakmıştı. "Bir daha onunla oynamayacağım," demişti annesine. Kadın bu üzüntünün sebebinin basit bir oyun kazası ya da anlaşmazlık olmadığını anlayınca dişlerini sıkarak kendine çekmişti kızını. O günden sonra ne onu oyuna yolladı ne de gözünü üstünden bir an ayırdı.

Usul usul büyürken nerelere saklamadı ki yüzünü. Çocukken gittiği her yerde annesinin arkasına, parkta çiçeklere, okula başlayınca yanaklarına düşürdüğü perçemlerine, bunlar yetmeyince şemsiyeye. Annesine hayalindeki şapkayı anlattığında, o büyük kapkara şemsiyeyi almaya razı olduğu için binlerce pişmanlık duyan kadın aynı hatayı tekrarlamamak için, bir genç kız olmaya başladığını, böyle bir şapka takmak için önünde uzun yılların olduğunu söyleyip itiraz etti. Gönlünü yapmak için istediğine benzemese bile renkli şeritleri olan bir tenis şapkası aldı. O ne istediğini biliyordu. İhtiyacını karşılayacak, kusursuz bir şapkası olsun istiyordu.

Bir kömür parçasıyla havaya çizdi resmini. Takana eskisinden güçlü hissettiren, asil ve kudretli bir fötr! Karakteri olan bir şapka -sıradan bir şapka değil, kızın şapkası. Kız mı kim? Üzgün biri o. Bir kusuru yok ama o hep olduğunu hissediyor. Sadece hissetse iyi, düpedüz, kusurluyum, diyor. Parmağınla göster deseler saymak için birden havaya kalkan eli sönerek aşağı düşer, iç çekerek omuzlarını silker. Ne gösterecek? Gösterse ne olacak? Anlayacaklar mı sanki? Kendilerini oldukları gibi kabul etme marifetine sahip bahtiyar insanlar için kusur ancak başkalarının talihsiz hikâyelerinden söz ederken kullanılan, söyleyene zararı dokunacağı kesin lekeli bir kelime.-

Kendilerini oldukları gibi kabul etme marifetine sahip bahtiyar insanlar için kusur ancak başkalarının talihsiz hikâyelerinden söz ederken kullanılan, söyleyene zararı dokunacağı kesin lekeli bir kelime.

Annesini ikna etmeyi başardığında dükkân dükkân gezip şapkasını ararken satıcılar modası çoktan geçmiş, yaşlıların bile almadığı demode bir fötrle kızın ne yapacağını düşünüyordu. Olsa olsa bir oyunda takacağı

Güzeller güzeli yüzünü geceleri pencere camında uzun uzun izliyor, tanıdık fakat sadece kendiyle meşgul olmayı sevdiğinden kimseyle görüşmeyi kabul etmeyen biriyle göz göze gelmiş gibi saygıyla geriye çekiliyordu.

geçiyordu akıllarından, saçlarını iki yandan salıp, ben buradayım, demenin bir yolunu icat edeceği. Şapkayı buldukları dükkânın sahibi, kızı bir yerlerden tanıdığını düşündü. Parasını alınca hemen unuttu, işini yapmaya devam etti. Aradığını bulan kız, taşımak için şemsiye gibi zahmet gerektirmeyen şapkasını kafasına takıp, minnetle gülümsedi annesine. Yüzü kaybolmuştu. Kadın memnuniyetini göremese de sevincini hissetti.

Şapkasını gün içinde kafasından bir an çıkarmıyor sadece derslerde kucağında, uyurken de yastığının üstünde tutuyordu. Yüzünün ortasında; güzelliğine söz getirecek, görmezden gelinmesi mümkün olmayan iri bir leke olsaydı bu sevimli ancak hatalı suratı saklamasını herkes anlayabilir, hatta aralarından onu destekleyenler bile çıkabilirdi. O lekeyi belleğinde taşıyordu. Dört beş yaşında geçirdiği ağır suçiçeği yanaklarında küçük çukurlara gizlenip hayatı boyunca kendinden söz ettirseydi utancı bir nebze anlaşılırdı. Öyle bir hastalık geçirdiğini bile hatırlamıyordu. Hatırladığı zehirli kadife çiçeklerdi.

Güzeller güzeli yüzünü geceleri pencere camında uzun uzun izliyor, tanıdık fakat sadece kendiyle meşgul olmayı sevdiğinden kimseyle görüşmeyi kabul etmeyen biriyle göz göze gelmiş gibi saygıyla geriye çekiliyordu. Aynaya baktığındaysa çocukken yüzüne yapışan zehirli bakış nefes almadan konuşmaya başlıyor, varlığının sorumluluğunu güzelliğine atarak canını yakmayı başarıyordu. Başkaları görünmek için bitmek bilmeyen bir çaba gösterirken o her zaman saklanmaya çalışmıştı. Ancak böyle güvende hissediyordu kendini. İnsanların arasında var olabilmesinin tek yolu dörtlüleri kapalı cansız bir araba gibi kimseye ilişmeden kendi halinde yoluna gitmekti. Şapkayı alarak kendine güvenilir bir uydu seçmişti. Evrende kaybolup giden isimsiz bir yıldız olmak herkesi ürkütürdü!

Bir gün okuldan eve geldiğinde annesi yüzünde tedirgin bir ifadeyle açtı kapıyı. "Misafir var istersen odana geç," dedi sıkıntıyla. Kızını insanlara yaklaştırmak için onu ürkütmeden elinden geleni yapan kadın bu sefer odasına yolluyordu. Söz dinleyecekken salona doğru yöneldi kız. Görmek istiyordu annesinin görmesini istemediğini. Kapının aralığından içeri baktığında sarsıldı. Karşısında duruyordu. Onu evlerine almışlardı. Kız şapkanın altında küçüldü, küçüldü ve sonunda kayboldu. İşte o bakışlar yine yüzünde geziyordu! İşte yine kesiliyordu yanakları! İşte yine oyun değildi! Bu sefer donakalmadı, az evvel çıkardığı ayakkabılarını hızla giyerek dışarı çıktı. Arkasından seslenen annesine dönüp bir kere baktı şapkanın altından.

Irmağın kenarındaki kadife çiçeklere gitmek istiyordu -acımasız bir ırmak o, önce tatlı sularına çağırıyor, dost zannediyorsunuz, yüzme bilip bilmediğinizi sormuyor, umrunda değil, bu havada neden böyle bir şapka taktığınızı yüzünüze vurmuyor, hatta göz ucuyla bile bakmıyor suratınıza, sizin onu doya doya izlemenize izin veriyor. Git gel alışıyorsunuz, hayatınızın bir parçası oluyor, çoğunlukla sakin olsa da umulmadık anlarda köpürüyor, işte o zaman sularına katıp sürüklediklerini

görmezden gelmelisiniz, olduğunuz gibi kabul kabul edilmenin bedeli bu göz yumuş, isterse annenizi sürüklüyor olsun, dilinizi ısırıp işine karışmamayı öğrenmelisiniz. Tanıdık çiçekler yabancı ırmağa alışmasını kolaylaştırmıştı. Annesine de mi güvenmeyecekti artık!

Irmağa kadar koştu. Bu öyle sıradan bir gün değildi. Çocukluk yaralarının önce usul usul sonra bir gün aniden kanadığı söylenir ya, işte o sözü edilen günü yaşıyordu kız. Rüzgâr önce eteğini havalandırdı ardından şapkasını kaptığı gibi havada birkaç tur attırarak ırmağın sularına çarptı. Çığlıklarla şapkasını yakalamaya çalışan kız birkaç kere zıpladı, tutamayınca şapka suya düştüğü anda kadife çiçeklerin köklerinden destek alarak suya uzandı. Parmağının ucunu değdirebilmişti sadece. Bu nasıl veda! O an aklına gelen şey belliydi ancak arkasından suya atladığını öğrenen olsa bütün suç şapkaya kalır, itibarı yerle bir olur diye kendini tuttu. Bunu ona yapamazdı. O yüzden ağlayarak gözden kaybolmasına razı oldu. Irmak yatağına sıralanmış taşların arasından ani dönüşlerle kayarak ilerledi şapka. Ne kadar becerikli benim şapkam, diye gururlandı. Bir daha onun gibisini bulamam, diye omuzları düştü ardından.

Şapka gözden kaybolunca cesaretini de yitirdi kız. Daha az evvel onun arkasından suya atlamayı düşünmüştü. Şimdi yaklaşamıyordu bile. Gece yarısına kadar ırmağın çevresinde dolaşıp durdu. Parkta otların arasına gizlenmiş püskürtmeli sistem geceleri devreye giriyor, musluklar belli aralıklarla olduğu yerde dönerek çimleri suluyordu. Havada kavisler çizerek dalgalanan suların arasında, orada olmadığını bildiği şapkasını aradı. Karanlıktı ve şapkası zannedip uzandığı gölgeler çiçek öbeklerinden başka bir şey değildi. Birkaç dal koparıp yüzüne yapıştırmayı denedi. Bir tanesi bile asılı kalmayı başaramadı. Çiçekleri avucunda ezerken ayağına takıldı şapkası. Sevinçle alıp başına götürdü. Çimlerin arasında ıslanmış, yüzünü çevreleyen kalıbı yamulmuştu. Kenarları dik durmadan bir işe yaramazdı. Dişlerini sıkarak gözlerini sildi. Bir şapka değil birbirine dolanmış kadife dallardı kafasına taktığı!

Bugün sıradan bir gün olmadığı için ona her zaman şapkasını hatırlatacak bir plan yaptı. Hiçbir şey şapkası gibi koruyamamıştı onu, annesi bile! Ah ne güzel bir şapkaydı, güvenmişti ona. Irmağın yıkadığı sivri taşlardan birine uzanıp suyunu süzdürdü. Ne yapacağını biliyordu. Yüzü gerildi. Kısık gözleri kaz ayaklarından kurtularak büyüdükçe büyüdü. Güzel yüzünü bölecek yarık için bir yer aradı. Çizgisiz alnı olmazdı. Dolgun yanakları acırdı belki. Çenesi öyle küçüktü ki. Ne kadar aradıysa bulamadı. Muhakkak bulacaktı!

Eliyle yüzünü yoklarken sonunda ikna oldu. Heyecanla kıstı gözlerini. Taşın sivri ucuyla yüzünü kesmeye başladı. Aynı yerde gidip gelerek kesiği derinleştirdi. Canı yandıkça elinde tuttuğu şapkayı daha sıkı kavradı. Şapka değil çiçek lifleri! Yüzündeki ırmak köpürdükçe köpürdü. Taşla işi bitince bu talihsiz yarığa çiçekler taşımaya başladı. Irmağın yatağı dolup, kırmızı su dudaklarına ulaşana kadar taşıdı çiçekleri. İşte şimdi yüzünde kusurlu bir ırmak geziniyordu. Parmağını yüzündeki kanlı yatağa bastırdı.

ÇEKMECE

Seda Nur Çetinkaya

Bu şehirden taşınma zamanıydı artık. Egzoz kokan sokaklardan, beton yığınına dönmüş bu şehirden… Gözlerimi fazlalıklardan ve abartıdan kurtarma vaktiydi. Görev yeri olarak öğretmenliğimin beşinci yılında Anadolu'nun yemyeşil, huzur kokan bir köyünü seçmiştim. Gitme vakti yakındı. Bir süredir ailemden ayrı, tek başıma kaldığım bu şehirde küçük bir ev tutmuştum. Zaten çocukluğum o köy kasabalarında geçmişti. Son koliyi de bantlayarak kenara kaldırdım ve hepsi bitti. Sonra odaları dolaştım tek tek, çoğu eşya bu eve aitti zaten. İhtiyacım olmayanları da bu eve bıraktım.

Benden sonra acaba kim gelip yerleşecekti bu eve?

Bu raflara, çekmecelere neler koyacaktı?

Daha sonra odama döndüm, başladığım noktada durdum. Ahşap, turkuaz bir çekmece vardı. Taşındığım gün gözüme çarpan ilk şey de o olmuştu. Çoğu kişinin evinde böyle çekmeceler vardır ve o çekmecelere sadelikler hapsedilmiş diye düşünürdüm. Ben ise o çekmeceye tüm abartı ve fazlalıkları hapsederek gitme kararı aldım.Gitmeme daha çok vakit vardı, parka doğru yürüyüş yaparak, biraz hava almak istedim. Evden çıktığım andan itibaren dünya, curcunasını sunmaya başlamıştı. Sokak boyu gürültü… Kornaya basan sinirli şoförler, arabaların içinden yükselen, anlamsız şarkılar, farklı saç ve "moda" adı altında şekillenen giyimleriyle gençler, ağır parfüm kokuları ve yüksek topuklu ayakkabılarıyla kadınlar… Yol boyu bunlarla doluydu ve göze çarpan tek bir yeşil alan dahi yoktu. Her yer beton, asfalt yığını. Nerde çiçekler, yemyeşil ağaçlar...

Parka gitmek için yarım saat yürümem gerekiyor ve gürültü her yerde.

Sağımdan solumdan bağırarak konuşanlar geçip duruyor, onların bağırmalarından ne bir kuş sesi ne bir kedi miyavlaması duyuluyordu. Geçenlerde bir haberde görmüştüm. "Falanca yerde sokak hayvanlarını besleyen apartman sakininden rahatsız olan başka apartman sakini, hayvanların mama kaplarını dağıtarak önce zarar vermiş, sonra besleyen kadına saldırmış. Kokudan rahatsız oluyormuş, görüntü kirliliği oluyormuş. Ne tuhaf iş değil mi ? Dışardan bakınca medenî görünen, evinin dolabına onca kıyafeti, makyaj malzemelerini, parfümleri dolduran, cüzdanı parayla dolu ama raflar dolusu yiyecekle onca açı doyurabilecekken insanlıktan nasibini alamamış, insana ne denir ki? Ne yazık!...

Benden sonra acaba kim gelip yerleşecekti bu eve?
Bu raflara, çekmecelere neler koyacaktı?



İnsan neden bu dünyada sevgi, paylaşım ve saygıya önem vermez ?

Peki suçlu kim?

Dünya mı?

Aslında dünya o kadar çok şey sunar ki… Fakat kafaları boş arzuları çok insanlar çırpınır durur bu hayatta kendinden başka şeyler düşünmeyerek...

Sonunda parka vardım. Bir ağacın gölgesinde oturdum, ayakkabılarımı çıkardım. Ayaklarım artık rahat nefes alsın. Park o kadar sessiz ki kuşların cıvıltıları, ağaçların sesi duyuluyor rahatça. Sadece güneşin yüksek binaları aşıp yüzüme ulaşamaması şimdiden canımı sıkmaya başlamıştı. Bir şey eksikti; çocuk sesi. Parkta çocuk sesi olmaması çok acı bir şeydi. Gözlerim etrafı gezerken karşı apartmanın balkonunda oturan iki çocuk gördüm. Küçük çocuk henüz 7-8 yaşlarında, elinde bir tablet, yanında kendinden yaşça büyük görünen bir kız, elinde telefon… İkisi de dünyadan uzaklaşmış, ellerindeki dünyaya hapsolmuş. Ne yazık !... Koşup oynamak, baş uçlarındaki parka gelerek dünyanın tadını çıkarmak varken…

Çocukluğumu hatırlıyorum. Ben ve ablam o zamanlar yalın ayak çimlerde gezer, çamura bulanırdık. Her bulduğumuz şeyi oyuncak yapardık. Yüzümüzde gülümseme hiç eksik olmazdı. Şimdi o çocuklara bakıyorum da, duyguya dair bir iz yok yüzlerinde. Aklıma evdeki çekmece geldi, belli ki onların çocukluğu da o çekmeceye koyulmuş.

Peki suçlu kim?

Elbette teknolojiyle tanışacak çocuklar, bu hayatın gerekliliği artık. Ama eğer onlar öncelik olarak çimlere uzanmanın, bir kedi beslemenin, güneşin cömertliğiyle ısınmanın tadına varırlarsa eminim dokunduğu her canlıya hayat veren bir gelecek inşa olur.

Bu düşünceleri aşılamak için sabırsızlanıyorum. Tüm bu hengâmeden kurtularak usulca çekmeceyi kapatma vakti gelmedi mi?

Göreceğiz...

Çoğu kişinin evinde böyle çekmeceler vardır ve o çekmecelere sadelikler hapsedilmiş diye düşünürdüm. Ben ise o çekmeceye tüm abartı ve fazlalıkları hapsederek gitme kararı aldım.

KISA YAZIP YOLLAYACAĞIM

Süheyla Karaca Hanönü

Kısmak… Kısa tutmak… Kısa tutmanın kıskacındaydı uzun zamandır. Az gittim uz gittim demeden başlıyordu masallarına.

Kısa kesmek… Kesmek… Bu aralar "kesmek" fiili vardı zihninde. Dünyanın her bir yerinden kadınlar, uzun saçlarını kısacık kesip görüntülerini paylaşıyordu.

Neredeyse her gün önünden geçtiği evi gördüğünde o evin ateşe verilip is tutmuş balkonunda annesinin kesik başını tutan evlat canlanıyordu. Okuluna giden bir kız öğrenci de bu haberden etkilenmiş olacak ki tedirgin bakışlarla balkonu süzerek okulunun yolunu tutuyordu.

Tutmak… Tutunmak… Neye tutunacağını şaşırmıştı uzun zamandır. Uzun uzadıya sevmeler, uzun uzadıya sohbetler, uzun uzadıya okumalar, uzun uzadıya yazmalar uzda kalmıştı.

Yine de gün geceye evrilirken bir masal anlatmak istedi çocuklarına. Belki onlar dinleyecek kadar meraklı ve tazeydi. Masalın sonu çarpıcı, sıra dışı olmalıydı ya gökten üç elma değil de üç pırasa düşürüverdi. Düşen pırasa olunca çocuklar kikirdemeye başladı. Sıra dışı olunca karşılık buluyordu demek ki.

Masalın sonu çarpıcı, sıra dışı olmalıydı ya gökten üç elma değil de üç pırasa düşürüverdi. Düşen pırasa olunca çocuklar kikirdemeye başladı. Sıra dışı olunca karşılık buluyordu demek ki.

En son ne zaman haberleri izlediğini düşündü, hatırlayamadı. Hem niye izleyecekti ki. Dünyada hiç mi güzel olaylar olmuyordu? Ekranlardan peş peşe akan kan dondurucu haberler vardı. Hep bir insanın köpeği ısırması mı haber değeri taşıyordu? Bir gün de tüm haberler güzel olsa bu da sıra dışı olmaz mıydı?

Saatini kurmak için telefonunu eline aldığında e-postasına düşen iletiyi gördü. Hikâyesi uzun bulunmuş. 800 ile 1500 kelime aralığını geçmemesi gerekiyormuş.

Tik tak… Durup ince şeyleri düşünmeye vakit yok.

Tik tak… Bir hikâyede okuduğu "Uzun öyküyü oldum olası sevmem. Kısası hasta ziyareti kadar makbuldür." sözünü hatırladı.



GÜZ SONATI

Zeynep Sayman

"Kendi en yükseğinden itilince herkes incinir."
Osman Konuk

Ingmar Bergman, 1978 yılında beyaz perdeye yansıttığı Güz Sonatı filminde çocukluğundan itibaren annesinden yeteri kadar ilgi görmeyen Eva'nın yetişkin bir insan olduğunda yaşadığı psikolojik çıkmazları anlatmaktadır. Tanrı, din, inanç gibi kavramları filmlerinde sorgulayarak izleyicinin zihninde rahatsızlık oluşturmaktan çekinmeyen yönetmen, bu filminde de hemen hemen her toplumda kutsanan "anne" kavramını görmeye alışık olmadığımız bir açıdan ele almıştır.

Çocukluğu süresince ebeveynleri ile sağlıklı bir iletişimi olmayan, ilgi ve sevgiden yoksun kalan bireylerin yetişkinlik dönemlerinde topluma ve insan ilişkilerine uyum sağlayamadıklarını, kendi içlerinde çatışmalar yaşadıklarını gözlemlemek, bu sürece şahit olmak gayet mümkün. Filmin başkahramanlarından Eva, annesiyle yüzleşirken çocukluğunun üzerine çekilen kalın perdeleri de aralıyor. Böylece Eva'nın mutsuzluğunun, karamsarlığının ve bunlara rağmen cılız da olsa annesinin sevgisine dair beslediği o umut ışığının açığa çıktığını görebiliyoruz.

Filmin başlarında Viktor, karısı Eva'dan bahsederken onun yazdığı şu satırları okur: "Kişi nasıl yaşaması gerektiğini öğrenmeli. Her gün üzerinde çalışıyorum. En büyük engelim kim olduğumu bilememem. Kör gibi el yordamıyla arıyorum. Eğer birisi beni olduğum gibi severse sonunda kendime bakmaya cesaret edebilirim belki. Bu olasılık benim için oldukça uzak." İnsanı annesinden başka kim olduğu gibi sevebilir? Annesi hayatta olan biri için bu ihtimal neden çok uzak? Bu soruların cevabını Eva'nın en son yedi yıl önce gördüğü ve ısrarla evine davet ettiği annesi Charlotte, hem karakteriyle hem de kızıyla tartışması sırasında kurduğu cümlelerle veriyor.

Charlotte, kendini kariyerine adamış ünlü bir piyanisttir. Hem kendisiyle çok ilgili, dış görünüşüne önem veren hem de bencil ve mükemmeliyetçi bir kişiliğe sahip. Bencilliği yaşamını öylesine kaplamış ki kendi çocuklarına sevgisini ve şefkatini göstermek, hatta çocukları bile umurunda olmamıştır. Eva'nın evine geldikten sonra, bir gece onunla yüzleşmeye, tartışmaya başlayana kadar biraz gizemli ve oldukça sevecen biri olarak görüyoruz. Eva ile Charlotte arasında

Kutsalı kutsal yapan ne? Kutsal olan 'anne'nin güçsüz bir insan olması, kendi çocuğuna sevgisini, merhametini esirgemesini haklı kılar mı?

gayet normal ve sevgi dolu görünen anne kız ilişkisinde ilk kırılma Eva'nın, ağır bir hastalık yaşayan kardeşi Helena'nın da evde olduğunu, bir süredir onun bakımını kendisinin üstlendiğini annesine söylemesiyle yaşanıyor. Charlotte her ne kadar güçlü ve soğukkanlı görünmeye çalışsa da yüzüne ve hareketlerine yansıyan huzursuzluğu gizlemeye gücü yetmiyor. Yakınlık göstermediği bu hasta çocuğunun vicdanı için de koca bir kambur olmasını istemiyor.

Eva annesinin eve geldiği andan itibaren onu olgunlukla ve güler yüzle karşılıyor. Her ikisinin de birbirlerine karşı olan bu yaklaşımlarının yanı sıra ikisinin davranışlarında da bastırmaya, gizlemeye çalıştıkları bir şey olduğu hissediliyor. Bütün dinginlik, bir gece Eva'nın yıllardır içinde biriktirdiği duygularını annesinin yüzüne vurmaya başlamasıyla bozuluyor. Konuştukça çocukluk dönemini görmeye başlıyoruz. Oyuncaklarla dolu bir odanın içinde mutsuz ve ölmek isteyen bir kız çocuğu karşılıyor bizi. Annesi aylar süren turnelere gidiyor, eve döndüğünde ise ne kızına ne eşine yakınlık gösteriyor. Annesinin aşağılamalarına, hakaretlerine rağmen birazcık sevgi için, annesine kendini kanıtlayabilmek için elinden geleni yapıyor fakat hep kapının dışında kalıyor. Kısa süren bu duygusuz görüşmelerden sonra yine seyahate çıkıyor ve Eva, babasının şefkatine sığınıyor. İkisi de aynı kişi tarafından yalnız bırakılıyor; birinin eşi, diğerinin annesi Charlotte.

Eva annesiyle yüzleşip ona içindekileri dökerken zalim bir anne profiline sahip olan Charlotte birdenbire mazlum bir çocuk oluyor. "Anne ve babamın bana dokunduklarını hatırlamıyorum bile, ne şefkatli ne ceza için. Sevgiyle alakalı ne varsa tamamen habersizdim; şefkat, dokunma, mahremiyet, samimiyet. Duygularımı göstermenin tek yolu müzikti. Bazen geceleri uyanıkken gerçekten yaşayıp yaşamadığımı merak ederdim. Bu herkes için böyle midir? Yoksa bazı insanlar sevme konusunda daha mı yetenekli oluyorlar? Ya da bazı insanlar yaşamak yerine sadece var mı oluyorlar?" Kendi anne babasından sevgi gördüğünü hiç hatırlamadığını söyleyen Charlotte kızına içine dökerken aslında kendisinin de neredeyse Eva'dan farklı bir çocukluk geçirmediğini anlıyoruz. "Senin annen olmayı ben istemedim. En az senin kadar yardıma muhtaç olduğumu bilmeni istedim."

Sevgisizliğin de sevgi kadar doğurgan olduğundan bahsedebiliriz. Her ikisi de özellikle aile içerisinde yaşam alanı bulduğunda yarattıkları etki ve yıkım kaçınılmaz olarak bireyin karakterini ve hayatını şekillendiriyor. Bergman ise iyi bir gözlemci olarak bu detayı etkili bir biçimde perdeye yansıtıyor. Annesi ile yüzleşirken Eva'nın kurduğu şu cümleleri adeta izleyicinin düşünmesini istiyor: "Bir anne ve kızı. Duyguların, karmaşıklığın ve yıkımın ne korkunç bir kombinasyonu. Sevgi ve ilgi adına her şey mümkündür ve yapılabilir. Annenin acıları kızına geçmelidir. Annenin hatalarını kızı ödemelidir. Annenin mutsuzluğu kızının mutsuzluğudur. Sanki göbek bağı hiç kesilmemiş gibi.



Ingmar Bergman, Güz Sonatı filminde, çocukluğundan itibaren annesinden yeteri kadar ilgi görmeyen Eva'nın yetişkin bir insan olduğunda yaşadığı psikolojik çıkmazları anlatmaktadır.

Gerçekten öyle mi? Kızının felaketi annenin zaferi mi? Benim kederim senin saklı zaferin mi?"

Annesi hiç beklemediği bu çıkıştan sonra Eva'yı ve Helena'yı yine terk eder. Eva ile konuşurken kendisinin de sevgisiz büyüdüğünü fark edip üzüldüğümüz Charlotte olumlu yönde bir gelişme gösterecek diye beklerken Helena için "Neden ölmüyor ki!" demesi yine en başa taşıyor ve onun artık sevgiyle, kızlarıyla arasında bir bağ kalmadığını ifade ediyor. Fakat Eva bilinçli ve kendini geliştiren bir karakter olarak devam ediyor filmde. Kendisinden yaşça büyük olan eşine ve hasta kardeşine adıyor kendini. Küçük yaşta kürtaj yaptırdığını ve daha sonra Viktor ile evliliğinde dünyaya gelen oğlunu kaybettiğini bildiğimiz Eva, yeniden anne olmaya dair bir umut beslediğini göstermiyor. Ama her şeye rağmen, annesinin bir daha gelmeyeceğini bilmesine rağmen ona ve onun sevgisine olan umudunu kaybetmiyor, annesine mektup yazmaya devam ediyor. Sisifos gibi her düşüşünde incindiği o yükseğe, kendi en yükseğine tekrar tekrar tırmanmaya çalışıyor. İşlemediği bir günahın bedelini ödüyor.

Kutsalı kutsal yapan ne? Kutsal olan 'anne'nin güçsüz bir insan olması, kendi çocuğuna sevgisini, merhametini esirgemesini haklı kılar mı? Güz Sonatı, birçok bireyin ruhunu yaralayan fakat bilerek ya da bilmeyerek üstünü örttüğü bir gerçeği açığa çıkarıyor ve sorgulamaya zemin hazırlıyor.

Pirus Zaferi

düşse yanağına bir yansıma coşardı
tatlı su ırmağı
kimdi karşılayan kimdi karşılanan
kendi seyrinde durulmalar akmalar
yeni kararlar alırdım
yanlış tarafa koyduklarım ve duramadığım
kavurucu bir yaz günü bir esinti sonrası
başlardı taraf tarafa düşmeler
birbirimizin arkasında birbirimizin önündeydik

insan bulurdu belki yerini
düştüğünde bir uçak ya da ayakkabısına girdiğinde bir çakıl
delirdim kara ile deniz arasında
mızrakların bana uzanmıştı daha çok delirdim
senden yana kırık senden yana yorgun
serçeler uçtu bedenimden
sapan yapmayı öğrettin sonra lastik ve ağaç dalı
kırıldı fener günaşırı çarpışma

yarılan kayalar devrildi üzerindekilerle
döndüm gerisin geri
çıkamadım dışına bana öğretilenin
yavaşladım hatta durdum
gideceğim yeri daha çok karıştırdım
hiçbir zaman seçemedim en sevdiğim rengi
en sevdiğim meyveyi en sevdiğim buketi
nasıldı en sevimli halim
yok bende manzarası sarmaşığa yağan karın

vur gün dönümlerine
üzerine sedef dökülen tavanı
karınca istilasına uğrayan perdeyi
vur tabuta
nar bahçesine adadığım körpeliği

yüksekti duydum
sıcaktı gördüm
parlaktı dokundum

kan tutuyor ve baş dönmelerim
en iyi kim öldürebilir beni
fosforlu bir çubukla
bırakırım yansımamı
bırakırsın dönmeyi eksenimde



YASEMİN ZENGİN

Emine Şenlikoğlu, bir dönemin önemli dava insanlarından biri olan sembol bir isimdi. Özellikle 28 Şubat sürecinde başörtüsüne karşı verdiği mücadele ve dik duruşu ile gönüllerde taht kurmuştur. Araştırmacı ve yazar olan Şenlikoğlu, İslamî içerikli kitap ve roman yazarlığı ayrıca konferansları ile tanınır. Yazdığı kitaplar ve yaptığı açıklamalarla yıllardır gündemde kalmıştır. Berdücesi söyleşilerinde, Emine Hanım'ı misafir ettik ve merak ettiğimiz soruları sorduk.

SÖYLEŞİ:
BİLGE DOĞAN
EMEL KARAGEDİK

DÜZENLEYEN:
ELİF SENA UMCU

EMİNE ŞENLİKOĞLU:

EN BÜYÜK İLHAMIM "KADIN DA YAZABİLİRMİŞ." FİKRİYLE ŞULE YÜKSEL ŞENLER OLDU

Sizi kırk yıldır yazmaya iten saikler nelerdir?

Selamünaleyküm. Ben İslam'ı çok zor buldum. Benim dönemimde İslam o kadar kötü anlatılıyordu ki… Aydınlatıcı, ışık veren, huzur veren, zarif, nazik bir din değil; bir çöplükten bahsedilir gibi bahsedilirdi: "Kadın kocasından iki adım geride gider, kadın ne derse tersi yapılır." Buna inanmak mümkün değil. Çünkü Allah Tevbe suresi 112. ayet-i kerimede kadınlar erkeklere, erkekler kadınlara emr-i bi'l ma'rûf nehy-i anil münker yapabilirler diyor. Oruçlarını tutarlarsa, zekâtlarını verirlerse, namazlarını kılarlarsa onlara altından ırmaklar akan edebi cennet vardır müjdesini de veriyor. Ama tabii o zamanlar bu ayetleri bilmiyordum. Hurafeler aklıma yatmıyordu ama İslam diyorsa öyledir deyip içimden sevemiyordum. Bu şekilde İslam'ın ucundan inanmak şartı ile çok çok zayıf, hatta bazı yerde hiç inanmayarak süren bir gençlik dönemim vardı. Sonrasında İslam'a sokulan yanlışlar, hurafeler varmış diyerek araştırmalara başladım. "Allah neden görünmüyor, kaza ve kader nedir?" sorularının cevabını aradım. Etrafımdaki yazarlara danıştım, okumalar yaptım ve doğru yolu buldum. İnsanların İslam'ı olduğundan başka gördüklerini ve İslam'ı bilmedikleri, tanımadıkları için yönelmediklerini fark ettim. İslam'ı doğrusuyla anlatmak ve soruların cevabını vermek için yazmaya başladım. İlk kitabım "Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar" bu şekilde çıktı, çok sattı her tarafta okunur oldu. Bu durum İslam düşmanlarının hoşuna gitmedi, cezaevine atıldım. 2,5 yıllık hapishane sürecimde 7 kitap yazdım. Bugüne değin 100 kitaba ulaştım.

Son dönemlerde yazmaya dair ilgi arttı, yazarlık mektepleri açılmaya başladı. Sizce bu yazın sürecinde kadının edebiyattaki yeri nedir?

Davanın kadını erkeği olmaz. Bir iş yapılacaksa kadının da erkeğin de çalışması lazım. Bilhassa kadınların; kendi kimliğini kaybetmemek, Müslüman kimliğinden şüphe duymamak şartıyla siyasette, edebiyatta ve diğer alanlarda yer alması lazımdır. Çizgisini belirlemiş, Allah için o işi en iyi şekilde yapmaya çalışan Müslüman mutlaka başarılı olur.

Edebiyatın, sanatın, kültürün zarafetle harmanlandığı; bir çok şairin, yazarın çıktığı bir edebiyat kentindeyiz. Bizler de bu toprakların çocuğuyuz. Amacımız herkesi kucaklayan, feminist bir yaklaşım olmaktan ziyade kadının toplumdaki yerini, değerini göstermek isteyen bir dergi çıkarmaktı. Bu bağlamda edebiyatın başkenti ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Buraya yıllar önce geldiğimde "Bu şehre adeta şair, yazar yağmış." demiştim. Hakikaten şair ve yazarın sağanak gibi yağdığı bir şehir Kahramanmaraş. Hala da yağmaya devam ediyor; kitap ve dergi sayıları artıyor. İnsanları çok cana yakın. İmza günlerinde veya misafir olduğum yerlerde kendi evimdeymiş gibi bir sıcaklık hissediyorum.

Günümüzdeki deizm, dinsizlik modası ve sosyal medya paylaşımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Öncelikle belirtmek isterim ki deist ve ateist olanların sayısı çok değil. Sadece ailelerin İslam'ı öğretmediği gençlerden bunları moda zannederek uygulayan gençler var. Onların öğrendiği hurafe ve gerçek olmayan bir din. Sayıları geçmişe göre daha az çünkü şu an araştırma, bilinçlenme ve hurafeye hurafe diyen topluluklar var. Bu sebeple bugün dünden çok daha iyiyiz.

Okuma alışkanlıklarınız nelerdir, bizlere bu konuda neler tavsiye edersiniz?

Okuma alışkanlığımın oluşmaya başladığı dönemlerde elime çok kitap geçmiyordu, ne bulursam onu okuyordum. Şimdilerde ise düşünürlerin, hurafesiz yazanların eserlerini okuyorum. Aşırıya gidenlerin yahut tefritte olanların; bir yazarı, bir düşünceyi kötüleyenlerin eserlerinden kaçınıyorum. Çünkü hiç kimsenin fikri hiç kimseyle aynı değildir. Ayet ve hadisler doğru aktarıldığı sürece birbirimizi böyle kabul etmeliyiz. Kendi okuma alışkanlığımıza gelince günümüzde çok değerli yazarlarımız var. Kendimize okuma planı oluşturarak bu çok değerli yazarlarımızdan istifade etmeliyiz.

Şair ve yazarın sağanak gibi yağdığı bir şehir Kahramanmaraş. Hala da yağmaya devam ediyor; kitap ve dergi sayıları artıyor.

Berdücesi dergisinde anlatmaya çalıştığımız; değerlerimiz, duygularımız, kırık hayatlarımız, geleneklerimiz, örf ve adetlerimiz, şehrimize özgü hikâyeler. Bunları anlatmaya çalışıyoruz ama bazen umutsuzluğa düşüyoruz. Çok hızlı bir yozlaşma, çürüme ve değişme var. Kendimizi bu çürüme ve yozlaşmadan nasıl kurtarıp umutla ve dirayetle yolumuza devam edebiliriz?



Hep öğrenmeye çalıştım. Öğrenme devam ederse ilham da devam eder.

Müslüman önce kendini takip ederek işe başlamalı. Namazı beş vakit kılıyor muyuz? Allah'ı tanıyor muyuz? İslami ilimler hakkında bilgi sahibi miyiz? Bir Müslüman önce Allah'ı tanımalı, sonra dinini öğrenmelidir. Gün içinde tefsir, siyer okumaya zaman ayırmalıdır. Böylece kendini yeniden inşa ederek motive olabilir. Peygamberimiz hadis-i şerifte "Kim bildiği ile amel ederse Allah ona bilmediklerini öğretir." diyor. Kendimizi ölçüp biçmeli, eksiklerimizi tartmalı ve O'nu öğrenme yoluna baş koymalıyız. O'nu öğrendikçe ve tanıdıkça maneviyatımız yükselecek ve yolumuz kolaylaşacaktır.

Çok çarpıcı başlıklarla ve konularla eserler verdiniz. Yazarken kimler size ilham oldu?

En büyük ilhamım "Kadın da yazabilirmiş." fikriyle Şule Yüksel Şenler oldu. Yazma konusunda ise ilham aldığım önemli isimlerin başında Necip Fazıl Kısakürek gelir. Bunun yanında Kahramanmaraşlı yazarlardan istifade ettim. Malcolm X'in de mücadelesinden esinlendim. Ama en önemlisi kendim de çok okudum. Yazarlık kurslarına gittim ve daha iyi nasıl yazabilirim konusunun peşine düştüm. 20 kitap yazıncaya kadar Türkçe ve edebiyatımın çok zayıf olduğunu fark ettim. Sonra hangi yazarın edebiyat kitabı varsa almaya ve okumaya çalıştım. O sıralarda 3 şiir kitabım vardı ama üstadın dediği gibi "Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum." Şiirden habersiz şiir kitabı yazmışım. Bunu fark ettikten sonra Türk yazarlarımızın ne kadar şiir kitabı varsa hepsini okudum. Kısacası hep öğrenmeye çalıştım. Öğrenme devam ederse ilham da devam eder.

DICKENS'IN KALESİ: LONDRA



Hatice Mert Yunak

Yaklaşan ayak seslerini duyuyorum. Ağır ağır ilerliyor ıslak taşlar üzerinde. Kıyamıyor kimseyi uyandırmaya. Londra sokaklarını gri sisler kuşatmış. Uçuşan kar taneleri arasında gece lacivert örtüsüne bürünmüş yine. Şehri uyandırmaktan korkan adımlar her sokakta ardından bir parça bırakıyor. Uykuya dalan insanların baş uçlarında öykülerini anlatmaya geliyor Charles Dickens. Sonra yine usulca kayboluyor ve müzesinin bahçesine bakan çalışma odasına geri dönüyor. Sandalyesine oturup kaldığı yerden hikayelerini yazmaya devam ediyor.

Dickens için Londra, uzaklarda kükreyen ve kendisini çağıran bir canavar olmuş her zaman. Hangi ülkeye giderse gitsin, hangi şehri severse sevsin içindeki Londra tutkusu şehrin kirine, pisliğine yoksulluğuna rağmen hiçbir zaman sönmemiş. Londra'yı soranlara "An attraction of repusion," yani "İticiliğin çekiciliği" olarak cevap vermiş büyük yazar.

Baudelaire'in kendi şehri Paris için söylediği "Seviyorum seni ey rezil başkent"[1], ifadesini Dickens da kendi şehri için tekrarlamış. Londra'da doğmuş ve büyümüş olmasında rağmen birçok İngiliz yazardan farklı olarak, şehrini iyi-kötü bütün yönleriyle ele almayı tercih etmiş. Sanayi devrimiyle yozlaşan insanların hayatlarını, kaybolan onurlarını, düşük sınıfa ait ailelerin tutunma çabalarını ön plana çıkarmayı amaçlamış. En çok parklarında ve ara sokaklarında gezinmeyi sevdiğini belirtmiş.

Şehirler ve yazarlar arasında kurulan güçlü bağlar vardır. Londra'da doğup büyümüş büyük yazar Dickens da bu şehirde birçok iz bırakmıştır.

Hava ne kadar kötü olursa olsun, ister yağmur yağsın ister kar ya da koyu bir sis boğsun şehri; Charles Dickens geceleri Londra'nın en yoksul, en berbat sokaklarında saatlerce dolaşarak çevreyi, insanların

1 Baudelaire, Elem Çiçekleri.

hayatlarını incelemiş. Bu gece yürüyüşlerinden sonra sabah masasının başına geçerek romanlarını yazmaya devam etmiş. Çocukluk yıllarındaki yoksulluğunu, dağılan ailesini ve çalışmak zorunda kaldığı zor günleri tekrar tekrar hatırlayarak yürümüş sokaklarda. Belki de elinden alınan en güzel çocukluk yıllarının arayışındaydı yazar. Romanlarındaki gerçekçilik etkisini Londra sokaklarındaki yoksul insanları gözlemleyişine, onlarla kurduğu bağlara, saramadığı yaralarına borçlu olduğunu söyleyebiliriz.

Şehirler ve yazarlar arasında kurulan güçlü bağlar vardır. Londra'da doğup büyümüş büyük yazar Dickens da bu şehirde birçok iz bırakmıştır. Şimdi biraz Londra'da semt semt gezerek Dickens'ın izini sürmeye çalışalım beraber.

Charles Dickens Müzesi

Ünlü yazarın ölümünden sonra yüzyıllardır soluğunu hissettiren ve Londra'yla olan bağını sonsuza taşıyan Charles Dickens Müzesi yazarın hayatının belli bir bölümünü geçirdiği evidir. 1925 senesinde müze haline getirilen bu binayı ziyaret ettiğinizde Dickens'a ait yaşam odalarını, özel eşyalarını, mektuplarını, yazılarını yakından inceleyebiliyorsunuz. Müzenin giriş katında arkaya açılan bir bahçe bulunuyor. Bahçeye açılan küçük odasında ünlü usta en büyük eserlerini kaleme almış. Edebiyat severler ve Dickens hayranları için yazarın büyülü dünyasında gezinmenin eşsiz bir deneyim olduğunu düşünüyorum. Dickens Müzesi ayrıca güncel sanatsal etkinliklere ev sahipliği yaparak birçok edebiyat ve sanat severi bir araya getirmektedir.

Farringdon Mahallesi: Büyülü Fenerler

Bu mahalleye girdiğinizde kendinizi Dickens romanlarındaki mekânlardan birinde bulursunuz. Çok tanıdık bir atmosfer karşılar sizi. Yazarın evine birkaç sokak yakınlıkta bulunan bu mahallede karakterlerin koşturduğunu, tarihi özelliklerini koruyan binaların tıpkı kurgudaki gibi yerli yerinde bulunduğunu keşfedersiniz.

Farrington Mahallesi, Dickens'ın her gün rutin yürüyüşlerini yaptığı yerlerdendir. Romanları için ilham aldığı ana kaynaklardan biridir. Ünlü yazar, bir mektubunda Farrington'da yaşayan insanlar ve buradaki mekanların, yazdığı eserlere ışık tutan "Büyülü fenerler" olduğundan bahsetmiştir. Farrington sokaklarında gezinerek bizler de o büyülü fenerlerin izlerini aramaya çıkabiliriz.

The George, Southwark

Southwark; 17. yy. Viktorya mimarisine ait, özelliklerini günümüze kadar korumuş bir cafedir. Dickens'ın da vaktini çokça geçirdiği mekanlardandır. Yazarın insanlara dair gözlemlerini rahatça yapabildiği, onların içine karışabildiği mekanlardandır. Hatta *Pickwick Papers* eserindeki hayalet hikayelerinin anlatıldığı mekan olduğu düşünülmektedir. Romanlarını şehrin ve insanların arasında yazmayı hep çok sevmiştir ünlü yazar.

Yaklaşan ayak seslerini duyuyorum. Ağır ağır ilerliyor ıslak taşlar üzerinde. Londra sokaklarını gri sisler kuşatmış. Uykuya dalan insanların baş uçlarında öykülerini anlatmaya geliyor Charles Dickens. Sonra yine usulca kayboluyor ve müzesinin bahçesine bakan çalışma odasına geri dönüyor.



Old Curiosity Shop: Antikacı Dükkânı

Sanırım bu isim oldukça tanıdık geldi hepimize. Dickens'ın ünlü romanı *Antikacı Dükkânı*, bu küçük dükkândan esinlenerek hayat bulmuştur. Şehrin tam göbeğinde hâlâ ayakta duran, gemi keresteleri kullanılarak 15. yüzyılda inşa edilmiş Londra'nın en eski yapılarındandır. Tarihte şehre çok büyük zarar vermiş büyük Londra yangınından sağ çıkmış ender yapılardandır. Dikkatli baktığımızda vitrininde bulunan eski ayakkabılar ve objeler bizi romanın sayfalarına geri götürmek için göz kırparlar. Şu an restorasyon altında olan bu küçük yapı, Londra'da Charles Dickens izlerini yansıtan önemli mekânlardan birisidir. Restorasyon sonrasında yazarın dönemindeki atmosferi yaşatacağını düşündüğüm ve ziyaretçilerinin heyecanla beklediği mekânlardan bir diğeridir.

Staple İnn: Duman Renkli Serçelerin Mekânı

Dickens'ın izlerini takip edebileceğiniz bir başka mekân da eski dönemleri muazzam heybetiyle yansıtan, Viktorya dönemi yapılarından, 1576 tarihinde inşa edilmiş olan Staple İnn binasıdır. Binanın Dickens'ın evine oldukça yakın mesafede oluşu, yürüyüş güzergâhı üzerinde bulunması, romanlarına sahne olan, yazara ilham veren bir başka mekândır. Binayı görür görmez kendinizi Viktorya dönemine gitmiş gibi hissediyorsunuz. Dickens'ın "Duman renkli serçelerin, duman rengi çınarların üzerinde birbirlerine seslendikleri yer" olarak tarif ettiği yerdir Staple İnn. Binanın güzel bir iç avlusu bulunmaktadır. Avlunun ve yapının geçmişten bu yana biraz değişiklik göstermesine rağmen koruduğu atmosferi, bizi Dickens'ın dönemine doğru bir yolculuğa çıkarmaktadır.

Londra turumuzu tamamlamanın ardından biraz da ünlü yazarın hayatına göz atalım beraber.

Londra'nın Yoksul Çocuklarının Babası: Dickens

Küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalan Dickens, zemin katta bulunan bir dükkânda camın ardından sağa sola koşturan ayakları izlerdi gün boyu. Çevresinde gördüğü çalışan, mutsuz çocukları hayatı boyunca unutamayan yazar şu sözünü hep tekrarladı: "Hiçbir yetişkin mutsuz bir çocuk kadar acı çekemez."

Devlet memuru olan babasının işlediği bir suçtan dolayı hapse girmesi ailesini geçindirme sorumluluğunu ona devretmişti. Okumayı her şeyden çok seviyordu bu nedenle en çok okuldan ayrılmak zorunda kalışı üzmüştü onu. Çocuk yaşta çalışma hayatını tecrübe eden Charles Dickens, ruhsal olarak yorulduğunun farkındaydı. Tek tesellisi babasının suçsuz oluşuna inancı ve her pazar hapishaneye, babasını ziyarete gidişiydi.

Asıl ismi Charles John Huffam Dickens olan yazar 1812-1870 yılları arasında yaşamıştır. Victoria Çağı'nın ve Sanayi Devrimi'nin en cafcaflı dönemine kafa tutmuş, her fırsatta sistemi eleştirmiş ve bu tutumundan yazarlık kariyeri boyunca asla taviz vermemiştir. Yazarlığının yanı sıra çok güçlü bir toplum eleştirmenidir. Ülkesindeki başarısız yönetimi eleştirdiği için kendisi de eleştiri oklarının hedefi olmuştur hayatı boyunca.

19. yüzyılın en başarılı yazarlarından biri olmayı kaleminin gücüyle hak etmiştir. Elli sekiz yaşında vefat etmemiş olsaydı günümüze kadar gelip geçmiş, adaletsiz, ekonomik gücü zayıflatan, aileleri parçalayan bütün yönetimlere, sistemlere karşı dik duruşunu asla bozmadığını görebilirdik.

Dickens'ın kalemi her daim halkın yoksul kesimini anlatmıştır. Yazdığı büyük eserlerin hemen hemen hepsinde halkın kendisini bularak onun karakterleriyle sıkı bir bağ kurduğunu görüyoruz. İngiliz halkı *Oliver Twist*'in yoksul ve hazin hayatını beraber yaşamış, onu elbirliğiyle büyütmüş, *Twist*'in hayatına hep beraber ağlamışlardır. Küçük çocukların çalıştırıldığı "Çalışma-evlerinde" dünyaya gelmiş çocukların haklarını aramak amacıyla sokaklara dökülmüşlerdir. Dağılan ailelerin, fakirlerin yaşamlarını ironik bir dille anlatarak sisteme resmen kafa tutmuştur. Anlatılarının varoş bir ajitasyondan ileriye gidemediğini söyleyen kibirli eleştirmenlere kulaklarını tıkayan Dickens, diğer romanlarında da bu üslubunu hiç bozmadan devam ettirmiştir.

"Yönetim Kurulu'nun koyduğu kurala göre tüm yoksulların iki seçeneği vardır; ya yurtta yavaş yavaş açlıktan ölecekler ya da yurttan çıkıp dışarıda hızla açlıktan ölecekler... Boşanma davaları çok masraflı olduğundan, Yönetim Kurulu, yoksul çiftleri boşama işini de üstlenir… Bir adamı ailesine bakmaya zorlayacağına, ailesini elinden alıp, onu yeniden bekar yapar. (Oliver Twist, 1839)

David Copperfield'i okuduğumuzda Dickens'ın hayatından birçok sahneyi buluruz romanın sayfalarında. David'in yeri de zaten ömür boyu başka olmuştur yazar için. Hatta Dickens "Çocuklarımın içinde en sevdiğimdir *David Copperfield*," diye belirtmekten de hiç çekinmemiştir.

Hayatı boyunca kayıplar yaşamış olan yazar duygusal açıdan büyük çöküntü içine girmiş zaman zaman. Böyle durumlarda, yarattığı her çocuk karakteriyle kendi çocukluk yaralarını iyileştirmeye çalışmıştır. David'in trajik çocukluğu, erken yaşta iş hayatına atılması, evliliği ve başarılı yazarlık serüveni Dickens'in kendi hayat hikayesinden başka bir hikaye değildir.

Londra'ya olan düşkünlüğünü her fırsatta dile getirmiş olan yazar eserlerinin her birini bu şehirde kurgulamıştır. Londra'da doğup büyümüş ve bu şehirde olumsuz birçok hatırası olmasına rağmen şehrin ruhu onu hep diri tutmuştur.

Kasvetli Ev romanını hatırlamaya çalışalım. Yazarın olgunluk döneminin en önemli eserlerinden birisidir. Bu romanında da dozu yüksek bir toplumsal eleştiriyi okuruz metnin arka planında. Victoria döneminin yapay ahlaksalcılığından modern dünyaya geçişte toplumun bocalayışını brutal bir gözlemle ortaya koyuyor. Kafka ve Dostoyevski'nin en çok etkilendiği yazarlardan biri olmuş Dickens. Eleştirmenler, *Kasvetli Ev* romanını okuduğumuzda Kafka'nın etkilendiği izleklere rastlayacağımızın ip uçlarını veriyor bizlere.

Bir Noel Şarkısı : Bir Halkı Uyanışa Davet

Dickens'in halk üzerinde en çok etkisinin görüldüğü eseri *Bir Noel Şarkısı* novellasıdır. İngiliz toplumunda kaybolmaya başlayan, Hristiyan inancının bir parçası olan Noel kutlamalarını yeniden canlandırmak ve kendi ekonomik durumunu düzeltebilmek amacıyla altı hafta gibi çok kısa sürede yazdığı eserdir. Toplumsal yaşamdaki aksaklıkları ve unutulan gelenekleri eleştiren bu eserini, cimri ve zengin bir karakter olan Scrooge üzerinden mistik bir kurgu ile aktarmıştır okurlarına. Kitap noele yakın bir zamanda yayımlanarak kısa sürede beklenen ilgiyi sağlamıştır. Kitapta birçok kez geçen "merry" kelimesinin Dickens'ın İngiliz diline hediyesi olduğu söylenmektedir. Happy değil "merry christmas" sözü bir deyim olarak dillerine yerleşmiştir.

Farringdon Mahallesi'ne gittiğinizde, kendinizi Dickens romanlarındaki mekânlardan birinde bulursunuz. Yazarın evine birkaç sokak yakınlıkta bulunan bu mahallede karakterlerin koşturduğunu, tarihi özelliklerini koruyan binaların tıpkı kurgudaki gibi yerli yerinde bulunduğunu keşfedersiniz.



Bu eserinin oldukça fazla sevilmesi ve halk üzerinde etkisi olmasından dolayı, yazar her sene noel zamanı yeni hikayeler yazmış, böylece geleneksel noel kutlama hikayeleri ritüelini de başlatmıştır. Bu konuyu işleyen dört roman daha yazmış olsa da hiçbirisi *Bir Noel Şarkısı* kitabı kadar etkili olmamıştır. Hala İngiltere'de, noel zamanlarında, Charles Dickens'ın bu eserinin uyarlandığı filmler gösterime girmekte, tiyatro oyunları sahnelenmektedir.

"One Man Show" : Londra Sahnesindeki Yalnız Dev Adam

Kendi ülkesinde ilgiyle okunan yazarın ünü Amerika'ya kadar ulaşmış ve oraya turneler düzenlenmiş. Bu ziyaretlerinde sahneye tek başına çıkan Dickens gösteri boyunca romanlarından bölümler okuyarak karakterlerini tek tek canlandırmış. Kendisini izlemeye gelenlerin karşısına çıkmadan önce titiz bir tiyatro sanatçısı gibi metinlerini iyice ezberleyerek rollerini dikkatle çalışmış ünlü yazar. Böylece romanlarının yanı sıra tiyatroya olan yeteneğini de sergileyerek sahnelerden bir daha hiç inmemiş. Hatta zaman zaman düzenlediği oyunları izlemek için, Kraliçe Victoria ve eşi Prens Albert de izleyiciler arasında yer almışlar. Londra ve çevresinde sahneye çıkmaya her zaman devam etmiş Dickens. Belki de çocukken bir vitrin önünde, gelip geçen insanların bakışları altında çalışmış olması o yaşlarda sahnelere onu alıştırmıştır diyebiliriz.

Sahnenin tam ortasında tek başına sessizce durup ses tonunu, mimiklerini birçok farklı şekilde kullanarak seyircileri büyülermiş. İngiliz şair ve yazar Leigh Hunt, "Dickens'ın yüzünde elli kişinin canı ve ruhunun olduğunu," söyleyerek tek başına çıktığı sahnedeki müthiş yeteneğini ayakta alkışlamıştır.

Kendisini izlemeye gelen çağdaşları, Dickens'ın eserlerini kendi ağzından dinlemenin ve onun canlandırmasıyla izleyebilmenin eşsiz bir sanat gösterisi olduğunu vurgulamışlardır. Eminim her birimiz, ünlü yazarın eserlerini kendi sesinden dinleyip onu sahnede izleyebilmeyi çok isterdik.

Elli sekiz yaşına kadar hatta ölümünden birkaç gün öncesine kadar tiyatro sahnesinden inmemiş, her rolü tek tek oynayarak oyunculara bütün rolleri ince detaylarına kadar kendisi göstermek isteyecek kadar tutkuyla yapmıştır her işini. Sahnede üstün başarı sergileyen, canlı diyaloglar yazabilen, duyguları okuyucuya yüksek bir etkiyle aktarabilen bir yazarın başarısız oyun senaryolarının varlığı hep eleştirilmiş. Bu rağmen eleştirilerden hiç etkilenmeyerek en iyi bildiği şeyden; roman yazmaktan ve sahne performanslarından asla vazgeçmemiştir.

Her sene Haziran ayında (yazarın vefat ettiği ay) İngiltere'nin bazı bölgelerinde Dickens Festivali kutlanmaktadır. İnsanlar Dickens'ın karakterlerine bürünerek şehirlerde gün boyu geziniyor ve Dickens'ı yine onun karakterleriyle özlemle anıyorlar. Eğer yolunuz Londra'ya düşerse bir gün, gece yarısı sokaktan gelen ayak sesleri duyarsanız, bilin ki Dickens, şehrin sokaklarını ziyarete çıkmıştır.

ÖĞRENİLMEYEN DERSLER

Zeynep Kaplantaş

Hasan Çıkar Dede'nin anısına,

Gün doğumunu seyretmek için balkonda oturuyordum. Elimde bir bardak çayla beklerken mahallenin köpekleri bir işaret almış gibi hareketlendi. Çok geçmeden yarım yüzyıllık ağacın yaprakları hiç rüzgâr esmemesine karşın önce hafif, sonra kuvvetle sallanmaya başladı. Daha evvel seslerini duymadığım saka kuşları da şimdi aynı anda, hem de var güçleriyle ötüyordu. Farklı bir şeylerin olduğunu anlayıp sandalyemde doğruldum ve etrafa bakındım. Hızlı adımların sahibi toprak yolun başındaydı. Onu görür görmez tanıdım. Bir yere yetişmeye çalışıyor gibiydi. Yağan yağmura rağmen penceremin kanadını açıp seslendim fakat ortadan kaybolmuştu. Yıllar öncesinin dost yüzünü bir kez daha yitirdim.

Bulmamla kaybetmem bir olmuştu. Gün boyu kendime onun niçin yaşadığım kasabaya geldiğini sordum. Muhakkak bana yıllar evvel yaptığım hatayı anımsatmak içindi. "Ruhunu temizle," diyor olmalıydı. Doğruluğunu çoktan kabul ettiğim bir gerçekti bu. Kalbim kararmıştı. Daha da çirkinleşmiştim. İçimden bir ses bana sürekli, "Hoyrat ve sevgisizsin," diye bağırıyordu. Ertesi sabah balkonda kahvemi içerken yine sokağın ucunda belirdi. Üzerinde lacivert takımı vardı ve bu kez neredeyse koşuyordu. Kuzeye doğru gidecekmiş hissine kapıldım. Fark edilmek için elimi sallasam da beni görmedi. Bana özellikle bakmadığını biliyordum. Günahımı bilhassa yüzüme vurmak istediğini.

Dört yıl evvel ekim ayında, soğuk bir cumartesi, başını eğip elini kalbine götürdükten sonra hu diyerek son nefesini vermişti. Gözlerini bu âleme kapamıştı ve şimdi üzerindeki güllerin hiç solmadığı kabrinde derin bir sessizlik içindeydi. Vefatından evvel, yarın vakti olan cenazeme gelsin, olmayan gelmesin, diyerek ruhunu teslim edeceği saati bilen bu efendinin artık hayali dolaşıyordu insanların arasında. Hakk'a yürümesinin ardından onu defalarca görmüştüm. Bir anda belirip iki üç saniye içinde kayboluyordu. Benden, tekkedeki canlardan, dünyayı dolduran bütün beşerden daha diri olduğunu biliyordum. Vücudu toprak olsa da o asla bir ölü değildi. Onu ne zaman görsem, bana söylemek istediği bir şey var, diye düşünürdüm.

Yağan yağmura rağmen penceremin kanadını açıp seslendim fakat ortadan kaybolmuştu. Yıllar öncesinin dost yüzünü bir kez daha yitirdim.

Affedilmeyecek bir hata işledim. Üstelik bu insanların hoşgörülü tebessümlerle omzuma vurup, olur öyle şeyler diye geçiştireceği hatalardan değildi.

Sırf benden çok el üstünde tutuluyor diye bir arkadaşıma iftira attım. Yeni taşındığım bu kasabaya beni kimsenin yüzüne bakamamanın utancı getirdi. Zalim bir saat tıkır tıkır işler, pişmanlık beni avucunda bozuk para gibi döndürürken canımı rahatlatmak için sadece bir yere gittim: Leylek bacaklı genç kızların kenarında poz verdiği, çadıra benzeyen etekleriyle gelinlerin fotoğrafçılara gülümsediği nehre. Burada yaşadığım altı ay boyunca ne zaman kendimi hırpalama tutkuma yenik düşsem o huzurdan sığınağa koştum. İçimde tepinen şeytanları nehrin kıyısında, ayağımı bastığım, biçilmiş, mis kokan çimlere bıraktım ve hayatın niçin sadece beni yorduğunu bulmaya çalıştım. Elbette olağan seyrinde aktığı zamanlarda yaptım bunu. Güneşsiz kasaba yılın yarısı yıkım getiren yağmurlara teslim oluyordu. Buradaki ilk zamanlarımda halkın, yine mahvolacağız, şeklindeki felaket beklentisine şaşırmıştım. Henüz o ayları geçirmediğim için coşup delirdiğine, yatağından taştığına şahit olmasam da bana Kasım'dan Nisan'a dek, kenarındaki dükkânların camlarını bir intikam öfkesiyle kırdığından, çatılara ve kiremitlere düşman bombaları misali indiğinden bahsettiler. Şiddetini artırıp doluya döndüğünde boş sokakları bulanık ve kirli sularla kapladığından. Can derdine düşen kediyi köpeği önüne katıp meydandaki tahta köprüyü yerle bir ettiğini büyük bir korku içinde anlattılar.

Doğruluğunu çoktan kabul ettiğim bir gerçekti bu. Kalbim kararmıştı. Daha da çirkinleşmiştim. İçimden bir ses bana sürekli, "Hoyrat ve sevgisizsin," diye bağırıyordu.

Sonraki sabah yine aynı saatte penceremin gerisindeki koltuktaydım. Elimde porselen fincanım, bu defa onu bekliyordum. Ne olursa olsun kendimi önüne atacak, insana hizmet ettikçe Allah'a varılacağını söyleyen canım dedeme beni niçin yalnız bıraktığını soracaktım. Onu dualarla çağırdığım gecelerde sesime neden kulak vermediğini. "Yollarda kaldım," diyecektim o göz aydınlığına. Ruhum daha fazla üşümesin, Tanrı'dan uzaklığım nihayet bulsun diye ayaklarına kapanıp esenlik dileyecektim. Balkonda uzun müddet bakınsam da sokağın nurlu bir ışıkla aydınlanmadığını görüp odaya girdim. İyi bir şey yokmuş gibi sadece çirkefi, rezilliği göklere çıkaran bir araç olduğunu bilmeme rağmen televizyonu açtım. En bayağısını ararken, bir kanalda takıldım. Tarihi bir filmde, başında çelik miğferi ve dizlerine uzanan demir kafesli yeleğiyle Hristiyan bir asker Müslüman olmak istiyor, bunun için diz çöküp yalvarıyordu. Yüce Allah, çeşit çeşit günahlar işlemiş, düşmüş, kalkıp başka günahlara bulaşmış, ömrünü, dört yıl boyunca yollarını arşınladığım dergâhın çatısı altında bize öğretildiği şekilde yoklukla değil, gündüz ibadetleriyle değil, gece zikirleriyle hiç değil, aksine zevk denizinde geçirmiş bir yabancıya, bir dini bütün olmayana kucak açıyordu. Benden aldığı ikramları ona sunuyordu. Yıllarca taşıdıktan sonra, beni indirip onu bindiriyordu kanatlarına. Elime geçirdiğim yastıkları yumruklamaya, "Herkese var, bana bir şey yok mu?" diye bağırıp çağırmaya başladım. Yarım saat sonra dövünmekten yorulmuş, katıla katıla ağlıyordum.

Tanrı'ya hizmette en ileri kişi olan dedenin karşısında Ayşe'yle yıllarca diz dize oturduk. Gönüllerimiz ak pak, hicaz ayinler dinledik.



Başlarında tekbirli sikkeleri, bir oda genişliğinde açılan tennureleriyle semazenleri seyre daldık. Nihayet o mübarek zat ikimize de destur verdi. Önce o boy gösterdi semahanenin kaygan döşemesinde. Attığı her çarkla gözümde daha da yüceleşen arkadaşımı, bu ibadeti bir gün ben de yapacağım, diyerek seyrettim. O gün hiç gelmedi. Semazenler arasındaki en nurlu yüze iç çekerek bakan bir izleyici oldum hep. Ne zaman başını sağa yatırıp kollarıyla âlemi kucaklayacak gibi dönmeye başlasa kendimdeki eksikliği hatırladım: Kalbimdeki Allah aşkının azlığını. Bütün iyi niyetleriyle, artık sıra sende, diyen ihvansa hissettiğim yetersizliği körükledi sadece.

Bir ay sonra bir perşembe akşamı yine canlarla birlikteydik. Dedem birazdan irşat postuna geçerek pirlere, ehlibeyte selam edip konuşmaya başlayacaktı. Tekkenin, loş bir köşede ayaküstü tatlı tatlı Allah'tan, onun sonsuzluğundan bahseden müdavimlerine yaklaştım. Her zamanki samimiyetime alışık oldukları için durgunluğumu yadırgadılar. Sıkıntımın sebebini sorduklarında, bulunduğumuz yer sanki bir sükût yurdu değilmiş gibi, şimdiye kadar dost bildiğim Ayşe'nin içindeki çantamla beraber cüzdanımı çaldığını, hızlı, ürkek hareketlerle onu koca bir poşete koyup götürürken gördüğümü söyledim. Bir an kendilerini kaybettiler; onları enfes rayihalar kokladıkları cennetten dünyaya indirmiştim. Bakışları sıkıntıyla sağa sola kaçıştı fakat dengelerini bozan şaşkınlıktan çabuk kurtuldular. Eski sakinliklerine kavuşur kavuşmaz gözlerini mestlerimizle üzerinde yürüdüğümüz yeşil halıya sabitlediler. Arkadaşımın itibarını yerle bir etmek için uydurduğum hikâye yarıda kaldı.

Bu zararsız insanların benden duydukları çirkin sözleri daha şimdiden unuttuklarından, dünya yıkılsa kimseye anlatmayacaklarından emindim. Yüz yüze gelsek kaşlarını çatmayacak, hainliğimi ortaya çıkarmayacaklardı. Fakat ben nasıl yaşayacaktım aralarında? Kendimden tiksinerek ve başım hep eğik… Bu mutlu meclisin kapısını ellerimle kapamıştım. Bir masumu karalayan kaderinin yeniden yazılacağını bilmeli.

Mevlevihanenin diğer köşesinde oturan, fitneden uzak, aklıselim insanlara baktım. Ömürleri boyunca kurumaz, bükülmez bir ağacın gölgesinde yaşayacak olmanın keyfiyle şakalaşıyorlardı. Esirgenen, korunan çocukların rahatlığı içindeydiler. Sırrımı bilen kişilere çevirdim başımı. Gözleri yarı aralık, ilahi bir ışıkla yıkanmaya, ruhlarına serptiğim zehri boşaltmaya hazırlanıyorlardı. En son Ayşe geldi. Şemsiyesini ve ayakkabısını bunun için ayrılan kısma yerleştirmesini izlerken kapının

üstünde asılı tablodaki Edep Ya Hu yazısına, her seferinde okuduğum bu uyarıya ilk kez bakar gibi baktım. O sırada zamanın kutbu Hasan Dede yanımızdan geçip postuna oturmuş, sohbeti başlatmıştı. Olup bitenlerden habersiz arkadaşım bana sarılmak için sokuldu fakat tam ortamızda ona yaklaşmamı engelleyen koca bir yalan duruyordu.

Dede akşam boyunca dürüstlüğün önemini anlattı. Yıllar evvel hiçbir şey sormadan beni kirimle pasımla tekkeye kabul eden o güzel gönüllüye bakamıyordum. Uğuldayan kafamla ona hangi hayvan suretinde göründüğümü düşündüm durdum. Az evvelki hainliğim aklıma geldikçe çevreme yabancılaşmaya başladım. Doğruluktan ayrılmadan yaşayıp giden kardeşlerim gibi olamamış, üstelik bana nice lütuflarda bulunmuş o saf kalbi incitmiştim. Belki de şemsiyesinin altına topladığı evlatlarından biri olmaya hakkım yoktu. Program bitip kapanış duası yapılınca hepimiz uzun bir kuyruk olur, acıması çok efendimle görüşüp hayır duasını alırdık. Sıranın en sonuna geçer, ön kısımları yirmi yirmi beş yıl dergâha hizmet etmiş kıdemlilere bırakırdım. Yine aynısını yaptım. Gözlerimi dolu dolu görünce beni yatıştırmaya çalıştı. Ve içimden geçeni sezip sonraları beni aylarca düşündüren o cümleyi kurdu: “Gitme evlat. Sabret, unutulacak.”

Bir insan için hayatta en üzücü şey elde ettiği nadir bir güzelliği kaybetmesi değil de nedir? O akşamdan sonra kendime sık sık ikramlarla dolu bir devrin bittiğini söyledim. Himmet beklememin gereksizliğini, yaşamın mucizesiz geçeceğini anlattım. İhanetim her canlıya şefkatle davranmaya söz vermiş bir Mevlevi için kabahatlerin en büyüğü sayılabilirdi fakat telafisiz değildi. Affedilmek için kapısında yatar, ağlayıp sızlayabilirdim. Hiçbirini yapmadım. Arkamı dönüp gittim. Bu ortaya koymaktan çekinmediğim bir saygısızlığın veya beni esir alan bir şımarıklığın işareti sayılmamalıydı. Mutlulukla ney üfleyen, bendir vuran, rebap çalan kardeşlerimle olmayı ben de isterdim ama artık yanlarında kalacak kadar temiz bulmuyordum kendimi.

Televizyonu kapatıp evden çıktım. Yolda bir adam beraber yürüdükleri gence yağmurların geçen yıl bu zamanlarda başladığını anlatıyordu. Kendime yeni bir mekân seçerken ailemle birlikte yaşadığımız kente yakın olmasını gözetmiş fakat kızgın nehrin gazabını hesaba katmamıştım. Taştığında sular altında kalacak ilk yerlerden biri benim evimdi. Baş edilemez bir durumla karşılaşmadan daha yükseklere çıkmalıydım, felaketlerin ulaşamayacağı tepelere. Zihnim böyle bir düşünceden diğerine sıçrarken bildiğinden şaşmayan ayaklarım beni yine nehre sürükledi. Penceremde gelişini gözlediğim Hasan Dede’yi orada buldum. Sanki bütün sırlar içindeymiş de vaktinden evvel açığa çıkmasını istemezmiş gibi ellerini ceplerine sokmuştu. Yüzü, kaderine başka yollar çizeceği nehre dönüktü. Sırtıysa, kendine duyduğu hiddetle kör bir şaşkına, bana.

Günlerdir ısrarla yüzüme bakmayan gönüller sultanının bana dargın olup olmadığını anlamalıydım. Hakkımda ne düşündüğünü çıkarabilmek

için yaklaştım ona. Birden saçlarımdan ayakuçlarıma bir ürpertiyle yenilendiğimi hissettim. Bu esnada o, nehrin genişliğini ölçer gibi bakışlarını bir uçtan diğer uca gezdiriyordu. Sonra suyun belli bir noktasına ışıl ışıl gözleriyle nazar etti. Dudaklarını kıpırdatmadan biz Mevlevilerin en büyük duasını, gülbangı okumaya başladı. Şu veya bu işi yapmayıp bir dua ettiğini, bunun herhangi bir dua yerine gülbang olduğunu birkaç aydır iyice sevimsizleşen katı aklımla değil, o anki hafif sarhoşluktan ve peşi sıra gelen Tanrı ilhamından anladım: "Vakt-i şerîf hayrola, hayırlar feth ola, şerler def' ola, niyazlar kabul ola. Nefesler payende ola. Allah azimü'ş-şan, ism-i zatı nuru ile kalpleri nur eyleye. Demler, safalar ziyade ola. Dem-i Hazreti Mevlana, sırr-ı Şems-i Tebrizi, kerem-i İmam-ı Ali demine, hu diyelim."

Son hecelerini vurgulayarak okuduğu gülbang bittiğinde sırtını dönmeden, bana, buraya gel, kızım, dedi. Hâlbuki sessiz yürümüş, duyulmasın diye soluğumu tutmuştum. Hemen arkasında durduğumu bilmesine şaşırdım. Değil sözü, nazarı bile buyruk sayılan o kutlu zatın keremler göstermesini unutmaya başlıyordum. Zaman artık hatıraları bile elimden alıyordu. Bedenimi dalga dalga saran bir sevgi duygusuna rağmen üzerime yine güzel şeyleri bozma, yıkma arzusu çöreklendi. Değerini bilip tadını çıkarmak yerine o harika hissi ziyan ettim. Muhteşem bir ânı testereyle kestim. Parçalara böldüm. Her birine eğilip üfledim. Üfledim ki kuşlara, kedilere, köpeklere, benim dışımdaki bütün canlara yem olsun, şifa olsun. Aklımı kurcalayan bir soruyla kestim ânı. Bütün isyanıma rağmen duruşunda ona saygı duymamı sağlayan ve beni sınır çizgisinin gerisinde tutan bir şey vardı. Edebi gözetmeme neden olan bir güç: "Buraya hep sıfırdan bir hayat kurmak için geldiğimi düşündüm. Ama belki de… Beni o sefa yurdundan siz mi gönderdiniz? Kendi elim zannettiğim el sizin miydi?"

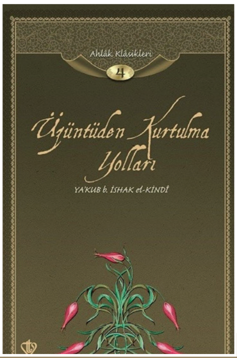
Zalim bir saat tıkır tıkır işler, pişmanlık beni avucunda bozuk para gibi döndürürken canımı rahatlatmak için sadece bir yere gittim: Leylek bacaklı genç kızların kenarında poz verdiği, çadıra benzeyen etekleriyle gelinlerin fotoğrafçılara gülümsediği nehre.

Ben bu düşüncelerle boğuşup vereceği cevabı beklerken o beni izliyordu. Ah, o buruk bakışı yok muydu! "Bizde nefesler tükenmez, evlat," diye başladı. "Allah yuvasını oraya kurmuştur diye kalplere bir ney sesi yumuşaklığında fısıldadık. Yaşarken anlattık, anlaşılmadıysa yine anlatırız. Fani beden toprak olup sözlerden kesildiğimizde gece rüyalara gelip söyleriz," Sonra yanımda saatlerce, günlerce kalmasını, beni aziz ruhaniyetiyle sarmasını isterken arkasını döndü. İlk günkü aceleci adımlarının aksine yavaşça yürümeye başladı. Gitme, dur diyemeden, soruma istediğim cevabı alamadan kasabanın çıkışında bir hayal oldu.

O günden sonra nehir, sevilip okşandığında öfkesi sönen çocuklar gibi sakinleşti. Halk sızlanarak yaptığı yakınmaları unuttu. Dillerine şükür duaları yerleşti. Zikzaklar çizerek coşup kabaran nehri uysallaştıran şeyin ne olduğunu birbirlerine sorduklarında insanlar kollarını iki yana açıp başlarını sağa sola salladılar. Ümitsizlerin kurtarıcısı bir evliyanın ona nefes ettiğini benden başka kimse bilmedi. Benden ve o güzel kalbin duasını unutmayan nehirden başka…

Kindî'nin Def'u'l Ahzân Risalesi Üzerine Bir Değerlendirme

Cihan Nur Ardıç



Ya'kub b. İshak el Kindî, *Diyanet Vakfı Yayınları*

İnsan bütün cevherleri kendisinde toplayan ilahi bir yaratılışa sahiptir. Varoluşa kodlanan bu cevherler sayesinde insan maddi ve manevi amelleri gerçekleştirmeye bi'l-kuvve muktedirdir. Maddi ve manevi ameller insan tabiatının vazgeçilmezleridir. Yaşamak veya yaşayarak var olmak için yürümek, koşmak, eğlenmek, zanaat edinmek gibi maddi amellerin yanında; sevmek, saygı görmek, üzülmek, ağlamak, pişman olmak gibi manevi amellere de ihtiyacımız vardır. Kalbin amelleri de diyebileceğimiz bu haller soyut ve manevi bir karaktere sahip olup insanın görünmeyen iç dünyasını temsil eder. Bu görünmeyen iç dünyamız, görünür dünyamızdaki eylemlerimiz ve genel anlamda ise hayat yolculuğumuzu anlamlandırmamız noktasında âdetâ pusula vazifesi görür. Sonuçta eylemlerimiz, söylemlerimizden; söylemlerimiz ise aklî ve kalbî hissiyâtımızdan beslenir. İnsanın erdeme ulaşabilmek için öfke, şehvet ve düşünce gücünü nasıl ki itidal üzere kullanması gerekiyorsa bu güçlerin tezahürü olan sevinç, öfke, üzüntü, pişmanlık gibi fıtrî duygularını da ifrat ve tefritten uzak bir şekilde kullanması gerekir. Zira insanın her iki hayatında da saadete ulaşmasının yolu ancak bu şekilde mümkün olabilir.

El-Kindî, Üzüntüyü Yenmenin Çareleri anlamına gelen *Def'u'l Ahzân*[1] isimli risalesinde, insanın nihai mutluluğa erişmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak gördüğü üzüntü halinin derinlemesine tahlilini yapmış; pikolojik bağlamda yeni bir ahlak modalitesi ortaya koymuştur. Ayrıca ahlak-mutluluk ilişkisi çerçevesinde özgün bir felsefî bakış sunmuştur. Kindî'nin *Def'u'l Ahzân Risalesi*, akıl-ahlak ilişkisi bağlamında bizlere üzüntünün mahiyetini ve bunu gidermenin

Kindî'nin Def'u'l Ahzân Risalesi, akıl-ahlak ilişkisi bağlamında bizlere üzüntünün mahiyetini ve bunu gidermenin yollarını sunar.

1 Ebû Yusuf Ya'kub b. İshak el-Kindî, Risâle fi'l Hîle li-def'i'l Ahzân, Kindî Felsefî Risaleler, haz. Mahmut Kaya, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2015.

Acı ve üzüntülerimize rağmen ayakta durabilmek, kaybettiğimiz şeylere rağmen hayata tutunabilmek ancak aklın ebediyete karşı sunduğu nimetlerinden faydalanmak, cahillik ve bayağılıktan uzaklaşmak ile mümkündür.

yollarını sunar. Üzüntüyü, dünyevî menfaatlere bağlanmak ve onları elde etmek ya da edememekten kaynaklanan çileli bir hâl şeklinde tasvir eder. Yine üzüntüyü psikolojik bir rahatsızlık olarak ele alan Kindî, bunun çaresinin ahlâkî tedbirlerden geçtiğini ifade eder. Bu bağlamda insanı ahlâkî tedbirler almaya sevk eden nihai kaynağın akıl olduğunu belirterek, sıkıntıların insan kaynaklı olduğuna dikkat çekerek bunların ancak nefsâni duygulardan uzak, akıl ve irade yoluyla üstesinden gelinebileceğini söyler.

Eserinde insanın anlam arayışına yön vermeyi de amaçlayan Kindî, duyusal edinimlere bağlanmaktan teşekkül eden haz ve isteklerin peşinden gitmenin, nefsin akla egemen olma durumunu ortaya çıkaracağını söyler. Bu durumun insanı özünden uzaklaştıracağı ve aklî ve ruhî meleklerini tahribata uğratacağı bunun neticesinde ise insanın anlam yoksulluğu çekeceğinin de aşikâr olacağını ifade eder.

Kindî'ye göre kişinin mutluluğunu ve üzüntüsünü hangi değerlere bağladığı çok önemlidir. İnsan neye, ne için, ne ölçüde üzüldüğünün veya mutlu olduğunun farkında olmalıdır. Burada Kindî akıl ve duyu edinimleri karşılaştırması yapmaktadır. Müellife göre akıl âlemi, değişmezlik ve sürekliliği bünyesinde barındırır. İnsan, sevdiklerini kaybetmemek veya isteklerine ulaşmak istiyorsa akıl âlemini gözetmesi gerekir (s.478). Musibetlerin de iyiliklerin müsebbibi olarak insanın kendini gören Kindî, bu kötülüklerden kurtulmanın ve bu menfaatleri elde etmenin tek kaynağı olarak da insanın aklî ve irâdî olarak sergilediği eylemlerini göstermektedir. Nihayetinde Kindî, üzüntünün ve de ahlaksızlığın tek çaresinin akıl yolundan geçtiğini de bizlere bildirmektedir.

Kindî, *Def'u'l Ahzân* isimli risalesinde, "sebebi bilinmeyen hiçbir acının şifası da yoktur" diyerek öncelikle üzüntünün mahiyeti ve sebepleri konusuna değinir. Kindî "üzüntü, sevilenlerin kaybından ve isteklerin gerçekleşmemesinden kaynaklanan psikolojik bir rahatsızlıktır."(s.476) ifadesi ile üzüntünün sebeplerine dikkat çeker. Bu âlemde geçici olan, oluş ve bozuluşa tâbi olan her şeyin bir gün yok olacağından bahsederek bu dünyada ne bir sürekliliğin ne de bir değişkenliğin mümkün olabileceğini söyler. İnsanın mutlu olduğu ve üzüntü duyduğu şeylerin bir gün son bulacağına inanarak hareket etmesi, onun üzüntüyle daha az ilişki kurmasını sağlar. Elde olanların bir gün gideceğini bilmek, elde olmayanların ise bir gün kazanılabileceğine inanmak; insanı, daha anlamlı ve mutlu bir hayat yaşamaya sevk eder.

Burada müellifin kastettiği akıl, insanı iyi doğru ve güzele yönlendiren erdemin kaynağı olan akıldır. Böyle bir akla sahip olan insan, fâni âlemde asıl gerçeğin ve asıl mutluluk kaynağının ne olduğunun idrakinde olan insandır. Bu insan elinden çıkanlar için üzülmez, istediği olmadıysa olanı istemez, elinde olanlarla yetinir.

Böylece üzüntüleri daima sevince dönüşür. Müellif bu anlayışın “muhteşem kralların ahlakı” olduğunu ifade ederek bunların her geleni ağırlayıp her gideni uğurlamayan, gördükleri her şeyden yerli yerinde ve tokgözlülükle yararlanan kimseler olduğunu belirtir (s.480). Duyuların, haz ve isteklerin devreye girdiği yerde aklın idrak etme gücü zayıflar. Akıl konumunu kaybettikçe iyi, doğru, güzel ile kötü, yanlış, çirkin ayrımı yapılamaz olur. Zıtların birbirine girdiği her bir olgunun, pratikte anlamını yitirdiği bir âlemde ise anlam kaybolur, sevinçler her daim yerini üzüntüye bırakır.

Kindî üzüntüyü giderme noktasında ruh sağlığının öneminden bahsederek nefs-beden ilişkisi çerçevesinde psikolojik tedavi yöntemleri sunar. Bu noktada insanı üzüntüden kurtaracak ve onu ebedî saadete ulaştıracak en hakikî tedavi yönteminin ise ahlakî tedbirler olduğuna dikkat çeker. Müellife göre üzüntü psikolojik bir hastalık çeşididir. İnsan nasıl ki bedenî hastalıklarını gidermek için çeşitli tedavi yollarına başvuruyorsa ruhî hastalıkları için de bir o kadar ciddiyet ve önem ile çare yolları aramalıdır. Kindî’ye göre beden ruha emanet, ruhtan beslenen, ruh ile var olabilen ve ruhtan ayrıldığında ise çürüyüp gidecek olan bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla ruhî bir rahatsızlığın bedenî sağlığımızı da etkilemesi kaçınılmazdır. Bu yüzden ruhî sıkıntılarımızı gidermek için gayret göstermek, bedenî sıkıntılarımızı gözetmekten daha önemlidir (s.482).

Kişi fiziksel rahatsızlıklarını tedavi etmek için ilaç, egzersiz, sargı, dağlama vb. yöntemler kullanır. Bu tedbirler ne kadar acı ve zor olsa da sağlığı için buna katlanır. Ruhî musibetlerimizi gözetmek ve gidermek için ise bizi erdeme ulaştıracak ahlaki bir karaktere ihtiyacımız vardır. Bizi hayatın sunduğu acı ve üzüntülere karşı koruyabilecek olan şey ahlâkî anlamda bizi besleyecek iyi, doğru, güzel davranışlardır. Böyle bir ahlaki karaktere sahip olan insan, başına gelen acı ve üzüntülerin bir gün geçeceğine inanır. Elinde bulunanlara kanaat eder, olmayanlar için ise gam ve keder duymaktan kaçınır. Başına gelen sıkıntının yalnızca kendinde olmadığını bilir ve böylece ruhunu yıpratacak hal ve durumlardan sakınır.

İlk İslam Arap filozofu Kindî’nin *Def’u’l Ahzân* isimli bu eseri, İslam düşünce geleneğinde psikolojik ahlak alanında yazılmış eserlerin öncüsü konumundadır. Zira bu eseri ile Kindî, ondan sonra hüzün konusunu işleyen bütün ahlak âlimlerine ilham kaynağı olmuştur. Ebû Bekir er-Râzî, İbn Sinâ, Gazzâli gibi âlimlerin hüzün konusu etrafındaki çalışmalarına ilham kaynağı olduğu kaynaklar arasında geçmektedir.

Kindî *Def’u’l Ahzân* isimli özgün eserinde, felsefî ve tasavvufî dili meczeder. Akıcı, anlaşılır ve sade bir üslup kullanarak daha geniş bir okura hitap etme fırsatı yakalar. Düşüncelerini açıklarken yer verdiği kıssa, analoji gibi etkileyici anlatımları da insanların konuyu daha iyi almasına yardımcı olur.

Kindî üzüntüyü giderme noktasında ruh sağlığının öneminden bahsederek nefs-beden ilişkisi çerçevesinde psikolojik tedavi yöntemleri sunar. Bu noktada insanı üzüntüden kurtaracak ve onu ebedî saadete ulaştıracak en hakikî tedavi yönteminin ise ahlakî tedbirler olduğuna dikkat çeker.

Yazıldığı zamanda, insanların anlam dünyasındaki boşluğu doldurmaları ve esas mutluluğu yakalamalarını sağlama noktasında beklentiyi karşılamış bir eser olduğu düşünülse de, günümüz şartları değerlendirildiğinde söz konusu bu eserin ahlâki psikoloji bağlamında temel perspektif sunduğu halde günümüz insanının anlam arayışını şekillendirme noktasında bir takım eksiklikleri olduğu söylenebilir. Bu bağlamda eserin modern insan zihniyeti üzerinden yeniden okunarak derinlemesine tahlilinin yapılması ve modern anlam krizini önleyecek yeni çözüm önerilerinin oluşturulması büyük bir önem arz etmektedir.

Nihayetinde üzüntünün, sevincin, mutlu bir hayatın ya da mutsuz bir hayatın sebebinin de çaresinin de insanın kendisi olduğunu ifade eden yazar, insanın çoğu zaman zihnini hangi gerçeklere doğru yöneltirse onların sunduğu hayatın içinde kendini bulacağını da belirtmektedir. Bu sebeptendir ki acı ve üzüntülerimize rağmen ayakta durabilmek, kaybettiğimiz şeylere rağmen hayata tutunabilmek de bizim elimizdedir. Bu ise ancak aklın ebediyete karşı sunduğu nimetlerinden faydalanmak, cahillik ve bayağılıktan uzaklaşmak ile mümkündür.

HOROZ ŞEKER

Tuğçe Öcal

Küçük torun, içinde tarihlerin yazılı olduğu ajandayı alıp gelmiş, defterde yazılanları kronolojik biçimde okuyor. Sıra "Annemin vefatı" yazılı sayfaya gelince, gözlerini defterden ayırıp dedesine bakıyor.

- Annen daha önce ölmemiş miydi dede? Bunu iki kez yazmış olmalısın.

-Yok, o ölen Gökdudu, üvey anamdı. Kendi anam burada yazılı olan zaman öldü. Köye gittiydim ya cenazeye, anam gözleri açık gitmiş ben kapattım gözlerini... Kaç gün kendime gelemedim. Şeker, tansiyon, kalp hepsi birden sıkıştırdıydı...

-Üvey annen ölünce de üzülmüş müydün?

-Üveye de üzüldümdü de kendi anama yandım. Ciğerim koptu sanki yerinden. Bir de anama hasret olunca…

-Neden hasrettin dede annene?

- Beni anamın elinden aldıklarında ben daha altı aylık bebeymişim. Ebem büyütmüş beni. Köyde işler durmaz. İşten geri kalmamak için yeni doğum yapan bir hayvanın altına koyarlarmış, ben onun memesinden süt içermişim.

-Neden almışlar annenden seni?

- Anam çok güzel kadınmış, köyün en güzeliymiş. Güzelliği başına bela olmuş da ondan.

"Yaşar" diye ünlüyor içeriden bir ses. "Doğru düzgün anlatsana çocuğa şunu."

-Tamam, tamam anlatıyorum. Bak şimdi yavrum, bizim hayatımızı yazsan roman olur. Filmlerde kitaplarda böylesi yok. Şimdi beni iyi dinle.

Anamla babam severek evlenmişler. İkisi de on sekiz yaşındaymış. Anamın gözleri çakır. Babamın gözleri kahverengi. Köylük yer. Sevdalanmak ayıp. Kimse büyüklerinin yanında hanımına, çocuğuna sevgisini belli edemiyor. Babam da başkalarının yanında belli edemezmiş ama çok severmiş anamı. Hayvanlara ikisi birlikte çobanlık edermiş. Odun toplamaya ikisi birlikte gidermiş. Evden çıktıkları zaman babam kendisi binermiş eşeğe. Anam eşeğin yularını kavrayıp çekmeye başlarmış. Biraz gidip, ev gözden kaybolunca babam eşekten inermiş. Anamın ellerini tutarmış. Pamuk ellerinin kokusunu içine çekermiş. Üzerindeki yamalı ceketi çıkarıp anama verirmiş. Geçermiş eşeğin önüne, anama şiirler okurmuş, türküler çığırırmış. Dağdan odun toplayıp dönme vakti gelince

Anam babaevine dönmek için karanlık sokakları geçmiş. Bölünmüş ekmeğin bir daha tam olmayacağı bir eşiği aşıp içeri girmiş.



ikisi de üzülürmüş. Baba evine girdikleri zaman el gibi uzaktan bakışıp dururlarmış.

Günler birbirini kovalarken, ben doğmuşum. Kurbanlar kesilmiş, şükür namazları kılınmış. Ailenin ilk torunuyum ben. Herkes üstüme titremiş. Dedem, ebem herkes pervane olmuş etrafımda. Bizim köyde pamuk bulunmaz. Dedem, bana pamuk yorgan almak için eşekle Antalya'ya kadar gitmiş. Ebem kazan kazan pekmezler kaynatmış. Babam da gözünden sakınırmış beni, yalnız kaldığımız zaman doya doya öpüp koklarmış.

Ben beş aylık olunca babamı askerden çağırmışlar. Anam elinde küçücük bebeyle kayınpederinin evinde kalmış. Anamla babama ayrılık çok zor olmuş. Babam askere gideceği vakit, kimseden utanmadan çekinmeden öpüp koklamış bizi.

Köyde kalan işler devam ediyormuş. Babam askere gidince bir çobana daha ihtiyaç olmuş Kör Mehmet'e sen yapar mısın, demişler. Adı batasıca hemen kabul etmiş. Çalışmayı pek sevmezmiş aslında ama hiç ikiletmemiş. Anamla, Kör Mehmet çobanlık yapmaya başlamışlar.

Bizim orda hayvanların doğum zamanı geldiğinde keseler dikilip sürüyle birlikte yaylaya çıkılır. Hayvanlardan doğum zamanı gelenler yavrularlar. Anam da doğan yavrulara iyi mi, sağlığı yerinde mi diye bakıp keselere sarıyormuş. Doğum esnasında zorlanan bir koyunun başında beklerken Mehmet gelmiş, yardım etme bahanesiyle anamın etrafında dolanmaya başlamış. Hayvan nihayet doğumu yapınca anam artık yorgunluktan mı bıkkınlıktan mı, bir türlü saramamış hayvanı keseye. Bu kör Mehmet keseyi alıyormuş gibi yapmış anamın elini tutuvermiş. Anam ne yapacağını şaşırmış. Önce utanmış sonra kızmış. Kör Mehmet'in yüzüne tükürüp koşa koşa eve gitmiş.

Dedeme olanları ağlaya ağlaya anlatmış. Beni bir daha onlarla gönderme baba, demiş. Dedem sessiz sessiz dinlemiş. Sonra yerinden kalkıp benim uyuduğum beşiğe bakmış. Ben mışıl mışıl uyuyormuşum anam ağlarken. Dedem anamı kolundan sıkıca tutmuş, kapıyı açıp dışarı itivermiş. Anam ne olduğunu şaşırmış. Kulun kurbanın olayım baba, ne yapıyorsun, diye feryat etse de dedem oralı olmamış. Anam babaevine dönmek için karanlık sokakları geçmiş. Bölünmüş ekmeğin bir daha tam olmayacağı bir eşiği aşıp içeri girmiş.

Babaevinde de çok barınamamış. Kör Mehmet olanları duyunca Anamı Aydın'a kaçırmış. Dedemle ebem bir olmuş, babama iki satır mektup yazıp olan biteni anlatmışlar. Çok sevdiğinden çok gurur yapmış olsa gerek; babam, anamla konuşup işin iç yüzünü öğrenmeyi aklından bile geçirmeden, boşanma davası açmış. Çok sevdiği karısını asker ocağında boşamış.

Ben altı aylık bebeydim bütün bunlar olurken. Şimdi seksen iki yaşında, altı evlat, yirmi üç torun sahibi koca adamım. Torunlarımın çocuklarını bile gördüm. Ne zaman anacığım aklıma gelse, gözlerim dolar. Ağzımdan bir kelime çıkmadan, gözümden bir damla yaş akar.

Nerede kalmıştım? Kör Mehmet anamı Aydın'a kaçırmış. Orada iş bulmuş, ev tutmuş bir hayat kurmuş. Her gün işe gelir gidermiş. Anamı da eve kilitlermiş köye geri dönmesin diye. Sonra orada anamın güzelliği yine başına bela olmuş. Başka adamlar anamı Kör Mehmet'in elinden almaya kalkmışlar, o da korkmuş, tası tarağı toplamış geri dönmüş köye. Ben o zaman beş yaşındaydım.

Onlar büyük bir şehirden bizim köye gelince herkes onları konuştu. Babamın da kulağına gitti. Babam aldı beni karşısına, oğlum şehirden Çingeneler gelmiş, seni kaçıracaklarmış dedi. Onlar bizim gibi giyinmez, üstü başı bizden değişik olan birini görürsen bil ki o çingenedir. Sıkı sıkı tembihledi. Ben de köyde gönlüme göre gezemez oldum. Önümü arkamı kollayıp duruyorum Sonra bir haber geldi ki Kör Mehmet'in babası ölmüş. Cenazesi de bizim evin karşısındaki mezarlığa defnedilecekmiş. Babam aldı yine beni karşısına, bak bugün bu mezarlığa Çingeneler doluşacak. Biz de onları tabancayla vuracağız ama ben vurursam beni hapse atarlar o yüzden sen vuracaksın dedi. Tamam, baba, olur dedim.

Cenazeyi gömerlerken biz babamla çalılıkların arasına saklandık. Silah çok ağır, ben de çelimsiz bir çocuğum. Babam elime verdi silahı. Bak bu horozu geri çekip tetiğe parmağını koyacaksın dedi. Mümkün değil horozu geri çekemiyorum. Gücüm yetmiyor. Babam karşıdaki çalıların arasından bana sesleniyor, hadi gidecekler şimdi çabuk ol diye. Elim ayağıma dolaştı. İki elimle birlikte horozu geri çekeyim derken silahın namlusunu kendime çevirmişim. Babam koşarak geldi yanıma. Dur len kendini vuracaksın şimdi dedi. Horozu çekti, parmağımı tetiğe koydu. Bak şimdi şu çingene karısını nişan al tetiğe bas, ama bekle ben saklanayım, beni görmesinler dedi. Çalıların arasına saklandı tekrar. Babam saklanınca ben nişan alıp tetiğe bastım. "Şık" diye bir ses geldi, horoz düştü.

Evin merdivenlerinden tırmanıp avluya çıkınca bir baktım ki Çingene karısı orada oturup duruyor.
Eyvah çingene karısı beni kaçıracak diye merdivenlere geri koştumdu, beni yakalayıp göğsüne bastı.

Babam geldi horozu bir daha kaldırdı, koşarak çalılıkların arasına geçti. Yine "şık" diye bir ses geldi, horoz düştü. Üç dört kez böyle denedik. Olmadı. Babam eline yerden bir taş alıp, bana verdi. Şimdi sen al bu taşı silahın arkasına vur, korkma hiçbir şey olmaz dedi. Yine çalıların arasına saklandı. Ben taşı aldım, silaha taşla vurdum. Bir gümbürtü koptu mezarlıkta. Tabanca bir yana savruldu ben bir yana savruldum. Meğer babam anamı vurmamı istiyormuş. Kör Mehmet anladı olanları. Anamı kaptı elinden, bir koştular ki sorma. Mezarların üstünden çifter çifter atlayarak kaçıp gittiler. Babam geldi, önce tabancayı aldı yerden, sonra beni kaldırdı. Bir haltı beceremedin beceriksiz, bir de erkek olacaksın dedi, dönüp sırtını gitti.

Aradan üç ay mı geçti, beş ay mı geçti hatırlamıyorum. Benim bir arkadaşım vardı, adı Çavuş. Bana dedi ki, Yaşar gel bizim eve gidelim. Anam mısır ekmeği yaptı. Üzerine yağ çalıp yeriz. Tamam dedim ben de. Takıldım Çavuş'un peşine, onların evine gittim. Evin merdivenlerinden tırmanıp avluya çıkınca bir baktım ki Çingene karısı orada oturup duruyor. Eyvah çingene karısı beni kaçıracak diye merdivenlere geri koştumdu, beni yakalayıp göğsüne bastı.

Anam öyle güzel kokuyor öyle güzel kokuyor ki, püfür püfür. O koku hâlâ burnumda. Bir yandan bağırıyorum imdat çingene karısı beni yakaladı diye, bir yandan o kokuyu bir daha içime çekmeye çalışıyorum. Anam bana sarıldı sarıldı, kafamı göğsüne yasladı. Ben senin ananım Yaşar, dedi. Ben de inandım hemen. Bıraktım bağırmayı. Sarıldım anamın boynuna, kokusunu doya doya içime çektim. Anam gelirken bana yeni kıyafetler getirmiş. Horoz şeker getirmiş. Biraz da para verdi. Ne zaman başın dara düşse bu eve gel e mi oğlum, diye tembihledi.

Anamın kokusunu duyunca, kendime çok kızdım ona silah doğrulttuğum için. Nasıl anlamadım anam olduğunu diye kendimi yedim bitirdim…

Tabii anamla kavuştuğum duyuldu köyde. Anamın kokusunu içime çekmenin bedeli ağır oldu. Üvey anam babama demiş. Ondan sonra dışladılar beni. Dedem evinde istemedi. Babam evinde istemedi. Üvey anam sofraya oturtmadı.

Teyzem anlattıydı, anam çok ağlamış yavrum diye. Orada da üvey babam istemedi. Anamın yanına da sığınamadım anlayacağın. Ana baba ayrı olunca kolsuz kanatsız kalıveriyor insan. Yokluk, yalnızlık kara bir gölge gibi dolaşıp duruyor içinde…

Anam geçen ay yüz yaşında vefat etti. Aydın'da öldü. Cenazesini köye getirdiler. Gözlerini kapatamamışlar. Açtım baktım yüzüne, yaşıyor gibiydi. Ben geldim ana, dedim. Besmele çektim, ellerimi gözkapaklarına sürdüm. Kapattı anam gözlerini.

Kokusunu o gün son kez içime çektim. Aynı horoz şeker verdiği gün gibiydi…

EYLÜL'DEKİ BAKIŞ

Hidayet Bağcı

Denizin dalgaları, kuşların gökyüzündeki kanat çırpışları kadar olmasa da rüzgârın yönünü değiştiren etkenlerden biridir. Dalgalar da rüzgâr misali bir geminin gideceği rotaya ve bir balığın sudaki hareketine yön verir. Denizin engin sularını harekete çeviren rüzgâr gibi insanın düşünce dünyasını da bakış açısı değiştirir. Evet, bir bakış açısı neleri değiştirmez ki? Öncelikle insanın kendisiyle olan iletişimini güçlendirir.

Bu gibi düşüncelerle sahildeki kumlara ayak izlerini bırakarak adımlayan Eylül, her bir adımına kendince anlamlar veriyordu. Kimisine aile hayatını, kimisine iş durumunu ve bazılarına da severek okuduğu kitapların izdüşümünü ekliyordu. Bu kısa tatil ona iyi gelmişti. En azından firma tarafından kabul edilmeyen projesini yeniden inceleme için iyi bir fırsattı.

Ilık kumlara dokunarak ilerleyen her bir adımında kulağına gelen dalgaların sesi, bakış açısını değiştirdiği kadar düşünce dünyasını da etkiliyordu. Bir ses, bir dokunuş ve bir bakış dünyasında her şeyi anlamlı hale getirebiliyordu. Tabi ki bu anlamlılık onun için insanı aşağıya çeken bir durum değildi, daha çok Eylül'ü yücelten duygulardı. Eylül'ün zihnine çarpan, annesinin ona söylediği "*Bakış açını değiştirdiğinde niyetin de senden etkilenir ve kaderin niyetin olur.*" cümlesi kıyıya vuran dalgaların sesi gibiydi.

Mimari çizimini yaptığı, firma tarafından kabul edilen diğer projelerini de düşündü. Bu çizimler ile birlikte olaylara bakış açısı da değişmişti, kaderi de. Şimdi her bir olumsuzluk Eylül'ü yücelten bir anlamdan ibaretti. Bu çizimi yaparken bakış açısını değiştirmeye katkı sağlayan, çöp kutusuna attığı hatalı çizimlerine bir kez daha teşekkür etti. O anda küçük bir çöp kutusu onun için çok önemli hale geldi. Çünkü her bir hatalı çizimde göstermiş olduğu başarısızlığı da kirpiklerinden kayan her bir damlayı silip attığı beyaz mendiller de oradaydı. Gözyaşını sakladığı mendiller, bir başkasının dünyasında ne kadar gereksiz olsalar da Eylül'ün dünyasında çok önemliydi. O çöp kutusunda emek vardı, zaman vardı, gece vardı, tecrübe vardı.

Gün batarken kıyıya vuran dalgaların sesi, rüzgârın hengâmesiyle coşunca Eylül'ün adımlarına dokunan deniz, nasıl da durgunlaştırmıştı Eylül'ün düşüncelerini. Onun düşünceleri ânın tadını çıkarma

Şimdi zaman sonbahara doğru adımlarken Eylül, bugünü yarın için bir muştu kabul ederek deniz kenarındaki tatil evine doğru yol aldı.



hazzındayken Eylül dünü düşünmeden, geleceğe uzanmadan bugünü yaşıyordu. Aslında olması gereken de bu değil miydi? Ama Yunus Emre öyle demiyordu, bazı zamanların da insana farklı duyguları yaşatacağından bahsediyordu.

"Bir dem sanasın kış gibi, şol zemheri olmuş gibi
Bir dem beşaretten doğar, hoş bağ ile büstan olur.
Bir dem döner Cebraile, rahmet saçar her mahfile.
Bir dem gelir gümrah olur, miskin Yunus hayran olur."

/ Yunus Emre

Deniz ve sonbahar yanyana uyumsuz iki kelime gibi dursa da aslolan insanın içindeki duyguydu. Biri sonsuzluğu simgelerken diğeri mevsimlerden bir köşeydi. Mevsimler de insan gibi dokunduğu nesneyi değiştirebilirdi. Eylül'ün yaşadığı mevsim sonbahar olsa da içindeki mutluluk onun için ilkbaharı anımsatıyordu. Eylül'e göre çöp kutusundaki mendiller, çınar ağacından dökülen güz yaprakları gibi dursa da bir köşede kıyıya vuran dalgaların sesi ilkbaharda açan nergis çiçeği kadar müjdeleyiciydi.

Şimdi zaman sonbahara doğru adımlarken Eylül, bugünü yarın için bir muştu kabul ederek deniz kenarındaki tatil evine doğru yol aldı.

Uzun olmasa da sahil kenarında gün batımını izleyerek adımladığı yol, düşüncelerine yön vermişti. Bu son proje kabul edilmese de çizimdeki hataları düzelterek onu yeniden çizmeli ve kabul edilecek dereceye getirmeliydi. Tahta merdivenin basamaklarını düşünceli adımlarla çıktı. İçinde kaldığı yoğun düşüncelerden kurtulmak için işe mutfaktan başladı. Mutfak tezgâhının üzerindeki bulaşık olan tabakları makineye dizmek yerine onları elde yıkamayı tercih etti. Elleri suya dokunmalıydı. Bol köpüklü sıcak suda tabakları yıkadı, sonra soğuk su ile duruladı ve onları kurulayıp rafa dizdi. Odayı akşam yemeğine hazırlık olması bakımından toparlamaya çalıştı. Akşam yemeği olarak üç kişilik balık kızartması ve onun yanına da güzel bir çoban salatası yapmak için kolları sıvadı. Annesi ve babası gün batımını izlerken Eylül kızartmayı, salatayı yaptı ve masayı düzenledi. Masaya oturmadan önce aklına çizimiyle ilgili bir fikir geldi. Tam masaya yönelmişken bir u dönüşü yapmıştı ki babasının seslenmesiyle yemek masasına oturdu.

"Her şeyin beklemek kadar bir zamanı var kızım. Neyi düşündüğünü tahmin edebiliyorum. Eylül hep beraber yemeğimizi yiyelim kızım, sonra devam edersin. Şimdiki zaman, yemek zamanı."

Eylül, ailesiyle yemeğini yerken babası kızına hitap ederek;

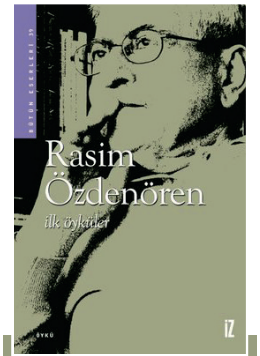
"Şeftali ağacı birden meyve verir mi? Veremez. Yaratılış gereği böyle bir kabiliyete sahip değildir. Öncelikle onun da yeşile doyması, çiçeğe selâm durması lazım. Şeftali çiçeğinin meyve olması için önce sonbahar mevsiminde eski yapraklarını dökmesi, silkelemesi gerek. Bu da kış mevsiminde olacak aşı için yaprak köklerine olan bir ön hazırlıktır. Şeftali ağacı kış ayına ne kadar iyi dayanabilirse bu durum, onun ilkbaharda ne kadar güzel çiçek olacağının ve yaz mevsiminde ne kadar harika, tatlı meyveler vereceğinin belirtisidir. Projenin diğer projeler gibi kabul edileceğini düşündün, olmadı. Demek ki senden beklenilen daha güzel bir proje. Bunu da yapabileceğine inanıyorum. Peki, sen kendine inanıyor musun?"

Eylül, babasının sözlerini başıyla onayladı ve söze başladı;

"Buraya geldiğimizde projeden dolayı bir hayal kırıklığı içindeydim, babacığım. Biraz deniz, biraz değil en çok da sizin varlığınız benim olaylara bakış açımı değiştirdi. Şimdi sadece bu proje için değil hayatta karşılaşabileceğim her zorluğu ilkbaharda yeşile selam durmasına sebep bir kış mevsimi gibi düşüneceğim…"

RASİM ÖZDENÖREN'İN İLK ÖYKÜLERİ

Ayşe Hicret Aydoğan



Rasim Özdenören,
İz Yayıncılık

"Yüreğimizin orta yerinde koyu bir
karanlık çöreklendi kaldı.
Ve bu sıkıntı içinde tanrısal bir sükût."
Bayırdere'den Öyküler

Rasim Özdenören'in gençlik yıllarında kaleme aldığı öykülerinin toplandığı *İlk Öyküler* eseri İz Yayıncılık tarafından yayımlandı. Esere, yazar Manolya Gürocak'ın Rasim Hoca ile ilk öyküleri üzerine gerçekleştirdiği söyleşi ile kıymetli bir girizgâh yapılmış. Büyük bir yazarın kendini inşa sürecini anlamak açısından Gürocak'ın soruları ve Özdenören'in yanıtları tekrar tekrar okunması gereken bir esere evriliyor.

Özdenören'in lise yıllarında yazdığı ve bazıları dergilerde yayımlanmış bazıları ilk defa yayımlanan ilk eserlerini okumak, birçok açıdan ders niteliğinde. Eserlerin tarihlerine baktığımızda on beş yaşından on sekiz yaşlarına kadar yazdığı öyküler olduğunu görüyoruz. İlk gençlik yıllarından itibaren yazmaya adanmış bir hayatın nelerden beslendiğini, yaşadığı döneme nasıl tanıklık ettiğini, kimlerden etkilendiğini öğreten eserler bunlar.

Söyleşide dikkatimi çeken bir nokta, Özdenören öykülerinde tarz değişikliğini benimsediğini belirtiyor. Birkaç öyküden sonra farklı bir tarza yöneldiğini ifade ediyor. Gençlik yıllarından itibaren prensipleri olan, kendi iradesini ortaya koyan bir kişilik yapısı ile ilerlediğini anlıyoruz. O yıllarda Sezai Karakoç'un kendisini yönlendirmesiyle *Kafkavari* birkaç öykü yazmıştır. Her kitabında yeni bir tarz benimsemiştir, ilgili okurlar bunu keşfetmiştir de, ancak kuşkusuz "Rasim Özdenören öyküsü" şeklinde bir marka da kazandırmıştır öykücülüğümüze.

Zaten Kafka'da geleneksel temalar bulunmaz. Rasim Özdenören ise hem taşrayı, köy yaşamını konu alan hem de İstanbul'u odağında tutan öyküler yazmıştır. Varoluşçuluk akımının izlerini taşıyan öykülerdir bunlar. Yaşamında İstanbul ve Maraş'ın izlerini öykülerinde sosyolojik açıdan harmanlar.

İlk gençlik yıllarında yazdığı öyküleri ile gelecek vadeden bir öykücü olacağı netleşir. Usta yazarları okur, çok yazar, dünyayı takip eder, yazar çevresi ile birbirlerine önemli ölçüde katkıda bulunurlar.

İlk gençlik yıllarında yazdığı öyküleri ile gelecek vadeden bir öykücü olacağı netleşir. Belirli bir acemilik bulunur elbette ki bu durum da bir ders niteliğindedir. Söyleşide atıfta bulunduğu usta yazarları okur, çok yazar, dünyayı takip eder, yazar çevresi ile birbirlerine önemli ölçüde katkıda bulunurlar.

Rasim Özdenören öykülerinde metafor kullanımı yoğundur. İtinalı bir okuma talep eder okurundan. İlk eserlerinden olan, on yedi yaşında kaleme aldığı Kaldırım öyküsünde, bunalım hâlini şu cümleyle anlatır: *"Alnımdan bir ter damlası düştü yere. Akasyalarda yine bir kımıldanma yok. Hep o şeytan kız. Deli mi ne? Aklımın bir köşesine oturmuş. Kımıldamaz da kımıldamaz."* Sıcak ve delilik imgeleri iç içe geçmiştir. O kız, aklımıza düşen, bize belli belirsiz şekilde gülen, anlayamadığımız ve anlaşılamadığımız insanların metaforudur.

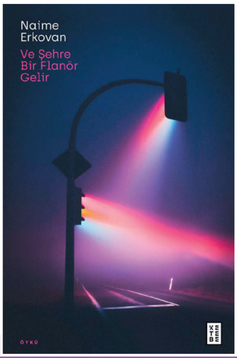
Şiirsel anlatım da dikkat çeker Özdenören öykülerinde. Kendine has bir şiirselliktir bu.

"Çılgınlar gibi gürleyen gök gürültüleri derin yankılar yapıyor. Bir buluttan ötekine akan ince, keskin ışık şeritleri…"

Sonraki yıllarda tüm öykülerinde göreceğimiz şekilde ilk eserlerinde de yoğun bir tasvir kullanımı bulunmaktadır. Gerçeği olduğu gibi anlatan, toplumun her kesiminden bireyi hikâyelerin odağında tutan anlayışıyla Rasim Özdenören ilk eserlerinde özümüze, içimize, bireyin ruhuna yaptığı yolculuğun ayak izlerini takip ettiriyor.

VE ŞEHRE BİR FLANÖR GELİR

Feyza Nur Emiroğlu



Naime Erkovan,
Ketebe Yayınları

Naime Erkovan'ın kaleme aldığı öykülerden oluşan *Ve Şehre Bir Flanör Gelir,* 2022'nin Mayıs ayında okurla buluştu. Ketebe Yayınları'ndan çıkan kitap, yazarın sekizinci ve şimdilik son öykü kitabı. Kronolojik olarak sıralandığında; *Beşinci Düğme, Soğuk Taht, Asılsız Hikâyeler, Ay ve Güneş Kumpanyası, Olay Berlin'de Geçiyor, Akvaryum Fırtınası* ve *Fantastik Şeyler* isimli öykü kitaplarının ardından Erkovan, *Ve Şehre Bir Flanör Gelir*'le okurlarını yeniden fantastik bir yolculuğa çıkarmakta. 105 sayfadan oluşan kitapta yazar, yirmi öyküye yer vermiş.

Kitabın ismine bakıldığında akla "Flanör nedir ya da kimdir?" sorusu gelir. Fransızca kökenli bir kelime olan flanörün birçok tanımı olmakla birlikte yaygın kullanımı kalabalıkların içinde yalnız ve amaçsızca dolaşan bir gezgin olduğu yönündedir. *Ve Şehre Bir Flanör Gelir,* fantastik öykülerden oluşan muhtevâsıyla öğreti amacı gütmeyen bir kitaptır. "Peki ya gezgin bu işin neresinde?" diye soracak olursak olaya başka bir boyuttan bakmak gerekir. Gezgin, var olan kentlerde mi dolaşır her zaman? Veya gözün görüp, kulağın işittiği kadar mıdır onun ufku? Bu sorulara 'hayır' cevabını verebiliyorsanız, büyümenin getirdiği bilinç gardiyanına henüz esir olmamışsınızdır. Ve fantastik dünyayı kucaklayacak bir hayal gücüne sahipsiniz demektir. Gerçekliğin dışındaki mekânlarda aylak adımlarla dolaşan bir flanör olup yazarın anlattığı fantastik olaylara, durumlara ve karakterlere teslim olabilirsiniz. Yeter ki bilinciniz ve kalbiniz açık olsun.

Naime Erkovan'ın öykülerinde gerçekler düşleri yok etmez. Belki de gerçeğin kendisi sandığımız şeyler bir rüya hâlinden ibarettir.

Kitabın kapağını aralayan okur, Jean Baudrillard'ın "Gerçeğin işaretleri, gerçeğin yerine geçer," cümlesiyle karşılaşır. Bu cümleyi okuyanlar gerçekliği yeniden sorgulamalıdır. İşittiklerimiz ve gördüklerimiz midir gerçek, yoksa hayal ettiklerimiz mi? Yazar bu sorulara cevap vermez, fakat yazdığı öykülerle okurun zihninin bu sorularla meşgul olmasını ister. Görünenin ötesindeki pek çok şey yanı başımızdadır aslında. "Tekerlek Sesi" öyküsündeki: "İnsan, uyku kapısından geçip rüya diyarına adım attığında uçmak, düşüp yaralanmamak gibi birçok olağanüstü özelliğe kavuşsa da dünyayla tam olarak bağını koparmıyordu,"

cümlesi yazarın öykülerinin dayandığı düşünceyi özetler niteliktedir. Yazarın seçtiği kahramanlar ve onların sahip olduğu duygular gerçeklikle ilişkilidir. Fakat Erkovan, öykülerinde yer verdiği fantastik ögelerle gerçekliğe başka bir pencereden bakmayı mümkün kılar. “Merhaba Merhaba” öyküsünde hayalle gerçeğin çatıştığı bir an yaşanır. “Gerçeklerin düşleri yok etme gücü vardı,” cümlesi zihnimizi meşgul eder. Gerçekliğin bu gücüne rağmen Erkovan, kitaptaki bütün olağanüstülükleri başarıyla işler. Onun öykülerinde gerçekler düşleri yok etmez. Hatta belki de gerçeğin kendisi sandığımız şeyler bir rüya hâlinden ibarettir.

Naime Erkovan, yön değiştiren gerçeklik algısıyla okurlarını keyifli bir serüvene çıkarır. Bahsettiğimiz şey, kitapta anlatılan olayların ve durumların keyifli olduğu değildir; kitabı okurken bu eylemin verdiği keyiftir. Öykülerde yalnızlık, varlık mücadelesi, bekleyiş, vazgeçiş, korku, öfke, kâbus, vicdan gibi soyut konular işlenir. Buna rağmen karşımıza mekanik kalpler, dipsiz bir karanlığa doğru uzayıp giden merdiven, daima büyüyüp önüne geleni ezecek potansiyele sahip bir tekerlek gibi nesneler çıkar. Nereden geldiği belli olmayan tuhaf bir çit, olur olmadık zamanlarda ışıltı gören adam gibi pek çok ilginç durum bunlara eşlik eder. Öykülerde konu ve üslup açısından kendini tekrarlamak istemeyen Erkovan, alegorik anlatımıyla bunu başarır. Yazarın simgeler vasıtasıyla somutlaştırıp anlattıklarını derinlemesine düşünmek ve anlamak için okurun hazır bulunuşluğu da önem arz eder. Dünya, artık kimseyi iyiliğe sevk etmeyen zincirli bir tekerlektir aslında, fakat öyküde gerçek anlamıyla bir tekerlek hayal ederiz. Her sene büyüyen ve açılamadan ortadan kaybolan hediye paketinin esasında ‘kızgınlık’ duygusu oluşu ise ayrı bir öykünün derin anlamıdır. Bu yönüyle okurun dikkatini çeken öykülerden biri de “Yaya Geçidi” öyküsüdür. Ayaklarının altında açılan esrarengiz dünyanın etkisiyle yaya geçidinden bir türlü geçemeyen öykü kahramanının hikâyesi anlatılır. Öyküde anlatılan, hepimizin bildiği ‘yol’dur. Oysa yazar burada hayat yolundan bahseder. Zihinde oluşan görüntüler, hayaller, engeller bulunur bu yolda. Karşıya geçmeyi ister karakter, çünkü hayâlinde yolun karşısında onu bekleyen biri vardır. Aslında bu bir yere ve bir kişiye ait olma isteğidir. Fakat ayaklarının altında açılan büyülü dünyaları görmezden gelmeyi başarmalıdır bunun için. Yıllarca dener fakat yaya geçidinden geçemez, yine de bir gün geçeceğine inanır. Bu da umuttur. Hikâye böylece sonlanır, onun yaya geçidinden geçip geçmeyeceği okurun takdirine bırakılır. Hayata bakış açımız, hislerimiz bizi yönlendirecektir bu kararı verirken.

Kitabı okurken her şey akıl dışı gelebilir size ve bir o kadar da tanıdık. Tanıdık gelmesinin nedeni insanın yaradılış itibariyle fantastiğe yatkınlığıdır. Bunu fark etmek için bir çocukla birkaç dakika muhabbet etmek yeterlidir. O hâlde insanın yaş aldıkça fantastik unsurları absürt bulmasının nedeni ne olabilir? Erkovan “Bayan Zi ve Kapı”

Okur, yazarın anlattıklarına yani bir tür bilinmezliğe teslim olup gerçekliğin sınırlarını zorlarken yazar, eserini okura emanet edip aradan çekilir.

öyküsündeki bir cümleyle bu durumu açıklar. Mesaj verme kaygısı taşımadan sistem eleştirisi yapar. Hikâyenin kahramanı Bayan Zi, küçük çocukların öğretmenidir. “Eğitim kıskacının, bu minikleri muhteşem çocukluk ülkesinden sonsuza dek çekip koparmak üzere olduğunu bilmek Bayan Zi’nin vicdanını sızlatırdı,” derken insanın doğuştan getirdiği hayal gücünün ve fantastiğe olan yatkınlığının, eğitim sisteminin de etkisiyle yerini akılcılığa bıraktığını vurgular.

Öykülerde karşımıza Bay Pe, 2 No’lu Sekreter, Bayan Zi gibi özgün isimli kahramanlar çıkar. Bu kahramanlar, dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan biri veya birileri olabilir. Gerçek dünyada onlardan biriyle karşılaşma ihtimalini olabildiğince ortadan kaldırmak isteyen yazar, kahramanlarına sıra dışı isimler vermekten geri durmaz. Bir nevi onları kurgu dünyasına hapseder. Onların dokunulmaz olmasını ister. Bir şekilde varlığını hissettiği bu kahramanların tahayyülde kalmasını arzu eder.

Son olarak her bir öykünün başında yer alan trafik levhalarının öykünün muhtevasıyla olan uyumu dikkatimizden kaçmadı. Bu yönüyle kitabın daha da ilgi çekici hale geldiğini söylemek mümkün. Her ne kadar kitapta yer alan öykülerin bir kısmını yorumlamaya çalışsak da her okur, okuduklarından farklı anlamlar çıkaracaktır. Hatta tek bir kişi, aynı öyküyü ikinci ve üçüncü kez okuduğunda, bunlardan yeni anlamlar çıkarabilir. Kurgunun böyle bir gücü vardır. Okur, yazarın anlattıklarına yani bir tür bilinmezliğe teslim olup gerçekliğin sınırlarını zorlarken yazar, eserini okura emanet edip aradan çekilir. Bundan sonrası gözlerin değil hayal gücünün görevidir. *Ve Şehre Bir Flanör Gelir*’i okumadan önce, bilinç denen gardiyanı gerçeklik hapishanesine kapatmanızı ve sınırları zorlayan bir yolculuğa hazır olmanızı tavsiye ederim. Rüzgârsız gecelerde denizin sesine kulak vermeyi ve denizi kazıp duran küreğin sesini işitmeyi unutmayın…

ALENGİRLİ ÖLÜM

Bilge Doğan

Kadının rüyasında dişlerinin eridiğini görüp, bunu yanlış bir insandan bağını koparacağına yorduğu günün ertesiydi. İçinde yanan alevle uzaklara gitmek istemişti. Kimsenin onu tanımadığı uzak bir şehre. Gitmişti de kadim bir şehre. Böyle şehirlere vardığında ilkin ulu camiini bulmaya çalışırdı. Yine buldu. Avlusunda portakal ağaçları olan ulu camii ilk kez görüyordu. Aralık bir kapıdan arka bahçeye süzüldü, küçük ayaklarının bastığı taşları incitmekten korkarak. Bir avlu, onca yıllık yalnızlığında gizli onca hikâyenin ağırlığıyla loş. Birkaç taş yapı ve bir türbe. Ne ismi ne cismi tam olan bir türbe, adımları yavaşladı, kalbi iştiyakla oraya aktı. Mis kokular huzursuz ruhunu mest etti. Hiçbir emare yoktu türbede, kimdir bu zat-ı muhterem, ebedi istirahatgâhında öylece sırlarla uzanıyordu. Bir adam yaklaştı yanına. Kadın, türbeyi gösterip, "Kimdir?" diye sordu heyecanla. "İşte benim burada yatan!" dedi adam. Kadın, adamı süzdü, adamın latif cevabına hafifçe gülümsedi. Adam, hoş bir beyefendiydi, türbeden bahsetmeye başladı. Böyle başladı dostlukları, kadın ve adamın, izbe ve kimsesiz bir türbede.

*

Yakınlık zaman ve mekânla ilgili değildi. Kadın ve adamın arasında "yakınlık" oldu. Gecelere günlere sığmayan, her şeyin ötesinde bir gönül kavuşması yaşadılar. Adam, "…belki seni bana yazar Yaradan…" diye umut etti. Kadın, "Genç ömrümde gülmeyen kaderim, şimdi güneşe mi döndü yüzünü…" diye iç geçirdi.

İki fani olur da araya dünyalık girmez miydi hiç? Yazık oldu, ikisi de uzayıp giden tartışmalarda birbirine sabredemedi. Basit konulardaki fikir ayrılıkları saatlere yayılan ve bunaltan bir kaosa dönüştü. Tadı tuzu kaçtı sohbetlerin, "ben" girdi araya. Kadın huysuz biriydi artık, adam ukâla. Pencerenin buğusuna yazılan hayâller soldu. Kavuşma umutları sisli bir gökyüzünde kayboldu. Çiçekler soldu, türküler sustu, mevsim kışa döndü. Kadın bir gün kararını verdi, "Aşkı için yüreğini ortaya koyan adam, yarı yolda kaldık, sana bu gece de rahat uyu diye bir şans veriyorum, yarın ayrılacağım senden. Biliyorum bundan sonra geceler haram olacak sana. Ben…"

*

Böyle ölünmez...

Yakınlık zaman ve mekânla ilgili değildi. Kadın ve adamın arasında "yakınlık" oldu.
Gecelere günlere sığmayan, her şeyin ötesinde bir gönül kavuşması yaşadılar.



Bir oda; bir kadın, bir erkek, bir revolver ortada. Kadın ve erkek ölmüş ama kan yok; revolver var ama mermilerin hepsi içinde.

Tuhaf ve alengirli bir ölüm. Meftaları bulanlar anlayamadı, tuhaf bir ölüm olarak kayda geçip ölüler ailelerine teslim edilecekti. Kan olmayan ve nedeni bilinmeyen bu ölümde, kadın ve erkek birbirini ne zaman tanımıştı, bu odaya ne zaman gelmişler, ne yaşamışlar, ne konuşmuşlar ve nasıl ölmüşlerdi.

Kadın biraz yaşlıca ama güzel bir kadındı. Yazık, kendinden oldukça genç bir erkeğe gönül vermişti galiba. Ayıptı. Kadının kemikleri sızladı ölü bedeninde. Bir zamanlar çiçeklenirdi elinin değdiği her şey. Baştanbaşa yara olmadan önce. Gönül yarası, evlat yarası, aile yarası, dost yarası… Arasında en sevdikleriyle bir sürü eksik cümleler kalmıştı, öylece gidecekti mezarına.

Erkek ömrünün baharında, yakışıklıydı. Yazık, kendinden yaşlıca bir kadına gönül vermiş, kadının cebi paralıydı da ondan mı acaba? Erkek ölü bedeninden çıkıp dile gelmek istedi, olmadı artık çok geçti. Ağzından çıkan kelimeler inci gibi dizilip şiir olurdu bir vakitler. Hep ölümü arzulamıştı, emanet diye taşımıştı bedenini ama böyle hatırlanmak da onu çok incitti.

Bir zamanlar çiçeklenirdi elinin değdiği her şey. Baştanbaşa yara olmadan önce.

Esen rüzgârla kadının ölü bedeninde ahenkle dalgalandı saçları. Yuvarlak bir masada adam ve kadın karşı karşıyaydı. Sanki ikisi de huzurla uyuyorlardı. Ölü olduklarını adli tıp onaylamasa tatlı bir sohbetten sonra uyuya kalmış iki sevgili gibiydiler. Ortada bir yüzük kutusu vardı. Erkeğin parmağındaydı yüzük, zarif bir yazıyla kadının ismi yazılmıştı. Zehra. Kadının ayakucundaydı yüzük, ölünce gevşeyen avuçlarından düşmüştü. Erkeğin adı aynı zarif yazıyla yerdeki yüzükteydi. Haydar. Kadının elbisesi havalandı, evdeki kalabalığı kovar gibi. Güzeldi çok güzeldi kadın. Ruhu boşluğa fısıldadı: "Sen her şey, birçok şeysin bende... Yerini dolduracak bir âdem yok şu an yeryüzünde…"

*

Aradan takvimsiz onca zaman geçti. Türbenin başucunda zaman zaman silik bir kadın silueti görenler oldu. "Sahi, biz neden ayrıldık?", diye ağlayarak bekleyen bir kadın sesi. Bu cümle boşlukta hep yankılandı, "Sahi, biz neden ayrıldık?". Kadının kalbi acının tarihçesi gibi türbede kaldı.



Böyle Bırakınca

Taşları ezmek değil eksiltmek
Hangi anayasa kabul eder bunu
Yüzümde seslerden düşmeyen bir duvar
Hiç duyulmamış gibi utanır kendinden
Suların gölgesinde keserim onu

Sırtımı yaslarım demir merdivenlere
Kavga eden çocuk seslerine değil
Krallar öldü çünkü sarayların içinde

Hiç kimsenin gönlü kalmayınca
Herkesi bahçelere gömer
Dikenli tellere sararım kağıtları
Hadi götürün onu ağzınızla,
Beklemeyin sizi kandırmasını

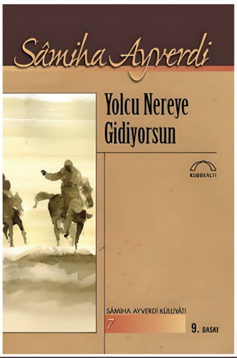
Şallar değildi gözlerimizin rengini saklayan
Kabul etmem redderlerse bunu
Yere düşen kimin yalanıysa sevgileri kaldırsın
Bu boşluk daha dilenir gibi değil
Bu sessizlik, bu kuraklık, toz, duman, yanlış ve kahverengi
İsterlerse kalır olduğu gibi
Ben sadece karıncalara yardım ederim

Karıncalarda üzülecek bir şey yok
Yine dağıtırım hepinize yetecek kadar mavi

YAREN NUR ÖZEN

YOLCU NEREYE GİDİYORSUN?

Şeyma Sarı



Sâmiha Ayverdi, *Kubbealtı Yayınları*

Gerçeğin kendisini bir soruyla hatırlatması ne derecede olasıdır? Noktalarla tamamlanmış cümlelere mi ihtiyaç vardır her zaman bir yargıyı belirtmek için? Oysa cevabı belki de çoktan verilmiş retorik bir soru, noktalarla sona ermiş yüzlerce sayfalık cümlelerden daha etkili olabilir. Bu kitapta bizi ilk etkileyen bölüm de bu sanıyorum: İnsanın kendi gerçeğini sorgulamasına yol açan bir sorudan oluşan başlık. Yazar bize öncelikle bir soru ile sesleniyor, ötelerden gelen bir sesin kulağımıza fısıldadığı bir ses gibi. "Nereden gelip nereye gidersiniz ey insanlar!" tonunda bir ses bu; kâlubelâdan ahirete giden bir yolu haber veriyor, kitabın bütününü tek bir soruyla özetleyiveriyor. Geldiğimiz, olduğumuz ve gittiğimiz yer hakkında tasavvufî ve felsefik bir metin haline dönüştürüyor tek bir cümle bütün bir romanı. Neşet Ertaş'ın bir zamanlar sazıyla dile vurduğu hakikati hatırlatıyor: "Bir anadan dünyaya gelen yolcu\ görünce dünyaya gönül verdin mi? (…) / Hep yolcuyuz böyle gelip gideriz\ Dünya senin vatanın mı yurdun mu?"

Romanın ana şeması bazı tasavvufi temalar üzerinde şekilleniyor ve bu şemalar üzerinden metnin bütünlüğü inşa ediliyor olsa da metin yalnızca tasavvuf ile sınırlı değil. Yazarın amacı okuyucuya tasavvufî bir etki ile hayat dönemeçlerinde daha olumluya doğru yol alan Adli'nin hayatı üzerinden bir gerçeği hatırlatmak olabilir. Ancak bunu Tanzimat dönemi "yeni" insanına yönelik tespit ve eleştirilerle harmanlayarak yapıyor. Kendisinin ailesi tarafından ihmal edilen bir çocuk olması hasebiyle kardeşlerinin ve ailesinin Avrupai görüşlerinden uzak bir hayatı mümkün olan Adli, bu yolda karşısına çıkan insanların da vesilesiyle tasavvufî bir yolculuğun adımlarını teker teker atmaya başlıyor. Bu yol üzerinde karşısına ilk çıkan şahsiyet, babasının şiir meclislerinin aranan yüzü Cem Bey oluyor. Adli'nin karakter gelişim hikayesine baktığımız zaman ondaki ilk ve en önemli değişime neden olan kişi de Cem Bey oluyor. Bir gece şiir meclisinde rüştünü babasına ve tüm meclise ispatlamasına vesile olan bu şahsiyet o günden sonra tasavvufî içerikli mektuplarıyla Adli'nin hayatında önemli bir konuma yükseliveriyor.

Toplumsal eleştirinin yanı sıra tasavvufî yolculuğun adımlarını da bize romanın içerisinde her hal ve durumla yaşatan yazar, okuyucunun roman içinde kendisine bir taraf seçmesine imkân tanıyor.

Bu meclislerde Cem Bey'in karşısına çıkarılan Hatemi Efendi karakteri de Adli'nin iki kişi arasında kıyas yaparak doğru olanın kimin yolu olduğuna dair net bir karar vermesi açısından etkili. Tanzimat dönemi romanlarında sıklıkla gördüğümüz karşıt karakterler üzerinden mevzunun açıklanması, bu romanda da mevcut. Karakterlere verilen "bey" ve "efendi" unvanları bu meseleyi hiçbir kelimeye ihtiyaç duymadan açıklamaya yetecek kudrette. Cem Bey bir yandan yeni insanı temsil ederken bir yandan da tasavvufî olanı, dindeki keskin sınırların ötesine geçip kalbe uzananı, başka bir deyişle hakikat bilgisine vakıf olan kişiyi temsil ediyor. Ancak bir de Hatemi Efendi var. Dini; bir kurallar ve yasaklar bütünü olarak algılayan bu karakter için yalnızca kitâbî bilgi var, yani gönlün sırlarına ermiş bir kişi değil kendisi. Biz burada anlatıcının da iki karakter arasında bir taraf tuttuğuna şahit oluyoruz, tarafın yönü ise Cem Bey'de ağır basıyor. Hatta romanın ilerleyen bölümlerinde Hatemi Efendi'nin dahi Cem Bey'den bu sırra vakıf olmak amacıyla bir çıkış yolu dilendiğine şahit oluyoruz. Adli'nin yıllar yılı ulaşmayı arzu ettiği hedef belli olmasına rağmen biz onun hiçbir vakit bu sırra tam anlamıyla vakıf olduğunu göremiyoruz. Ancak Sinan başka. Sinan yani Adli karakterinin hayat dönemeçlerinde önemli bir noktaya haiz ikinci kişi. Bu hiyerarşi içinde roman düzenine göre sonda, ancak hakikatin idrakı yönünde ilk sırada yer alan Mecbure ise ona sevginin kapılarını açan isim. Roman boyunca biz yalnız Adli'nin karakter gelişimine tanıklık etmekle kalmıyoruz aynı zamanda Sinan ve Mecbure'nin de değişimlerini yakından inceleme fırsatına eriyoruz. Zaten bu üç ismin kaderleri de birbirine pamuk iplikleriyle bağlı.

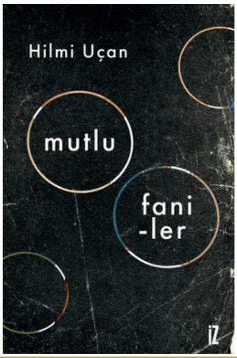
Tanzimat döneminin yarattığı yeni insanın eleştirisi mevzusuna geldiğimizde ise romanın olumsuz karakterleri olarak nitelendirebileceğimiz kişilerden bahsetmemiz gerekiyor. Bu yeni insanı temsil etmek için yazarın bilhassa romana yerleştirdiği karakterler: Asaf Bey (Adli'nin babası), Nemide Hanım (Adli'nin annesi), Ziver Paşa (Adli'nin amcası), Yekta Hanım (Ziver Paşa'nın eşi) , Rami (Ziver Paşa ve Yekta Hanım'ın oğlu), Jale ve Rıdvan (Adli'nin kardeşleri). Evinde her akşam fikir, sanat, düşünce adamlarını toplayan Asaf Bey aslında bu bilgi ve görgüden yoksun sığ bir karakter, piyano ile sabah akşam iştigal eden Nemide Hanım konu ev işlerine ve çocuklarına geldiğinde ilgisiz ve sorumsuz, gücünü kötüye kullanan Ziver Bey toplumda çekinilen ve korkulan bir adam, kendisini Nemide Hanım ile kıyaslayan Yekta Hanım mutsuz ve tatminsiz, oğulları Rami namı çıkmış bir hovarda, Adli'nin kardeşleri Rıdvan parasız bir mirasyedi, Jale ise tam bir Beyoğlu bebeği. Hasta bir vatanın ortasında yaralı ve nereye saldıracağını bilemeyen ruhlarla çevrilmiş bir karakterler ağı. Mürebbiye terbiyesi ile büyütülen çocuklar, Avrupai özentisi ile şekillenen gündelik hayatlar, her gün daha fazla artan, kendinden ayrılıp bir başka şeye benzeme yarışı ile çalkanan bir ömürler silsilesi. Her biri kendi içerisinde huzursuzluk dalgalarıyla kabarıp inen bir ruh hali içinde çırpınıyor, müzmin bir rahatsızlık hali

bütün hayata hakim. Tanzimat dönemi insanını en iyi anlatan cümle ise yazarın romana verdiği başlıkta vücut buluyor: Nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilmeyen insan. Böyle bir hal ve vaziyette olan bir kişinin sükûnet bulabilmesi ne derece mümkündür. Bu kişiler için artık geldikleri yer de gidecekleri yer de belirsizdir. Var olan bu vaziyete bir de ülkenin içinde bulunduğu kritik hal eklendi mi, nereye gittiğini bilememe halinin kişilerde nasıl bir yalpalamaya ve sağa sola çarparak ilerlemeye dönüştüğünü idrak etmek ise güç değil. Diyelim ki romandaki bütün bu karakterleri olumsuz bir konuma yerleştirip onlara gidecekleri yeri bilmedikleri damgasını verdik. Ancak bütün bu konumlar içinde Adli'ye nasıl bir konum bulacağız ki hakikati çarpıtmadan yansıtmak mümkün olsun? Sanırım Adli için söylenebilecek tek bir söz var: Nereden geldiğini bilen, nereye gittiğini de bilen ancak varmayı arzu ettiği menzile hiçbir vakit ulaşamayan bahtsız bedevi.

Toplumsal bir eleştirinin yanı sıra tasavvufî yolculuğun adımlarını da bize romanın içerisinde her hal ve durumla yaşatan yazar, okuyucunun roman içinde kendisine bir taraf seçmesine imkân tanıyor. Ancak Adli'de ağır basan bir taraf bu. Romanın sonuna geldiğimizde ise şu soruyla baş başa kalmaktan kaçamıyoruz: Adli nereden geldiğini biliyordu nereye gittiğini de, fakat ona gittiği yere ulaşmak nasip olmadı; peki biz gittiğimiz yere varmayı bırak, nereye gittiğimizi biliyor muyuz artık? Modern insanın Tanzimat insanından ne farkı var, gittiği yeri bilmemek konusunda?

"İSTEMEK" KİPLİĞİ ÜZERİNE İNŞA EDİLEN HAYATLAR: MUTLU FANİLER

Ayşe Seyithanoğlu



Hilmi Uçan,
İz Yayıncılık

İlahi öğütlerden uzaklaştıkça dünyevi mutlulukların peşine düşen çağdaş birey, kutsadığı sahip olmak/sergilemek fiilleri ile mutluluğu yakalayabilecek mi? Yoksa ölüm hakikatinin yok sayıldığı bu kısır döngünün içinde savrulmaya devam mı edecek? *Mutlu Faniler*, varoluşsal amacından uzaklaşarak "*istemek*" kipliği ile bir hayat inşa eden insanların doğru hedefe ulaşıp ulaşamayacağının izini süren bir başucu kitabı olarak karşımıza çıktı. Hilmi Uçan, *Mutlu Faniler*'de çağımızın doyumsuz insan tipini "*görünmek ve göstermek*" fiili ile izah ederek, sahip olamadıklarının sürekli eksikliğini duyan insanın yaşadığı bu kısır döngünün altını çizer. "İstemek" kipliğinin gitgide kutsallık arz eder duruma gelmesinin, ulaşamadığının ardı sıra savrulan insanı nasıl mutsuz edeceğini kitabında konu edinir.

Mutlu Faniler, bir giriş ile üç bölümden oluşur. Yazar insanoğlunun kavgalarına, zihinsel gelişimine, baktığı pencerenin hayatı üzerindeki etkilerine ve yerini doğru belirlemenin önemine değinerek eserine başlar. Uçan'a göre çağdaş dünya ve insan bir mekânsızlık yaşamaktadır. İnsanın varoluş sırrına ermesi ancak var olduğu yeri ve kendisini kimin var ettiğini kavrayarak çözülecek, bütün sorgulamalar bu zemin üzerine inşa edilecektir.

Hilmi Uçan, Mutlu Faniler'de insanların görünmek kipliğinin esiri olduklarını, modern çağın mottosunun da "görünmüyorsanız yoksunuz" olduğunu dile getirir.

Üzerinde durulan diğer bir konu ise bu varoluşsal kavgada eşya yahut nesneye yüklenen anlamdır. Uçan, verdiği örneklerle doyumsuzluğu resmederek çok tüketimin çok mutluluk getirmediğini çarpıcı örneklerle vurgular. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana, hiçbir mülke sahip olmayan, İslam tarihinin önemli simalarına atıf yapar. Sonrasında ise Diyojen'in "eliyle su içen çocuğu gördükten sonra maşrapasını fırlatıp atması" örneğinden yola çıkarak nesnelere sahip olmanın birincil amaç olmaması gerektiğini okuruna duyurur.

Çağdaş insanın dünya algısından yola çıkan Uçan, ahiretle ilişkisi bulunmayan bir dünya algısının eşyayı ve hazzı ön plana çıkarttığını, çağdaş insanın evinin bir tür gösteri salonuna dönüştüğünü savunur. Erdem, niyet, mutluluk ve huzur gibi soyut kavramlar Uçan'ın izini sürdüğü kavramlardır. Yazara göre, fani olduğunu unutarak mutlu olmak isteyen insan, yani *"Mutlu Faniler"* bu hakikatlerden yüz çevirmiş, tüm çıkar ve hazları kendine ayırarak yaşamayı seçmiştir. Yazar, hakikat bilgisine ulaşamayan bu insanların kısır döngüsünü emel ve ecel dengesini gözetmemelerine bağlar.

Hilmi Uçan, ahiretle ilişkisi bulunmayan bir dünya algısının eşyayı ve hazzı ön plana çıkarttığını, çağdaş insanın evinin bir tür gösteri salonuna dönüştüğünü savunur.

Hilmi Uçan, *Mutlu Faniler*'in ilk bölümde *"insan nasıl bir varlıktır"* sorusuna yanıt arar. Zira bu sorunun cevabı onun mutluluğunu sağlamak için elzemdir. İnsan doğasından yola çıkarak dil ile bireyi ve dünyayı anlamlandıran yazar, düşüncenin ufuklarında dolaşarak yaşama dair ilkeler sunar. İyi niyetli ve hırstan uzak duran ideal insan tiplerini çirkinin yanındaki güzel, kötünün yanındaki iyi olarak niteleyerek istemek kipliğinin olumlu yönlerine de dikkat çeker.

Uçan, yazınsal ürünlerde istemek kipliğinin esiri olarak memnû aşklardan, tükenen öznelerden sıklıkla bahseder. Yazara göre Aşk-ı Memnû'nun karakterleri, Cevdet Bey ve Oğulları'nın Osman karakteri, Yaprak Dökümü'nün Leyla ve Necla'sı ile bunların anneleri edebiyatımızdaki istemek kipliğinin esirlerinden yalnızca birkaçıdır. İstemek kipliğini yöneten tutkulu bir duygu olarak şehvetten de söz eden Uçan, Balzac'ın Baba Grandet'inin paraya olan şehvetini örnek gösterir. Batı dünyasından verdiği örnekleri Nietzsche ile sürdüren yazar, bedensel isteklerin dünyanın algılanmasındaki rolünü istemek kipliği üzerine inşa eder.

İkinci bölümde yazar, estetik arayışın peşine düşerek örnekleşen değerleri ve ilkesizliği reddeder. Sanata ve sanatçıya dair tanımlamalarda bulunan Uçan, sanatçıyı *"hayat karşısında esaslı, köktenci bir duruşa ve yaşamı sahih bir şekilde anlamlandırma çabasına sahip olmakla"* niteler. Bu özelliklere sahip olan sanatçının yapaylıktan uzak, kendini ve başkalarını tekrar etmeyen nitelikli eserlere ulaşacağına inanır. Ekonomide, kültürde ve sanatta yaşanan özensiz ve gereksiz üretimin sadece "tüketmek" amacına hizmet ettiğini öne süren yazar, reklamların da sadece "vitrinlere" hizmet ettiğini vurgular. Bu bağlamda insanların görünmek kipliğinin esiri olduklarını, modern çağın mottosunun da *"görünmüyorsanız yoksunuz"* olduğunu dile getirir. İslam uygarlığının "göstermek" değil "olmak" kipliğine verdiği önemi hatırlatan yazar, tutarlı ve içten davranışların "Allah'ın her an bizimle beraber olduğu" düşüncesinden beslendiğini vurgular. Kendini göstererek ve beğendirerek mutluluk arayan çağdaş insanın her türlü onursuzluğu ve sıkıntıyı göze aldığını ancak bu dünyanın bir metafor, bir mecaz olduğunu unuttuğunu ifade eden Uçan, hakikatin ötede olduğunu tüm içtenliği ile okura duyurur.

"Edebiyat, sözü abartmak değil arıtmaktır" diyen Uçan, R. Bartes'in "yazının sıfır derecesi" tespitinden yola çıkarak bedenin, dilin, sözün, yazının, eylemin sıfır derecesinin abartısız, içten ve inanarak yapılan bir etkinliğin sahte olmayan, sağlıklı ve içten bir duruşun söylem biçiminin adı olduğunu söyler.

Yazar, üçüncü bölümde insanda var olan kiplikleri keşfetmek amacı ile yazınsal metinlerde bir yolculuğa çıkar. Uçan, 26. yüzyıl İngiltere'sinin anlatıldığı, Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya romanından yola çıkarak tüketime ve hazza dayanan modern toplumların eskiyi reddetmesinin neticesinde aile, anne, baba kavramlarının yok olduğunu söyler. Aşkın ise romandaki ifade ile "herkes herkes içindir"e (kullan-at ilkesi) dönüştüğünü ifade eder. G. Orwell'in 1984 romanından hareketle, günümüz toplumunun herkesin izlendiği, iletişim araçları ile istenilen hale getirildiği, teknoloji ile korkutulduğu, susturulduğu ve yönetildiği bir hale getirildiğini iddia eder.

Andre Gide'nin anlatılarında istemek kipliğinin izlerini süren Uçan, büyük sanatçı ve yazarların sırrını insanın genlerinde var olan kiplikleri ve bu kipliklerin insan edimlerindeki yerini, ruhsal durumlarını görmelerine bağlar. Bu kipliklerden kaynaklanan insanlık dramını, insanlık duygu durumunu hissetmeleri ve bu gerçekliği estetik bir boyutta betimlemeleri usta sanatçı ve yazarların özellikleridir. İnsanlara ve uygarlıklara istikamet kazandıracak olan varoluşsal sorgulamaların izini dünya klasiklerinin yanı sıra edebiyatımızın temel eserlerinde de arayan Uçan, arzu nesnesinden yola çıkarak dünya algısının şekilleneceğini, bu algıyla da insan ve evrenin anlam kazanacağı gerçeği ile eserine bütünlüklü bir bakış açısı kazandırır.

LOVELY DAY



Sokaklar geçiyorum,
Ayakuçlarımda taşıdığım haritalarla
Karşılamak için, bir köşeden dönerken seni
Geçiyorum bir sokaktan
İste boyası dökülmüş o ev, panjurları kırık
Camdan bir bakış uzanmış
Gölgesi düşüyor.
İçinden bir hayalet gibi geçiyorum.
Geçmiş baharları esiyor bir rüzgâr
Geçiyor önümden bahçeler sonra ağaçlar, çiçekler, kuşlar
Baharı almış avuçlarında yüzüme üflüyor
Leylak kokusu çarpmalı bana
Bir köşeden dönerken çarptığım direk gibi
Çarpıyor beni leylak kokularıyla zaman.

Bir yokuşun başında duruyorum
Çıkamadığım yokuşların kamburu
Yokuşları sırtımda taşıyorum
Bir sokak başı
Çocuklar pas atıyor zamanın ağlarına
Gol olur mu bilmem,
Çalımlayarak geçmişim ben o yılları

Bir sokağı geçiyorum, içimden kimler geçiyor.
Sesleniyorum
Kimse duymuyor.
Çocuktum, içimde bir tanrı arıyordum.
Bir tanrıyla bir çocuk aynı şey
Çarpışması an meselesi.

Sokaklar geçiyorum,
karşılaşana dek bir yerlerde
İçimden yükselen o şarkıyla;
‘arkadaşım benim’
It’s a lovely day…
And I’ve been searching, searching,
Searching…



FEYZA BETÜL TUĞ

MÜZİK VE TOPLUM

KAHRAMANMARAŞ

ABDALLIK GELENEĞİ

ÇIKTI!



Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

2022

KAHRAMANMARAŞ EDEBİYAT ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

KAHRAMANMARAŞ EDEBİYAT ÖDÜLLERİ 2022

SAYGI Ödülü



M. Uğur Derman

ŞİİR Ödülü



Hüseyin Atlansoy

ROMAN Ödülü



Yasemin Karahüseyin

DÜŞÜNCE Ödülü



Ömer Türker

ÖYKÜ Ödülü



Necip Tosun

ÇOCUK EDEBİYATI Ödülü



H. Salih Zengin

YAYIN Ödülü



LACİVERT DERGİ Mustafa Akar

Hayrettin GÜNGÖR | Büyükşehir Belediye Başkanı

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi